

מתני'./ המוכר את הבית [סתם ולא פירט], לא מכר את היציע¹, ואף על פי שהיה פתוחה לתוכו. ולא את החדר שלפנים הימני¹ [אע"פ שהוא

1 ע"י ש"ע (ח"מ סי' ריד ס"ב): המוכר את הבית לא מכר את החדר שלפנים ממנו, אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים, ויש אומרים דוקא בחדר שרחב ארבע אמות, ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה ו' טפחים ויש לו רוחב ארבע אמות, ולא את הבור, פירוש: בור בחפירה דות בבנין, ולא את הדות, אע"פ שכתב לו שמכר לו עומקא ורומא; ואע"פ שמצר לו המצרים החיצונים. הגה: וכתב לו גם כן ולא שיירית בזבוגא אילין כלום, ויש חולקין אם כתב לו ולא שיירית וכו', וצריך המוכר לקנות לו דרך מהלוקח כדי להכנס לבור זה או לדות זה ששייר, ואם א"ל מכרתי לך הבית חוץ מהבור או הדות אינו צריך לקנות לו דרך, וכן המוכר בור או דות בלבד אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות וממלא. במה דברים אמורים: שאין ללוקח דרך אחר חוץ מזה, אבל אם יש לו דרך אחר אין לו דרך בביתו של מוכר:

החדר שלפנים ממנו - רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית, להצניע שם ממונם וכליהן, ואף שיירית בודור בו כתשמיש הבית והיציע, משוה"ה דאף שאין בו ד' אמות וגם הוא בתוך המצרים, אינו נמכר בכלל הבית, משא"כ ביציע, שאם אין בו ד' אמות והוא בתוך המצרים דהוא נמכר בכלל הבית כמ"ש בסעיף א', וזה לכ"ע, וה"א ברמ"א (סעיף א' וב') ס"ל דדין חדר ויציע שוים הם (סמ"ע). וכן כל חלק של הבית שלא עומד לתשמיש דיו, כמו מערה וכו' (ש"ך הרשד"ם), המוכר בית, אין לקונה זכות בשום דבר שבחצר, כמו תנור ובית הכסא, דבית לחוד מכר לו ולא שום דבר חוץ לבית. וכן אין לו שום תשמיש ג"כ בחצר. ואפ"י שאמיתן מתנה, שאמיתן דנותן בעין יפה הוא נותן יותר מן המוכר, היינו במה שהוא חוץ הבית. וכן כל המוכר בית, יש לו לקונה דרך ליכנס בו בחצר, ואפ"י היה יכול לפתוח פתח בכותל א' מן הבית למקום אחר, כיון שהיה לו פתח פתוח לחצר בשעה שקנה, יש לו דרך ליכנס בו, אעפ"י שלא הזכיר לו דרך, ומשמע דוקא דרך שהיא כניסה ויציאה, אבל לא שום תשמיש בחצר. ואם מכר לו או נתן במתנה בית שדר בו היום פלוני, אין ראהי מכאן כי כמו שפלוני היה דר בה והיה משתמש בחצר ובבית הכסא ותנור ובור וכמו כן ישתמש זה כי לא הזכיר שפלוני היה דר בו אלא לסימן בעלמא להודיע כי זה בית היה נותן (ש"ך המב"ט), כתב בשטר מכירה "הבית שאני דר בו ותשמישו", ואין לבית אותו שום תשמיש אלא באותו החצר, כי אין לה אלא פתח א' הפתוח לחצר הזו, שאין שום כניסה ויציאה בבית כי אם דרך החצר, והפתח הוא פתוחה לאמצע החצר, ותשמישי השירותים ותנורו הם בחצר בצד הבור. ואפילו אם אח"כ נתן הבית השני לאחר, אין לשני שום תשמיש בחצר, אפ"י הזכיר בפירוש בשטר מתנה שנותן לו תשמיש בחצר בבית הכבוד ובתנור, לא יכול, כיון שנתנו כבר (ש"ך המב"ט), הכותב דירה לפלוני, אפילו שבשעה שכתבה היו אחרים שדים בו יחד עם הנותן והמקבל, אין לאחרים הדרים שום זכות (ש"ך המב"ט), א' מכר קרקע, וב' עדים טוענים שכלל בדבריו תשמיש מסוים, וב' עדים טוענים שלא כללו, אין כאן טענה קרקע בחזקת בעליה עומדת, שיש ספק בעצם המכירה, אמנם אם ראובן נתן לשמעון זכות השתמשות במקום, בתנאי שאם שמעון ימכור את הבית אין לקונה זכות השתמשות ומת שמעון, אין ליורש זכות השתמשות (ש"ך הראנ"ח), ראובן היה לו בית ונפלו בו הקורות והאבנים והקורות בביתו ולא בנאו, לסוף נפטר ונתן חצי הבית לשתי בנותיו והחצי הנשאר נתן לאשתו ואשר מטלטלין, וטוענות הבנות הקורות והאבנים שנפלו מן הבית הם בכלל מתנת חצי הבית, והאשה טוענת שכל הקורות והאבנים הם בכלל מטלטלין שנתן לה. הדין עם הבנות כיון שהיו הקורות והאבנים ברשות ראובן ולא שלח בהם יד למוכרן נראה שהיה בדעתו שאם תשיג יד שיחזור לבנות הבית, ואפילו במכר דינא הכי [שאם מכר חצי מהבית למישהו והקורות ואבנים בכלל כל זמן שלא מכרם] (קצה"ח), אחד שצויה בצואתו שכתב מרע לתת ביתו עם כל החדרים לראובן, ויש שם שני חדרים שתשמישן שוה לשלל בית, ועוד יש שם חדרים המושכרים למוכרי קמח, ראובן קנה את כולו. והוא הדין אם רק אמר "בית ועם כל החדרים", כיון שאין בבית יותר משני חדרים שתשמישן כתשמיש הבית, על כרחך מה שאמר "כל החדרים", כולל הכל אף אותן שאין תשמישן כתשמיש הבית, שגם הם נקראים חדרים. ואפילו לא אמר "כל", גם חדרים אלו בכלל, שתיבת חדר פירושו שאין תשמישו כשל בית כו'. אמנם אם החדרים הם לא רק לאחסון אלא גם למכור אינם "חדרים" אלא "חנויות", וחנויות אף בחצר אין נמכרין אלא א"כ רוב תשמישן לגאון, אבל כל ה"ל רק במקום שאין שם מנהג, וכן במקום שאין קורין "בית" אלא לבית לבדו, או שקורין בית לבית ולכל סביבותיו ולכל שעל גביו, הולכין אחר הלשון שאנשי המקום כו', והדבר ידוע דבזמנינו לשון בית פירושו על כל הבניינים והחדרים העומדים על קרקע השייך לו כל גבולו מסביב כו'. אך צ"ע בלשון המצוה, שכפי המדומה אמר בלשון אשכנז, רק שהעדים העתיקו בלשון הקודש, וכפי שמות הערוכים באותו מקום בלשון אשכנז, הולכים אחריהם, והעדים נאמנים להעיד באיזה לשון אמר המצוה, ואין בו משום חוזר ומגיד, כל שלא יהא סתירה גדולה למשמעות הלשון הכתוב בשטר כו', ועיין מה שכתבת לקמן (סי' רטו סק"ב) (פ"ה).

פתוח לתוכו ודריסתם לבית דכיון דאין תשמישו כשל בית שאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור כמין חיבה הלכך אינו בכלל בית]. ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים (הוי חשוב בפני עצמו ולא כטייל אגב בית). ר' יהודה אומר: אם יש לו [למעקה הגג] צורת פתח, אף על פי שאינו גבוה ו' טפחים, אינו מכור.

גמ'. מהו "יציע". כאן תרגימו: אפתא [פי' בנין נמוך אצל הבית מצדו או מאחוריו]. רב יוסף אמר: בדקא חלילה [פי' בנין נמוך אצל הבית אבל נעשה מחלונות לגוין].

לפי מי שאמר "אפתא" לא נמכר [בכלל הבית], כ"ש "בדקא חלילה" לא נמכר [דאין תשמישו דומה לתשמישו של בית כלל שהרי לנוי עשוי ולהקיר שם]. לפי מי שאמר "בדקא חלילה" [לא נמכר בכלל הבית], אבל "אפתא" [שהוא סתום כבית] נמכר [בכלל הבית שתשמישם דומים זה לזה].

רב יוסף לימד, שלש שמות יש לו [לבנין שאחורי בית]: יציע, צלע, תא. יציע, שנאמר "היציע התחנתה חמש באמה רחבה". צלע, שנאמר "והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים". תא, שנאמר "והתא קנה אחד אורך וקנה אחד רחב ובין התאים חמש אמות". ואם תרצה לומר, מכאן: "כרות ההיכל שש, והתא שש, כותל התא חמש".

אמר מר זוטרא: זה [שלמדנו שלא מכר את היציע היינו דווקא] שהוא ארבע אמות [על ארבע אמות, וחשוב כמקום בפני עצמו, ואם לא, הוא בטל לבית]. אמר רבינא למר זוטרא: לדברך שאמרת עד דהוי ארבע אמות, אלא מעתה, גבי בור שלמדנו במשנה: לא את הבור [היינו בחפירה] ולא את הדות [פי' בבנין] אף על פי שכתב לו [שהוא מוכר לו הבית כולל] עומקו ורומו, גם כן [דווקא לא מכר הבור והדות] אם היו [בגודל] ארבע אמות [על ד' אמות], ואם אין [לכות או דות ד' אמות על ד' אמות], לא [חשוב מקום בפני עצמו ונמכר עם הבית]. וכי הם דומים², שם [לגבי בית ובור] זה תשמישתו לבד [פי' למים], וזה [בית] תשמישתו לבד [פי' לדור בו, אבל] כאן [בבית ויציע] לשניהם תשמיש אחת, [ולכן] אם הוא ד' אמות [על ד' אמות], חשוב [כמקום בפני עצמו], ואם לא, לא חשיב [ובטל לבית].

ולא את החדר שלפנים הימני. עכשיו יציע [שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית] לא נמכר [איתו, וכי] יש לשאול [על] חדר [העשוי לשמירת ממונו ואין דומה התשמיש לשל בית לא כל שכן, ולמה המשנה כתבה אותו].

דוקא בחדר שרחב ארבע אמות - ל"ל דוקא בלשון "בית", משמע לכל תשמישי בית, ואפילו תשמישין הרבה בכלל, אבל במשכיר לו חדר ויש בגבולותיו עוד חדר, אינו בכלל לשונו, ויד השוכר על התחנתו ועליו להביא ראהי (רע"א ופ"ח).

ולא את הגג - אפילו אינו מקורה ומגופף (סמ"ע).

הבור ודות - שניהן חפירות בקרקע, מכונס בו מים ששואבים בני הבית והחצר ממנו, אלא שהבור הוא חפור בקרקע קשה, שאינו מאבד את מימיו בקרקעות שלו, ודות הוא חפירה בקרקע שאינו קשה, ואין המים משתמרים בתוכו, עד שיעשה סביבו כותל של בנין בתוך החפירה, ובבור ודות אפילו אינן רחבים ד' אינן נמכרין עם הבית (סמ"ע).

ואף על פי שמצר לו מצרים החיצונים וכתב לו גם כן ולא שיירית כו' - נראה דכולה הג"ה אחת היא ומקומה במקום הג"ה השניה, והמחבר לא כתב אף על גב דמצר לו מצרים חיצונים, דסמך אמ"ש כן בתחילת הסעיף, בענין חדר, אלא כתב אף על פי שמכר לו עומקא ורומא, וקאי ג"כ אגג שלפניו, "ובעומקא קמ"ל דלא תימא דבור ודות החפורים בקרקע יהיו בכלל עומקא, "וברומא קמ"ל דלא תימא שהגג הוא בכלל, ואם מצר לו מצרים וכתב לו "קנה לך כל מה שבתוכו", כ"ע מודים דנמכר כל מה שבתוכו, דלשון זה מהני טפי מכתבת ולא שיירית בזבוגא אילין (סמ"ע).

לקנות לו דרך כו' - דהמוכר בעין יפה מוכר, ודוקא בכעין זה, דהבור ודות מעצמן נשארו להמוכר בלא תנאי, ואפשר להתקיים שיורו דבור ודות על ידי קניית הדרך מהלוקח, אבל במוכר דקל שלו לחבירו ושייר פירותיו לנפשו, כיון שגילה דעתו שמבקש לשייר לנפשו, וגם אי אפשר לו להיות השיור דפירות, אם לא ששייר לו מקום מוצא פירות, היינו הדקל, בזה אמרינן דבעין יפה שייר לנפשו לו צריך לו, ע"י לעיל (סי' רט ס"ה) (סמ"ע).

שם - זכיון דלא היה צריך להתנות שיורו דבור ודות, אמרינן דלכך התנה כדי שישארו בידו כדמעיקרא, דהיינו עם הדרך שיכנס ויצא בו (סמ"ע). וכן המוכר בור ודות - פירוש דהאי "וכן" הוא ללמדנו, דגם בזה אמרינן דבעין יפה מכר לו ומכר לו עם הדרך, ולא דמי למוכר לחבירו פירות דקלו, דלא אמרינן דבעין יפה מכר לו עם מקום מוצא הפירות (ע"י לעיל סי' רט ס"ד), דשאני התם, דמה שמכר לו, לא חל בו קנין, כיון שאינו בעולם, ולא שייך בו לומר בעין יפה מכר (סמ"ע).

² רש"י טפחים ס' ע"ב.

[פי' בירה] תשמישתו לבר, אבל בקעה [ושדה הרין] הכל תשמיש אחת היא, אולי מכר לו את הכל. ואם היינו לומדים [רק לענין] בקעה, משום שלא הוה לו לציין מיצריו [?], אבל בית שהיה לו לציין לו [?] ולא ציין לו, [אולי באמת] מכר לו את הכל [לכן רואים] שצריכים [ב' ההלכה] בגמ'.

כמו מי הולך [הלכה] זה שאמר רב מרי ברה דבת שמואל בשם אביי: מי שמוכר דבר לחבירו⁶, צריך לכתוב לו [בשטר] לא שיירתי במכירת אלה [מצרים] שלפנינו כלום, כמו מי. כרב נחמן אמר רבה בר אבוא [שאומר] סמצרים הרחיב לו].

אדם אמר לחבירו: אני מוכר לך קרקע של בית חייא [פי' שקניתי מריב חייא], והיו לו ב' שדות שקוראים להם "בית חייא", אמר רב אשי: הוא אמר לו "אחת", ולא אמר לו "שנים" [ולכן רק א' נמכר לו]. ואם א"ל שדות סתם⁸, מיעוט שדות שתיים [ומכר לו את שניהם]. ואם א"ל "כל שדותי", כל שדות שיש לו, חוץ מגנות וכרמים. ואם א"ל "זיהרא" [שהוא תואר לכל קרקעות], אפי' גנות וכרמים [נמכרים], חוץ מבתיים שלו, ועבדים שלו.

לא [מדובר כך, אלא] צריך [לומר שמדובר], שאע"ג שציין לו מצרי [הבית] מבחור³ [בשטר מכירה שהיינו חושבים שמכר את החדר שהרי בתוך המצריה הוא לכן המושג מלמד אותנו שלא מכר אלא בית]. וכדברי רב נחמן, שאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: המוכר בית לחבירו בבירה [פי' ארמון] גדול⁴, אף על פי שציין לו מצרי החיצונים, מצרים הרחיב לו [בשטר, אע"פ שלא מכר לו אותן].

איך מדובר. אם תאמר שקוראים לבית [שבכלל בירה] בית, ולבירה, בירה, זה פשוט, הוא מכר לו בית ולא מכר לו בירה. אלא [צריך לומר, דאע"פ] שגם לבירה קוראים בית, [הרי צריך להיות] שהכר לו את כל [הבירה]. לא [מדובר כך, אלא] צריך [לומר שמדובר], שרוב [אנשי המקום] קוראים לבית [שבבתוך הבירה] בית, ולבירה בירה, וגם יש שקוראים לבירה בית. מה הייתי אומר שהוא מכר לו כל [הבירה], לכן לומדים מזה שהיה לו לכתוב "ולא שיירתי במכירת אלה [המצרים] כלום" ולא כתב, לומדים מזה, שהוא שייך [מה לעצמן].

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה⁵ [שיש למוכר בזה הבקעה הרבה שדות], אף על פי שמציין לו מצרים החיצונים, מצרים הרחיב לו. איך מדובר. אם תאמר שקוראים לשדה שדה, ולבקעה בבקעה, זה פשוט. הרי הוא מכר לו שדה, ולא מכר לו בקעה. אלא [צריך לומר] שגם קוראים לבקעה שדה, [אם כן] הוא מכר לו הכל [ולמה כתוב שרק מכר לו שדה אחת]. לא [מדובר כך, אלא] צריך [לומר שמדובר], שיש [מאנשי המקום] שקוראים לשדה שדה, ולבקעה בבקעה, וגם יש שקוראים לבקעה שדה, מה הייתי אומר, שהוא מכר את הכל, לכן לומדים [שלא], מזה שהיה לו לכתוב לו "לא שיירתי במכירת [מצרים] אלה שלפנינו כלום" ולא כתב לו, לומדים מזה שהוא שייך [מה לעצמן].

וצריכים [ללמד את ההלכה הזו גם לענין שדה וגם לענין בית], שאם היינו לומרים [רק לנין] בית, משום שזה [פי' בית] תשמישתו לבר, וזה

³ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריד ס"ב): הוב"ד לעיל הערה 1.

⁴ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריד ס"ז): המוכר לחבירו בית בבירה גדולה, אע"פ שמכר לו מצרים החיצונים אע"פ שיש שם מעט שקורים לבירה בית, לא קנה אלא הבית בלבד שמצרים הוא שהרחיב לו, ואילו מכר לו כל הבירה היה כותב לו ולא הנחתי במכר זה כלום, ואפילו אם כתב לו זה הלשון, אם אין שם מי שיקרא לבירה בית ואפילו מיעוט, לא קנה אלא הבית בלבד. הגה: ואם הכל קורין לבירה בית סתם ולבית יחיד אין קורין בית סתם עד שיפרש בית לבר, אז כולו מכר אפילו לא מצר לו מצרים החיצונים, מי שנתן לחבירו שמינית בבית פלוני שיש לו ואחר כך נודע שאין לו רק חצי הבית או רביעית, אין אומרים שנתן לו שמינית וחלק, אלא אזלינן אחר לשון בני אדם ובודאי שמינית מכל הבית קאמר, ועיין לקמן סימן ריח סעיף כא:

בבירה גדולה – פי' בירה שהוא בית גדול ובתים קטנים פתוחים לתוכה, והוא עומד באחד מהן ואומר בית זה אני מוכר לך כו'. והבירה אינה עשויה לתשמיש אלא לדירה והילוך (סמ"ע).

ואף על פי שיש שם מעט - עיין רמ"א לקמן סי' רכ ס"ח ובסמ"ע שם ד"ה שאם טעה (רע"א).

רק חצי הבית כו' שמינית מכל הבית קאמר – שחצי בית אינו קרוי בית, וכוננו היתה לשמינית מכל הבית, ואפילו אם אין לו שמינית רק פחות, קנה עד כדי מה שיש למוכר, אמנם בחצר, אם היה לו חצי החצר, ואמר לחבירו חצי שיש לי בשדה מכרתי לך, קנה החצי כולה, ואם אמר חצי השדה שיש לי לא קנה אלא רביע, מאחר וחצי חצר קרוי חצר (ש"ך האגודת אזור), אם ב' היו שותפים בבית, וא' נתן חלקו במתנה לראובן, ואח"כ מכר השני חלקו לראובן, יש לראובן כל הבית אף על גב דלא פירש במתנה ובמכירה חלקו בפירוש מ"מ לא נתנו ולא מכרו רק חלקו (ש"ך הרמ"א), ועי' ראנ"ח הובא לעיל סק" (ש"ך), דדוקא אם הוא חד בית [אף שיש בו כמה חדרים], אבל אם הבית נחלק חלק לראובן וחלק לשמעון רק שהוא תחת גג אחד משום הרי לא נקרא בית אחד, והוי דומיא דשדה דלקמן סימן ר"ח סעיף כ"א (פ"ת).

⁵ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"ב): היה לו בקעה גדולה ובתוכה שדות הרבה וכל אחת חלוקה במצר שלה ומכר לו בה שדה ומצר לו מצרי הבקעה, לא קנה אלא שדה אחת אף על פי שיש מעט שקורים לבקעה שדה (ועיין לעיל סימן ריד סעיף ז) אבל אם אין מצר מפסיק קנה הכל דכל המוקף במצר אחד עיין שדה אחד (קנין ריש סימן ריט): ומכר לו בה שדה - פירוש, שעמד באחת מהן ואמר "שדה אני מוכר לך" (סמ"ע).

לא קנה אלא שדה כו' - שאמרין מצרים ניכרים הרחיב לו (סמ"ע).

שיש מעט שקורין לבקעה שדה - דאילו היו הרוב שקורין כן, או שכתב לו "ולא שיירתי בזבניי אילין כלום", הוה אמרינן דמכר לו כל הבקעה כמ"ש לעיל (סי' ריד ס"ז) (סמ"ע).

דכל המוקף במצר אחד כו' - ואפילו לא כתב לו המיצר, ג"כ קנה הכל, עי' לקמן (סי' ריט ס"א), אבל צריך שיהא מוקף במיצר אחד (סמ"ע).

⁶ עי' שו"ע (ח"מ סי' רטו ס"ב): וכן המוכר קרקע לחבירו, צריך לכתוב לו ולא הנחתי לפני במכר זה כלום כדי להסתלק מהדינין והטענות:

וכן המוכר קרקע כו' - שמא יבוא לפני ב"ד הטועים, ויפסקו לו שאין לו אלא שיעור שדה אחת דהיינו ט' קבין, מש"ה טוב הוא שיכתבו בפירוש "לא הנחתי כו" (סמ"ע).

⁷ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"ג): האומר לחבירו שדה דבי חייא אני מוכר לך והיו לו שתי שדות הנקראים בשם זה, לא קנה אלא הפחות שבהם: דבי חייא כו' - ר"ל שאמר לחבירו "שדה שקניתי מפלוני אני מוכר לך" (סמ"ע).

אלא הפחות שבהם - דשדה אחד משמע ולא שנים, מדלא קאמר "שדות דבי חייא", לשון רבים, ויד בעל השטר על התחנתוה (סמ"ע).

⁸ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"ד): האומר לחבירו שדות אני מוכר לך מיעוט שדות שנים, אמר לו כל שדות אפילו ג' וד' חוץ מגנות ופרדסים, ודוקא שאמר שדות, אבל אם אמר כל קרקעות הכל בכלל אפילו בתים, אמר ליה נכסים אפילו גנות ופרדסים, אבל לא בתים ועבדים, ואם א"ל כל נכסים אפילו בתים ועבדים וכל המטלטלים הידועים לו ואפילו תפילין שבראשו בכלל המכר, ודוקא שאמר כל נכסי, אבל אם אמר נכסי דבי פלניא, לא מכר לו המטלטלין שקנה מאותו פלוני, דאין מטלטלין נקראים על שם המוכר:

האומר לחבירו שדות - דוקא כה"ג שאומר "שדות" או "שדה של" או "שדות של פלוני" אבל באומר "שדותי", כולם בכלל. ובאומר "שדות פלוני", י"ל דג"כ כולם בכלל, ויש חולקים בזה. ובאומר "השדות של" או "של פלוני", כיון שאמר בה' הידיעה, כולן בכלל. ובאומר "נכסי", כולם בכלל, אבל ב"נכסי", רק אם אמר "כל נכסי" (רע"א).

אפילו שלש וארבע - פירוש, הכל בכלל, וצריך ליתן לו שדות, אפילו היו לו שלש וארבע וה"ה יותר (סמ"ע).

אם אמר כל הקרקעות - יש מח' אם גורסים "כל" או לא, שאם אמר לו "קרקעות" ולא "כל", ואין לו אלא שדה אחת ופרדס אחד, אז יש ספק אם אומרים שגם הפרדס בכלל, כיון שאמר קרקעות, בלשון רבים, ואין לו אלא אלו השנים, ופרדס הוא בכלל קרקעות, או אולי פרדס אינו בכלל קרקעות (סמ"ע), ו"א דהכא בעינן כל דבלא"ה נתן לו רק ב' קרקעות, אבל באמת בלאו לשון "כל" נכלל בתים בקרקע (פ"ת).

אפילו בתים - ויש לספק אם העבדים הן בכלל סתם קרקעות (סמ"ע), ו"א זה פשוט דאינם בכלל מקרקעי אלא בכלל מטלטלי וכדלקמן (סי' רמ"ח ס"ז) (ש"ך). אבל לא בתים ועבדים - משום דגם עבדים יש להם דין קרקעות (סמ"ע).

ואם א"ל כל נכסים אפילו בתים כו' - ו"א דאפילו לא א"ל "כל", אלא "נכסי" סתם, הכל בכלל נכסי (סמ"ע וש"ך).

אבל א"ל נכסי דבי פלניא - אפילו אמר "כל נכסי דבי פלניא", כיון דאין מטלטלין נקראין על שמו, אינו מכור (סמ"ע), נראה דתיבת "כל" ט"ס הוא, או י"ל דה"ק, אבל האומר "כל נכסי דבי חייא אני מוכר לך", גם המטלטלים בכלל (ש"ך).

במזרח ואחת במערב לא יכתוב לו סתם "שדה זו שאני מוכר לך הרי היא

בתוך שדות ראובן ושמעון" שיבואו לחלוק באלכסון כזה: והוא רק חצי השדה], צריך לכתוב לו: מצר ראובן בב' רוחות, ומצר שמעון בב' רוחות [הרי ארבע רוחות וכ"ש אם יכתוב לו בפירוש "מצר ראובן מזרח ומערב מצר שמעון צפון ודרום"].

[תלמידי הישיבה] שאלו אותם: [אם בשטר מכירה] ציין לו את הקרנות, מהו¹² [פי' שהיו שדות הרבה של בני אדם מקיפין אותו ולא כתב אלא ארבע שדות של ד' קרנות השדה אבל ארכה ורחבה לא מצר כלל האם אומרים אין דרך למכור קרנות השדה, אלא כל השדה שבתוך הקרנות מכר לו, או דלמא לא מכר לו אלא תלם אחת באלכסון מקרן לקרן

שתי וערב כזה [או כתבן] כמין גאם [אות יונית ודומה לאות ך כגון שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית ונמצא שמצר תחלת כל הד' רוחות, אם תמצא לומר לגבי "סיים לו את הקרנות" לא קנה אלא כנגד הקרנות, משום שלא סיים את הרוחות, אבל הכא שמציין תחלת כל הרוחות כמי שמצר את כולן וקנה הכל, או דלמא לא קנה אלא

באלכסון כזה [מהו].

סב ע"א

ואם אמר לו "נכסי"⁹, אפילו בתי ועבדי [בכלל, אבל לא מטלטלים, עד שיאמר "כל נכסי"].

אם [המוכר בשטר מכירה] ציין לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר

[כזה]: אמר רב: לא קנה אלא כנגד הקצר¹⁰ [היינו חצי השדה]. אמרו רב כהנא ורב אסי לרב: שיקנה כנגד ראש תור [פי' באלכסון כזה:

[רב שתק [ובסוף הודה להם]. ומודה רב [אפילו לפני שאלת רב כהנא ורב אסי], במקום שיש [למוכר] מצר [כנגדו שדותיו של] ראובן

ושמעון מצד אחד ומצר לוי יהודה מצד השני [כזה]: לוי יסודו ורוחב השדה ק' אמה והוי מצר לוי כנגד ראובן נ' אמה וכן מצר יהודה כנגד שמעון נ' אמה וכתב לו בשטר מצר ראובן ושמעון מן המזרח ומצר יהודה מן המערב דהיינו מצר מערבי קצת ולוי לא הזכיר], מזה [שאם הוא רצה למכור רק כנגד הקצר] היה לו לכתוב [בשטר מיצר השדה כנגד שדה של] ראובן כנגד לוי או של שמעון כנגד יהודה, ולא כתב לו [אלא כתב של] ראובן ושמעון כנגד יהודה], לומדים מזה: שהוא אמר לו [פי' מכר לו] כנגד ראש תור.

[אם] מצר ראובן במזרח ומערב¹¹, ומצר שמעון בצפון ודרום [המוכר שדה לחבירו ורוצה לכתוב מצריה ויש לשכנו ראובן ב' שדות אחת

⁹ עי' ש"ע (ח"מ סי' ריח סכ"ד): הוב"ד לעיל הערה 8.

¹⁰ עי' ש"ע (ח"מ סי' ריט ס"ג): מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר, אם היה הארוך של איש אחד לא קנה מן הארוך אלא כנגד הקצר, ואם היה של שנים קנה כנגד ראש תור, ויש אומרים דאפילו באיש אחד קנה באלכסון כראש תור:

לא קנה מן הארוך כו' - דיד בעל השטר על התחתונה, ואמרינן דמצרים הרחיב לו, ולא היתה דעתו להקנותו גם מצד מזרח אלא כנגד קצר שמצר לו במערב (סמ"ע).

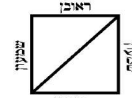
אם היו של שנים - כזה ^{מטריב}, דמדהוה ליה למכתב מצד ראובן מן המזרח ומצר לוי מן המערב, וכתב לו מצד ראובן ושמעון מן המזרח, ודאי היתה דעתו להקנותו שדה שלו מצד מזרח כשיעור רוחב השדות שיש לראובן ושמעון מצד שדהו, ומדמצר לו מצר מערב קצר, אמרינן שדעתו היתה ליתן לו בראש התור, דהיינו באלכסון מסוף כלות מיצר מזרח הארוך לצד מצר מערב

הקצר כזה ^{מטריב}. ופירוש תור הוא שורה שנותן באלכסון על פני השורות (סמ"ע).

¹¹ עי' ש"ע (ח"מ סי' ריט ס"ה): היה מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום, צריך שיכתוב לו מצר ראובן משתי רוחות ומצר שמעון משתי רוחות:

צריך שיכתוב לו מצר ראובן משתי רוחות - דאל"כ לא קנה אלא החצי

כזה. מצר לו של מזרח ארוך ושל מערב קצר ומצר לו צפון

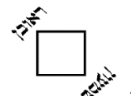

ארוך ומצר לו דרום קצר, פלגינן ליה בשני ראש תור כזה, ובזה מעדיף להלוקח שיש לו שתי בליטות, הבליטה הדרומית כיון שמצר לו ג"כ מצר דרומי, והבליטה המערבית משום דמצר לו גם מצר מערבי, והחלק שבין הבליטות אינו נותן להלוקח. ויש אומרים אם מצר להן מזרח ומערב קצר ומצר

דרום ארוך ומצר צפון קצר, פלגינן ליה בשני ראש תור כזה ועיקר כדעה ראשונה (סמ"ע).

¹² עי' ש"ע (ח"מ סי' ריט ס"ד): סיים לו את הזווית בלבד ולא מצר לו את המצר של כל רוח, או שסיים לו ב' מצרים כמין גאם זה כנגד זה, או שסיים לו חלק מכל רוח ורוח, הרי זה לא קנה את כולה אלא יקנה ממנה כפי מה שמצר לו וכפי מה שיראו הדיינים:

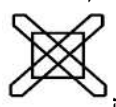
סיים לו הזווית - כזה, וכתב, ראובן בזווית מזרחית צפונית ושמעון בזווית מערבית דרומית, וכן לשני זווית האחרות (סמ"ע).

כמין "גאם" - כזה (סמ"ע).

חלק מכל רוח - כזה. דשמונה שדות סובבים שדהו, מכל צד שנים, וכתב שדה אחת מכל צד למיצר והשני לא כתב לו, ומשו"ה מחלקין השדה שמכר לו לשמונה חלקים, וקנה לארבע חלקים מהן, אותן שמצר לו.

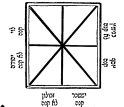
ובמצר לו הזווית קנה בשתי וערב ברוב הזווית שמצר לו כזה, ובכמין "גאם" קנה ממנו רצועה אחת ברחבה של "גאם" שמצר לו כזה

(סמ"ע).

מה שיראו הדיינים - אין כונתו כאן לשווא (עי' לקמן רמ"ג), רק כפי מה שיראו הדיינים שיעור שמכר לו, משא"כ לעיל ס"ב שכתב כפי מה שיראו לאיזה דרך שדעתו נוטה יעשו [והוא שודא] (ש"ך).

בסירוגין מהו [כגון] שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם שנים לכל רוח ראובן ושמעון מן המזרח לוי ויהודה מן הצפון יששכר וזבולון מן המערב יוסף ובנימין מן הדרום וכתב ראובן מצר מזרח לוי מצר צפון יששכר מצר מערב יוסף מצר דרום אם תאמר "כמין גאם" לא קנה אלא באלכסון, היינו משום דדרך למכור תלם אחד בין ב' שדות, אבל אין דרך למכור בסירוגין, ורגלים לדבר טרורה היה לו לכתוב כולם ודלגם בסירוגין ליתן מצר בכל ד' רווחות, או לא מכר אלא כנגד אותן של מצר ובאלכסון כזה

[...] תיקון¹³.

[אם המוכר בשטר מכירה] ציין לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי, ומצר רביעי לא מצר לו, אמר רב: קנה הכל [פי' כל מה שמובלע בתוך ג' המצרים] חוץ ממצר רביעי¹⁴ [פי' התלם עצמו של מצר הרביעי]. ושמאל אמר: [קנה] אפי' מצר רביעי [ולא כתבו משום שלא צריך]. ורב אסי אמר: לא קנה אלא תלם אחד על פני כולה [אצל ג' המצרים כמין אות ח, וטעמו של רב אסי שהוא] סובר כמו רב, שאמר: [שהרי הוא] שייר, וזה ששייר במצר שייר גם כן בכל [השדה]. אמר רבא, ההלכה: קנה הכל חוץ ממצר רביעי.

ולא אמרו אלא [שהמצר הרביעי] לא מובלע [בתוך ג' מצרים כזה:

אבל [אם המצר הרביעי] מובלע [כזה: קנה [גם אותן]. וגם כאשר לא מובלע, לא אמרו [שלא קנה התלם הרביעי] אלא שיש עליה רכב דקלים [נטועים שם] או [שהמצר כשיעור שדה של] תשעה קבים [עי' לעיל י"א ע"ש ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?], אבל אם אין עליה רכב דקלים, או לא [בגודל של] ט' קבים, קנה. משמע שכאשר הוא מובלע, אף על גב שיש עליה רכב דקלים, והוא ט' קבים, קנה.

יש שאמרו: אמר רבא, ההלכה: קנה הכל ואפילו מצר הרביעי. ולא אמרו אלא שמובלע, אבל לא מובלע, לא קנה. ואפילו כאשר הוא מובלע, לא אמרו [שקנה] אלא כשאין עליה רכב דקלים, או לא הוי [בגודל של] שיעור שדה, שהוא ט' קבים, אבל אם יש עליה רכב דקלים, או הוי [בגודל] ט' קבים, לא קנה. משמע שאם הוא לא מובלע, אף על גב שאין עליה רכב דקלים או ולא הוי ט' קבים לא קנה.

למדנו משני הלשונות של רבא, שבשדה לא משייר כלום. וגם למדנו שבמקום שמובלע ואין עליה רכב דקלים ולא הוי [שיעור] ט' קבים, קנה. [ואם הוא] לא מובלע, ויש עליה רכב דקלים והוא [שעור] ט' קבים לא קנה. [אבל אם הוא] מובלע ויש עליה [רכב דקלים] [או] אל מובלע ואין עליה [רכב דקלים], נאמר לכא ולכאן [וההלכה היא] זריקת הדיינים ? ?

אמר רבה: [ראובן ושמעון שותפים בקרקע, ואם ראובן מוכר ללוי, וכתב בשטר מכירה] "חצי שיש לי בקרקע [אני מוכר לך]"¹⁵, [הוא מכר]

¹³ עי' ש"ע (ח"מ סי' ריט ט"ד): הוב"ד לעיל הערה 12.

¹⁴ עי' ש"ע (ח"מ סי' ריט ט"ב): מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ולא מצר מצר רביעי, קנה השדה כולה אבל מצר הרביעי לא קנה, (כיצד): אם היה מובלע בין המצרים ואין עליו רכב של דקלים ואין בו ט' קבין קנה אף המצר הרביעי, ואם לא היה מובלע ויש עליו רכב של דקלים או שיש בו ט' קבין לא קנה, היה מובלע ויש עליו רכב דקלים או שיש בו ט' קבין, או שלא היה מובלע ואין עליו רכב של דקלים ואין בו ט' קבין, הרי הדבר מסור לבית דין כפי מה שיראה לאיזה דרך שדעתן נוטה יעשו: מצר הרביעי לא קנה - פירוש, הג' מצרים קנה בכל ענין, משא"כ במצר הד' דלא קנהו בכל ענין, אלא כמו שמבאר והולך, ומשום הכי הוסיף בו כיצד (סמ"ע).

מובלע בין המצרים - כזה , אינו מובלע כזה . וכלל הדבר, אם יש בו תרתי לטיבותא, דהיינו שאינו מובלע, ויש בו דבר חשיבות, שיש בו שיעור שדה דהיינו ט' קבין, או שיש עליו רכב דקלים שהוא גם כן דבר חשיבות כמ"ש בסיומן רט"ו ור"ח, אזי ודאי אינו מכור עמו. ואם יש בו תרתי לגרועותא, שהוא מובלע וגם אינו בו דבר חשיבות הנ"ל כלל, אזי ודאי מכור עמו. ואם יש בו חד צד לטיבותא וחד צד לגרועותא, זה מסור לבית דין (ש"ך).

¹⁵ עי' ש"ע (ח"מ סי' ריח טכ"א): היה לו חצי השדה ואמר לחבירו חצי שיש לי בשדה מכרתי לך קנה החצי כולו, אמר ליה חצי השדה שיש לי לא קנה אלא רביע (ועיין לעיל סימן ריד סעיף ז):

היה לו חצי שדה כו' - היינו ראובן שהיה לו שדה בשותפות עם שמעון ומכרו ללוי, ולא פירש כמה מכר לו ממנו אלא כתב לו "חצי כו'" (סמ"ע).

חצי השדה שיש לי - דוקא באמר "חצי השדה" בה"א, אבל אם אמר "חצי שדה דאית לי", קנה החצי כולו, כי בלא ה"א, תיבת שדה קאי על חצי, אבל

חצי [הקרקע, שהוא כל חלקו. אבל אם כתב בשטר] "חצי בקרקע שיש לי" [אז הוא מכר לו] רבע [מהקרקע]. אביי אמר לו, מה ההחילוק ביניהם [הרי גם בלשון חצי בקרקע שיש לי פירושו חצי אני מוכר לך בקרקע זה, ומה שכתוב בסוף "שיש לי" הולך על "חצי" רבה] שתק. אמר אביי: אני חשבתי מזה שתק, הוא הסכים איתי, ולא היא. תראה שהיו שטרות שיצאו מבית הרב [פי' רבה וכאשר] כתוב בהם כך: "חצי שיש לי בקרקע", [קנה] חצי, [אבל כאשר כתוב] "חצי בקרקע שיש לי", [קנה] רבע.

ואמר רבה: [ראובן שהיה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עכב לעצמו ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו אלא כך כתב] "מצרי שדה שממנה חצי" [הוא מכר לו] חצי, "מצר קרקע שממנה חלוקה" [משמע שהיא שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת, אם כן נשאר לו], ט' קבין. א"ל אביי: מה שונה כך ומה שונה כך [הרי גם למוכר וגם לקונה צריכים לקבל שיעור כזה, ולכן חולקים, אם יש יותר]. שתק [רבה. ואביי] חשב: שניהם [מקבלים] חצי,

השדה בה"א, אז תיבת השדה מופסקת מן חצי, והוה כאילו אמר "חצי מן השדה דאית לי", ולכך לא קנה אלא רביע (פ"ת).
לא קנה אלא רביע - דווקא בשדה דינו הכי, שחצי שדה קוראים לו שדה, אבל חצי מרתף מכר כל החצי (רע"א המהר"ם יד יוטון).

ונתנים לו, האם כוונתו חצי או חלק הראוי ליתן, והדבר תלוי בדעת בית דין לשער כמה הוא ראוי לחלק. אמר רבינא בר קיסי: בא ושמע, שלמדנו: האומר¹⁸ "תנו חלק לפלוני בבור [של מים מכוונסים]", סומכוס אומר: אין [חלק] פחות מרביע [שזה ספק אם זה חצי בור או משהו, ולכן כסף המוטל בספק חולקים לפי סומכוס בב"ב דף נה?]. ואם הוא אמר "תן חלק לפלוני בבור" עבור חבית" [מאחר וחצי בור צריך עבור חבית, וזה ספק אם הוא כוון לזה או למשהו, אז], אין [חלק] פחות משמינית [של הבור, שהוא כסף המוטל בספק וחולקים]. ואם הוא אמר "תן חלק לפלוני בבור" עבור קדרה" [פי' לתקן קדירה של מאכל], אין [חלק] פחות מי"ב. [ואם הוא אמר "תן חלק לפלוני בבור" עבור טפוח" [שהוא כלי קטן של שתייה], אין [חלק] פחות מששה עשר.

החכמים למדו: בן לוי שמכר שדה לישראל², ואמר לו "על מנת שמעשר ראשון שלי", מעשר ראשון שלו [ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר דוכתו של לוי אינו יכול למכור לאחר]. ואם אמר "על מנת שמעשר ראשון" לוי ולבניו, [והלווי] מת, [הלוקח חייב] ליתן [המעשר] לבניו [של לוי המוכר, ולולא זה, אינו מוריש וזכת זה לבניו]. ואם אמר לו "כל זמן שהשדה זו בידך", [אם הלוקח] מכרה וחזר ולקחה, אין לו [ללוי זכות תביעה] עליו בכלום. [מקשה הגמ' למה] מעשר ראשון שלו, [הרי] אין אדם מקנה שאל בא לעולם³. כיון שאמר לו "על מנת שמעשר ראשון שלי", הוא שייר מקום מעשר [שישאר שלו, כיון דעל תנאי מכר רוצה הוא שיתקיים התנאי דאין אדם מתנה על חנם ולדעת כן מכר שיקנה המעשר והלכך שייר בידו קרקע הראוי ליגדל בה המעשר וכמי שאמר לו שדה שלי אני מוכר לך לאריות ע"מ שתטול ט' חלקים ואני אטול חלק עשירי].

אמר ריש לקיש, זאת אומרת¹⁹: המוכר בית לחבירו, ואמר לו "על מנת שדיטא העליונה [פי' גג שיש לו מעקה] שלי", הדיטא העליונה שלו.

ולא היא, שאמר רב יימר בר שלמיה, פירשו לי [ההלכה] של אביי¹⁶: בין "מצר קרקע שממנה [אני מוכר לך] חצי" ובין "מצר קרקע שממנה נפסק [שיעור קרקע]", אם [המוכר] אמר לו [בשטר]: אלה הם המצרים [שלה]: מצר מזרח קרקע שממנה האני מוכר חצי, מצר מערב פלוני מצר דרום פלוני ומצר צפון פלוני, אז הוא מכר לך חצי, [ואם הוא] לא אמר לו [בשטר]: אלה הם המצרים, [אז הוא רק מכר לו כדי שיעור] תשעה קבין. זה פשוט, [שכיב מרע שחלק נכסיו] אמר "יחלק פלוני בנכסי"¹⁷ [ההוא וזכה ב]חצי, [אבל אם הוא אמר] "תנו חלק לפלוני בנכסי", מה

¹⁶ ע"י ש"ע (ח"מ סי' ריט ס"ו): היה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עכב לעצמו, ומצר לו מצר מערב ולא מצר לו מצר מזרח אלא כתב מצר מזרח דמינה פליגא או דמינה פסיקא, אם כתב לו ואילין מצרנהי קנה חצי השדה ואם לא כתב לו כן לא קנה אלא ט' קבין.

מצר מזרח דמינה פליגא - פירוש, שכותב לו "שדה פלוני אני מוכר לפלוני, מצד מערב שלו הוא ראובן, ומצד צפון שמעון, ומצד דרום לוי, ומצד מזרח שלו הוא הארעא דמינה פליגא". ורצה לומר, השדה שלפגתי שדה שמכרתי לו הוא עומד במזרח והוא מצר מזרח שלו, והוא הדין אי לא מצר לו אלא מצר מערב לחוד, ועל מצר מזרח כתב שהוא שדה דמינאי פליגא, וכנ"ל ס"א דבמצר לו מזרח ומערב לחוד סגי. או שכתב לו כנ"ל, ובמקום "ארעא דמינה פליגא", כתב לו "ארעא דמינה פסיקא", ור"ל, השדה ששיירתי לנפשי ופסקתי משהו זו שמכרתי לו, הוא מצר מזרחי שלה, ולא פירש כמה מכר לו ממנו, וגם אין ידוע כמה שייר לנפשו ממנו (סמ"ע).

קנה חצי השדה - דרשינו יתור לשונו, דלא הוה צריך לכתוב "ואילין מצרנהי", כי אם ליפות כחו, כדי שלא תימא יד בעל השטר על התחתונה (סמ"ע).

תשעה קבין - דיד בעל השטר על התחתונה. ובציר ממנה אי אפשר, דהרי שדה מכר לו (סמ"ע).

¹⁷ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רנג סכ"ד): שכיב מרע שאמר "נכסי לפלוני ופלוני", חולקים בשוה אפילו הם מאה. אמר "נכסי לפלוני ולבניו", חולקים אותו, פלוני נוטל מחצה וכל הבנים מחצה. אמר "לפלוני ופלוני ולבני פלוני", נוטלים בני פלוני מחצה ושנים הראשונים מחצה. "יחלק פלוני בנכסי", יטול מחצה. "תנו חלק לפלוני בנכסי", יטול אחד מששה עשר, ויש מי שהורה שיטול רביעי הנכסים. הגה: ואם אמר יטול פלוני חלק בנכסי והוא שכיב מרע ומחלק נכסיו לבניו, נוטל חלק כאחד מן הבנים. מי שנתן נכסיו לבניו ולבתו נוטלת חלק כאחד מהן, ואם התנה שאם ישיאנה או תנשא בעצמה תטול נדונייתה ותסתלק דבריו קיימין, ואם השיאנה אחד מן האחין ופסק לה פחות מן חלק המגיע לה, לאו כל כמינהי שלא התנה אלא ישיאנה בניו ביחד או תנשא בעצמה, אבל לא אחד מהן:

בני פלוני מחצה - ע"י לעיל (סי' רמז ס"ה) (סמ"ע), ראובן ושמעון נמנו כאפוטרופוס לצורך נכסי נפט, ומת שמעון, אז ראובן נהיה אפוטרופוס לבד, ואין למנות עוד אפוטרופוס (ש"ך המהרי" בן לב, ותורת אמת), ראובן בזמן פטירתו עשה צוואה איך הניח קרן שהרווחים יהיו לאחיו ישראל, וכל זמן שר' ישראל הנז' בחיים בצפת לא יהיה רשאיין שום קרוב לשלוח יד במעות הנז' ואם ר' ישראל הנז' בזמן חייו יצא מצפת ויבא פה קושטנינה איהו הוא דאפטיא אנפשיה ולא יתן לו מאומה מתמעות. דווקא לשינה קפיד אין התנאי בטל בביאת קושטנינה בלבד אלא דוקא כשתהי' עם יציאתו מצפת שלא תהיה דעתו לחזור אבל כשתהיה דעתו לחזור לא מיקרייא יציאה מצפת (ש"ך הראנ"ח), ראובן הלוה כסף לגוי בריבית שישלם לשמעון ולוי, ושהם יעבירו את הכסף ליהודה, ושמעון גבה הכסף וברח, וראובן תבע את לוי, לוי פטור, שכל א' יכול לגבות מהגוי (ש"ך המהרי"ך) ועי' מהרש"ך [הובא לעיל בש"ך סק"], שנים התפשרו לעשות ככל אשר יגזרו יהודה ולוי וא' פרש, אז השני יכול לפשר לבד (ש"ך המהרי"ך), ראובן שצוה מחמת מיתה ששמעון ולוי יפקחו על נכסיו ולוי היה דר במקום אחר אין אומד דעת לומר שיוליך עמו חצי הנכסי' דלא אמדינן אומדן דעתא אלא כשאייר מה שלא עלה על דעתו וב"ד אומרים אלו היה יודע כן לא היה עושה אבל כשהדבר לא נשתנה אין לנו לפרש דבריו ולדון על כוונתו כל שהוא, אלא שניהם מתעסק' ביחד שכך יפה להם ליתומי' ודעתו ששניהם יתמנו על הנכסים ואף על פי שלא יתעסקו שניהם אם לא יבא ראובן עכ"ז יקח ממנו חשבון ושניהם ישתדלו יותר בנכסים (ש"ך המהרי"ט) צוואה אונס כתוב בה, "יחלקו הנער יוסף בנו ובנותיו בית אשתו אשתו שוה בשוה", כיון שאמר "שוה בשוה", זה לישינא יתירא לטפוי קא אונס לומר דיחלקו הבנות עם יוסף כל אחד שוה בשוה ולא שיטלו הן מחצה ויוסף מחצה דאי תימא דשוה בשוה ר"ל מחצה הן ומחצה יוסף בלא שוה בשוה הוי משמעו כן וכיון שהוסיף לטפוי קא אונס (ש"ך המבי"ט).

יטול אחד מששה עשר ו"מ כ' - לא יכולנו שאמרו לשון חלק בפחות מט"ז, למידין ממנו דהאומר סתם חלק אינו פחות עכ"פ מט"ז. והדעה השניה דנוטל רביעית, סביר דסתם חלק אינו פחות מרביעית, והרמ"א בסוף סעיף ס"ל בכולו בכל שהוא (סמ"ע).

והוא שכיב מרע כו' - וכן אם אמר "תנו חלק לפלוני מנכסי והשאר יטלו בני" גם כן אינו נוטל אלא כאחד מהן, ואפילו לא אמר כלום כלפי בניו, הוא רק מקבל כאחד מהן, והשאר ליורשים (סמ"ע בשם הדרשה).

מי שנתן נכסיו לבניו ולבתו - ואם הבעל הוריש את אשתו במתנת שכיב מרע ועדיין לא גבתה, עיין באה"ע (סי' ק ס"ב ברמ"א): האב שצוה למתנה לבנו לאחר ב' או ג' שנים כו' מקרי ראוי, ואין אשת הבעל גובאת כתובתה מזה. וכתב שם בחלקת מחוקק (סק"ג) דאפילו צוה סתם ליתן מתנה לבנו נמי הוי ראוי, כל שלא גבה עדיין מקרי ראוי. ועי' ב"ש דאפילו אם הגיע הזמן מקרי ראוי, אבל אם צוה ליתן לבנו במתנת שכיב מרע איזה סך הוי כמסורין לידו. והעיקר כדברי חלקת מחוקק דמתנת שכיב מרע שלא גבתה חשיב ראוי, ולכן אין הבעל יורש מתנת שכיב מרע שנתן לאשתו דה"ל ראוי, וא"כ ממילא דה"ה בנותן לבן מתנת שכיב מרע דאין האשה גובאת מינה כתובתה כיון דה"ל ראוי. מיהו נראה דהיינו דוקא שנותן מנכסיו דחשיב מחוסר גוביינא, אבל שכיב מרע שנתן דבר מסויים כגון חפץ וכיוצא דכל היכא דאיתיה ברושוא דמקבל איתיה ואינו אלא כמו פקדון ולא הוי ראוי בין לכתובה בין לירושת הבעל (קצה"ח), היינו שאמר בפירוש "שיחלקו כולם ביניהם חלק כחלק", דאי לא תימא הכי קשה הרי מבואר בסעיף זה דאם אמר "לפלוני ולבניו" דפלוגי נוטל מחצה, ועיין לעיל (סי' רמז ס"ה) דאפילו הנפרטים מרובין והכלל מועט המועט נוטלין בשוה עם המרובין, וגם מבואר שם סעיף א' דהראוי לבנים (נתה"מ).

ופסק לה פחות כו' - וה"ה אם פסק לה יותר משליש ג"כ אמרינן דלאו כל כמינה, דלא בא אלא לגרוע לבתו אם תנשא בעצמה והכניסה בנדונייתה פחות משליש שתסתלק. ואם א' הקדיש וצוה לעשות ב' ספרי תורות ואמר שיהיו כמו שעשה פלוני להקדש (סמ"ע).

¹⁸ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רנג סכ"ה): שכיב מרע שאמר תנו חלק לפלוני בבור היין שיש לי, יטול רביעי היין. אמר תנו לו בו חלק לחביות, הרי מיעט ויטול שמינית היין. אמר תנו לו בו לקדחה, נוטל חלק משנים עשר מן היין. אמר תנו לו בו לטפוח, פירוש: כלי קטן לשתות בו, ונוטל חלק מעשר עשר מהיין שבבור, שהרי גילה דעתו שלחלק מועט נתכוין. ואין למדים מהשעורים האילו לדין אחר. הגה: ויש אומרים דבכולן אין לו חלק אלא כל שהוא, וכל זה דוקא אמרינן במתנה, אבל במכר אמרינן כהאי גוונא הדמים מודיעים:

הדמים מודיעים - פירוש, לפי הדמים שנתנים נותנים לו חלק, ועיין לעיל (סי' רכ ס"ח) (סמ"ע).

¹⁹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' ריד ס"ח): הוב"ד לקמן הערה 20.

הבית", לא קנה בור ודות, שמה שכתב עומקו ורומו לא עוזר אלא רק לקנות עומקו של בית כגון גוף הקרקע עצמו לחפור תחת קרקעית הבית אם ירצה שאם לא כתב לו זה, לא נקנה לו, אלא הוא נשאר של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית כל שלא יזיק לבעה"ב וכן גג שיש לו מעקה שהוא גבוה י" שאינו מכור בסתם עם הבית, אלא כדי למכור את הבור וכו', צריך לכתוב לו: "קניו לך מתהום הארץ ועד רום הרקיע". למה. [שאם כתוב בשטר מכירה שהוא מוכר הבית] בסתם, לא קנה עומקו ורומו, [ובזה שהוא הוסיף] "עומקו ורומו" זה עוזר שיקנה עומקו ורומו, [ומה שכתב] "מתהום הארץ ועד רום הרקיע" עוזר שיקנה הבור והדות והמחילות [שבשטח המקום].

אולי [דברי המשנה האלה] ראייה לו [לרב דימי, שלמדנו המוכר את הבית לא מוכר] לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו [בשטר מכירה, הנני מוכר לך בית זו כולל] עומקו ורומו. ואם תחשוב בסתם [שטר מכירה ללא פירוט עומקו ורומו] קנה עומקו ורומו, [שתוספת הלשון בשטר] עומקו ורומו, יעזור לקנות בור ודות ומחילות. [אלא צריך לומר] שלא כתב לו [עומקו ורומו. מקשה הגמ', איך זה יתכן] הרי כתוב "אף על פי שכתב לו וכו'". כך נאמר: אף על פי שלא כתב לו [עומקו ורומו, בסתם זה] דומה כמי שכתב, לקנות עומקו ורומו [של הבית עצמו. אבל אם הוא רוצה] לקנות בור או דות או מחילות, אם כתב לו עומקו ורומו קנה, ואם לא כתב, לא קנה.

בא ושמע: [המוכר ביתו סתם לא מוכר בכלל] לא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים.

לאיזה הלכה [אמר ר"ל] שתנאי שלו קיים שהדיוטא עליונה יהיה שלו, הרי גם ללא תנאי המוכר הבית לא מכר דיוטא העליונה]. רב זביד אמר: שאם רצה [המוכר] להוציא זיון [מהדיוטא עליונה כנגד החצר שהוא מכר ללוקח], מוציא²⁰ [שהתנאי שהדיוטא עליונה שלי, היינו שלי לגמרי, לעשות בה כל חפצי, אפילו להוציא זיון כבתחילה כאשר הבית היתה שלי, אבל זכות זה רק של המוכר ולא של בנן]. רב פפא אמר [התנאי לא עוזר כל כך כמו שאמר רב זביד אלא רק] שאם רצה לבנות עלייה על גב [הבית אם יפול הדיוטא הקיים], בונה [ולולא תנאי זו, אם נפל הדיוטא, אין לו זכות לבנותו מחדש].

זה מוכן לדברי רב זביד, היינו שלמדנו "זאת אומרת" ששיור מקום בחצר לגבי זיון, דומה לשיעור מקום בשדה לר"י, אלא לרב פפא מהו "זאת אומרת" [הרי גם ללא הברייתא הנ"ל היינו יודעים את זה. ועונה הגמ', נכון, לשון "זאת אומרת לפי רב פפא] קשה.

אמר רב דימי מנדרדעא: מי שמוכר את ביתו לחבירו²¹ [כולל הבור וכו'], אף על גב שכתב לו [בשטר מכירה "אני מוכר לך] עומקו ורומו [של

²⁰ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריב ס"ג): אבל אם מכר לאחד בית ואילו חורבה וחצר, ושייר לעצמו דירת הבית ואכילת הפירות ואויר החורבה ואויר החצר, מהני דהוי כאילו פירש ששייר לעצמו מקום, ואפילו לא הזכיר שיר בחצר כלל אלא מכר לו בית ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי, אמרין ששייר לו מקום בחצר להוציא זיון מהדיוטא לחצר. הגה: ואם שייר לעצמו זכות וגם שייר לאיש אחר, אמרין כמו ששייר לעצמו בעין יפה ובאופן המועיל כן שייר לחבירו, דודאי על ענין אחד נתכוין:

דהוה כאילו פירש כו' - דכל לגבי נפשו בעין יפה שייר וכמ"ל (ס' רט ס"ז) (סמ"ע), ולגבי אויר החורבה או אויר החצר בלא"ה מהני דיכול לשייר לעצמו, כיון שלא מכר לו, ממילא הוא למוכר, עי' סמ"ע ס' ר"ד סק" (רע"א). ע"מ שדיוטא עליונה שלי כו' - כיון דלא היה צריך לזה התנאי, דבלא"ה אין הדיוטא העליונה נמכרת מסתמא בכלל הבית, וצריכין לקיים יתור לשונו שמועיל לשום דבר, ואמרין דיועיל לענין זה דיכול להוציא זיון מאותו הדיוטא להחצר אף אם מכר החצר עם הבית כו', ומזה יתבאר לך שמ"ש "אלא מכר לו בית", ר"ל בית והחצר, ונקט בית משום שהדיוטא היא על גביו (סמ"ע), משמע [מהמחבר] דלא מהני זה אלא מטעם שיר המקום, אבל אי הוה "על מנת" לשון תנאי לא מהני, כגון באומר על מנת שתתן דבר פלוני, והוא דבר שאין בו ממש (ס"ז), ו"ח, שהרי אדרבה כשהוא תנאי, יכול להתנות אפילו על דבר שלא בא לעולם ודבר שאין בו ממש. כל תנאי שהוא במילתא דממילא, הכוונה היא שמשיר לעצמו זכות דלענין זה לא יהיה בו דין מקח, ואין בהלשון משמעות כלל שבהיפך זה יתבטל המקח, וגם א"צ בדבר זה למשפטי התנאים (נתה"מ).

וגם שייר לאיש אחר אמרין כו' - ו"ח על הרמ"א שאפילו ששייר לעצמו, הרי השני לא קיבל מתנה, ולכן לא זכה ועמ"ש לעיל ס' ר"ט סק" (ש"ך).

עי' ש"ע (ח"מ ס' ר"ד ס"ח): המוכר בית לחבירו על מנת שדיוטא עליונה שלי, הרי זה שלו ואם רצה להוציא בה זיון מוציא לה, ואם נפלה חוזר ובונה אותה, ואם רצה לבנות על גבה בונה לו כשהיה מקודם. הגה: והוא הדין אם אמר חוץ מבור ודות וכל כיוצא בזה:

על מנת שדיוטא עליונה שלי - ו"א גג שיש בו מעקה גבוה י' ורחב ד', ו"א שהוא שורה העליונה שע"ג בנין ביתו שמכר, ורגילין לבנות עליה בנין ואז נקראת דיוטא, ולשני הפירושים לא היה צריך המוכר להתנות זה התנאי, דמסתמא נמי הדיוטא אינה נמכרת בכלל הבית, ודרשינן יתור לשונו כדמסיק (סמ"ע), ועי' רא"ח הובא לעיל סק" (ש"ך).

ואם רצה להוציא בה זיון מוציא - פירוש, שאם מכר החצר עם הבית יכול להוציא ממנו זיון לחצר, דחשיבין [יתור לשונו] כאילו שייר מקום בחצר להוציא זיון, דה"ק ע"מ שיהיה דיוטא שלי בכל אופן כמו שהיה בראשונה, וכן אם לא מכר החצר יכול להוציא זיון ממנו על הדיוטא (סמ"ע).

ואם נפלה חוזר ובונה אותה - ואף על גב דכתב המחבר לפני זה בסעיף ו' דאף בלא יתור לשון כשנפלה העלייה אפילו בנויה ע"ג עמודים יכול המוכר לחזור ולבנותה, שאני עלייה חדשיבה טפי מדיוטא (סמ"ע) גם בלא יתור לשון [שדיוטא עליונה שלי] הדין כן, ומה שהצריכו יתורא ד"על מנת" לענין נפילה, שדיוטא היא שורה עליונה, וע"ז אמר "אם נפל חוזר ובונה", אם נפל הבית, מחוייב הלוקח לחזור ולבנות, משום ד"ק דיוטא, כדי שתהיה חזקה (ס"ז). כשהיה מקודם - הלשון משמע דה"ק, דוקא כשהיה בנויה על גבה מקודם יכול לחזור ולבנות על גבה, ולאפוקי אם לא היה בנוי על גבה מתחילה (סמ"ע).

²¹ עי' ש"ע (ח"מ ס' ר"ד ס"ג): המוכר בית לחבירו, א"ע"פ שכתב לו "הקניתי לך עמקו ורומו", צריך לכתוב לו "קנה מקרקע התהום עד רום רקיע", שהעומק והרום אינה נקנה בסתם, וכיון שקנה העומק והרום, קנה הרום, שהוא האויר בלבד, והעומק שהוא עובי הארץ, אבל לא קנה הבנינים שבעמקים ושבוהיר. וכיון שכתב לו "מקרקע התהום עד רום הרקיע", קנה הבור והדות שבעובי הקרקע ומעזיבות והמחילות שבין המעזיבות למעלה. הגה: וגם הגג א"ע"פ שיש

לו גובה עשרה ורוחב ד, אבל כל שאינו רוחב ד וגובה י בכלל בית הוא, ואפילו לא כתב ליה עומקא ורומא קנה גג בזה:

השעומק והרום אינו נקנה בסתם - פירוש, עומק כולל עובי הארץ, שיהא אפשר ללוקח לחפור תחת ביתו שקנה, ורום כולל האויר שע"ג הבית, שיכול הלוקח לבנות ע"ג ביתו מה שירצה, עי' סעיף הבא. ואם היו נמכרים אף אם לא כתב, הוה אמרין דביתור לשון דכתב "עומקא ורומא", בא המוכר ליפות כחו דהלוקח, ולהקנות לו אף הבנינים שהם בניינים מתחת הבית וע"ג, ומש"ה כתב דמסתמא לא היו נמכרין לו, ומש"ה צריכין שיכתוב "קנה מקרקעית התהום עד רום הרקיע", שבה הלשון נכלל הכל, וזא אין צריך שיכתוב לו ג"כ "עומקא ורומא", כמו שכתבו בסעיף הבא (סמ"ע), אם כתב בשטר שנתן לו העליה מתהום ארעא עד רום רקיע והנותן טוען שאין החצר שלמטה בכלל המתנה וטוען סופר הוא מתהום ארעא הכתוב בה. והנותן החזיק ג' שנים בענין שיש לו מגו, אפשר דלא הוי כ"כ מגו במקום עדים. כי אפשר דהסופר טעה. וקורא לקרקעית העליה תהום ארעא שאלו היה החצר בכלל, היה לו להזכיר בפירוש החצר וכל כיוצא בזה, וצריכים הב"ד לחקור יפה ולרדת לאמתת הענין (רע"א).

קנה גג בזה - עי' לעיל ס"ק, דוקא גג דתליא בחשיבות הוא דקאמר דבאין ד' אמות קנהו, אבל בור ודות לא קנה ע"ש (סמ"ע).

וכיון שכתב לו מקרקע - עד שיפרש מארעית תהומא וכו' או שיכפול ויכתוב עומקא ורומא ב' פעמים דמשום יתור לשון מהני לקנות בור ודות (רע"א), שאז אמרין שבא לרבות (רע"א המל"מ).

ואם תחשוב [באדם שמכר את ביתו] בסתם קנה עומקו ורומו, מה יש כאשר הוא גבוה עשרה טפחים [אלא צ"ל שרומו לא קנה בסתם לא גג גבהו עשרה ואל אויר מעשרה ולמעלה, וכן לעומקו. והגמ' דוחה] כיון שהוא גבוה עשרה טפחים, חשוב [כמקום בפני עצמו שונה מהבית בסתם, עד שמפרד עומקו ורומו, אבל אויר הגג עד לרקיע היינו רומו וכן לעומקו].

א"ל רבינא לרב אשי [להוכיח כי בלא שפירש בשטר שמוכר את עומק ורום הבית, קונה את עומקו ורומו], בא ושמע: שאמר ריש לקיש, זאת אומרת: המוכר בית לחבירו, ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי, הדיוטא העליונה שלו. ואומרים, לאיזה הלכה. רב זביד אמר: שאם רצה להוציא בה זיון, מוציא, רב פפא אמר: שאם רצה לבנות עליה על גבה, בונה. ואם תחשוב בסתם לא קנה, למה [מוזכר] "על מנת". על מנת עוזר לו, שאם נפל [הדיוטא] הוא [יכול] לחזור ולבנותו²².

מתני'. [המוכר ביתו לחבירו בסתם לא מכר] לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו [שהוא מוכר לו] עומקו ורומו²³ [של הבית, כנ"ל שזה עוזר לעומק ורום של הבית עצמו ולא מה שיש בחצר]. וצריך [המוכר] לקנות דרך [מהלוקח וללכת לבורו ולדות שלו, שהמוכר מוכר בעין יפה, ולא משייר לעצמו דבר], דברי ר' עקיבא: וחכמים אומרים: אינו צריך לקנות לו דרך [שהמוכר מוכר בעין רעה ומשייר לעצמו דרך]. ומודה ר"ע, בזמן שאמר לו "חורץ מאלו", שאין צריך לקנות דרך [שכן תוספת לשון זו היא תנאי שלא לצורך, שאינם בכלל הבית, ותופסת הדבר בא לשייר לעצמו דרך. אבל אם המוכר מכרן [לבור או לדות] לאחר [ושייר לעצמו את הבית], ר' עקיבא אומר: [הקונה] אינו צריך לקנות לעצמו דרך [לבור או לדות, שמוכר בעין יפה מוכר], וחכ"א: [הקונה] צריך לקנות לעצמו דרך [לבור כנ"ל שמוכר בעין רעה].

גמ'. רבינא ישב והקשה [על נוסח המשנה]: בור היינו דות [ולמה המשנה הזכיר את שניהם]. א"ל רבא "תוספאה" לרבינא: בא ושמע, שלמדנו: אחד הבור ואחד הדות בקרקע, אלא שהבור בחפירה [בקרקע קשה שאין צריך בנין] והדות בבנין [שהקרקע חלשה, ובוונים לו כותל אבנים, ולכן אם המשנה רק היה מזכיר בור, אולי דות נכלל בבית שגם הוא בנין, ואם רק היה כתוב דות, אולי זה לא נכלל בבית שהוא בנין בפני עצמו, אבל בור נכלל בבית, ולכן מובן למה צריכים ב' הלשונות].

רב אשי ישב והקשה [על נוסח המשנה]: היינו בור היינו דות. א"ל מר קשישא בנו של רב חסדא לרב אשי: בא ושמע, שלמדנו: אחד הבור ואחד הדות בקרקע, אלא שהבור בחפירה והדות בבנין.

וצריך ליקח לו דרך, דברי ר"ע. וחכ"א: אינו צריך וכו'. במה [חולקים וכי] לא חולקים בזה,

²² עי' שו"ע (ח"מ סי' ריד ט"ח): הוב"ד לעיל הערה 20.

²³ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריד ט"ב): הוב"ד לעיל הערה 1.

דרכי עקיבא סבר: [כל] מוכר מוכר בעין יפה²⁴ [בכל דיני מכירות שבעולם], ורבנן סוברים: [כל] מוכר מוכר בעין רעה, וגם זה שאומרים בכל מקום: ר' עקיבא לשיטתו, שאמר מוכר בעין יפה מוכר, [מקורו] מכאן.

[מקשה הגמ' מאיפה יודעים שזה המחלוקת ביניהם, אולי לפי כולם בעין יפה מוכר ויש לו קרקע או בעין רעה ואין לו קרקע], ואולי רבי עקיבא סבר: אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים [אבל מכר אילנות ושייר קרקע אולי ר"ע מודה לרבנן שמכר בעין רעה], ורבנן סוברים [לא חוששים לדריסה, שאין כאן חסרון כסף]: אין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר [ודאי לא מכר דרך בורו ולא הוצרך לפרש שהוא מעכב גם את הדרך של בורו דמה הנאה יש לו בבור בלא דרך, אבל לגבי מכר אילנות אם יש לו קרקע מודים לר"ע שמכר בעין יפה, שאין שייך שם טענת פריחה באויר].

²⁴ ע"י שר"ע (ח"מ ס' רטז ס"ד): מכר לו שדה ואמר חוץ מהאילנות, אם יש בו דקלים בלבד שייר הדקלים ואם יש בו גפנים בלבד שייר הגפנים וכן שאר האילנות, היו בה גפנים ודקלים לא שייר אלא הגפנים, הגה: וכן בדקלים ואילנות שייר האילנות, היו בה אילנות וגפנים שייר האילנות ומכר הגפנים, שהמוכר בעין יפה מוכר. אמר לו חוץ מחורב זה לא קנה כל החורבין שבשדה, והרי דקאמר חוץ מהה' כדי לשייר לו דרך, וע"ל ס' רטז ס"ה, ואם הדקלים שייר לא שייר אלא כל דקל גבוה שעולים לו בחבל והשאר הרי הם של לוקח, מיהו אם כולם נמוכים שייר כולם ואם שאר האילנות הוא ששייר לא שייר בהם אלא כל שאין העול כובשו, וכל שהעול כובשו הרי הוא של לוקח ובכלל השדה נחשב, מיהו אם כולם דקין שהעול כובשן שייר כולן:

אם יש בו דקלים לבד כו' - קמ"ל דאף דקלים וגפנים בכלל שם "האילנות" הן, כשאין בשדה זולתם, אבל כשיש בשדה ג"כ סתם אילנות, אמרינן דלא שייר אלא סתם אילנות, ואם אין בשדה אלא דקלים וגפנים, גפנים הן יותר בכלל שם אילנות סתם מדקלים, מש"ה אמרינן דמשייר לנפשו הגפנים ולא הדקלים (סמ"ע).

וכן שאר אילנות - ר"ל שאר אילנות החשובים, כגון של תאנים ורימונים או של זיתים, וס"ל דאם היו שאר אילנות עמהן, לא היינו אומרינן דשיירן כמו בדקלים וגפנים, אבל עכשיו דליכא עמהן שאר אילנות, ודאי דעתו הוה עלייהו ושיירן (סמ"ע).

וכן בדקלים ואילנות - פירוש, כמו שאמרינן שמכר דקלים ושייר הגפנים, כן הדין באם היו בו אילנות ודקלים שאמרינן דמכר דקלים, ולא אמרינן בזה דשייר האילנות הגרועים וכ"ש הדקלים הטובים (סמ"ע).

שהמוכר בעין יפה מוכר - פירוש, ומש"ה לא אמרינן ששייר לנפשו שניהם גפנים ודקלים, אלא כל מה שנוכל לומר שלא שייר, אמרינן דודאי מכר לו (סמ"ע), לפי דברי הסמ"ע, אם אמר אחד לחבירו "אני מוכר לך דבר פלוני", והיו לו שני דברים, ואחד מהם קרוב יותר לשם אותו שמכר, אמרינן דצריך ליתן לו שניהם מכח דבעין יפה מכר, כמו כאן באילנות, ואף על פי שהאחד קרוב יותר לשם אילנות, וזה ודאי אינו, אלא דקל וגפן שוים הם לענין השם אילנות, ומש"ה היה סברא שפיר לומר שניהם שייר, ולזה מהני סברא דבעין יפה מוכר בשייר, דלא שייר אלא הפחות דהיינו גפנים, דדקלים חשיבי טפי מגופני, ולפי"ז אם אמר אחד לחבירו אני מוכר לך אילנות והיו שם גפנים ודקלים, צריך לחבירו לו שניהם, כיון דשם אחד הוא להם, ע"כ שיטת המחבר, אמנם יש חולקין וס"ל דגפנים הוא יותר קרוב לשם אילנות, אף במוכר אילנות אין צריך לתת הדקלים ולא מהני בזה עין יפה (ט"ז).

אמר לו חוץ מחורב זה - פירוש, חוץ מחורב המורכב, דבזה דוקא דינא הכי, משום דאף דלא שייריה, מסתמא נמי לא היה מכור בכלל השדה, וכמ"ש לעיל (ס' רטז ס"ה), מש"ה אמרינן דבשיורו בפירוש, הוא בא להוסיף לשמור לעצמו ג"כ דרך לאותו חורב, דמסתמא לא היה לו דרך, אבל אם אמר אחרוב שאינו מורכב חוץ מחורב זה, אין כאן יתור לשון, ואין לו דרך לאותו חורב, וגם שאר חרובים שאינם מורכבים אינם משויירים (סמ"ע), אפילו אם מפורש בשטר ששייר לעצמו דרך, מ"מ לא קנה שאר החורבין (פ"ת).

שעולין לו בחבל - שהדקל הוא גבוה ופירותיו הן סמוך לראש האילן, ואין לדקל ענפים מהצדדים שיוכל לעלות בהן ללקוט פירותיו מראש האילן, וצריכין לעלות בחבל וללקוט הפירות, וקאמר דאם אינו גבוה כ"כ, אינו בכלל שם דקל סתמא, והוא מכור (סמ"ע).

שאין העול כובשו - דרכם היה לחרוש סביב האילנות, ואם העול כופף את האילן ועובר השור לדרכו ואין האילן מעכבו אינו חשוב. וכאן לא שייך לומר עליית בחבל, דשאר אילנות יש להן ענפים מן הצד לעלות בהן. ובדקל אף אם העול כובשו כל שעולין לו בחבל, חשוב הוא, ואמרינן דדעתו היתה גם כן עליו במה שאמר חוץ מדקל (סמ"ע), אם אמר "חוץ מאילנות", והיו שם דקלים שעולים לו בחבל ואילנות שהעול כובשו, אז שייר אילני, אפילו הם קטנים, דשם אילני במקום שאר אילני לא משמע דיקלי, אבל ממקורם של דברי הרמ"א משמע אחרת (רע"א המל"מ).

ואלא [מקור למחלוקת שלהם מוכרח] מסוף המשנה: מכרן לאחר, ר' עקיבא אומר: אינו צריך ליקח לו דרך, וחכמים אומרים: צריך. [גם כאן מקשה הגמ' אולי חולקים בזה, שרבי עקיבא סובר: חולקים אחרי דעת הלוקח, ורבנן סוברים: חולקים אחרי דעת המוכר [ולשניהם טענת דריסה ופריחת אויר הוי טענה, שבשניהם אדם מקפיד אלא שרבי עקיבא מיפה כח הלוקח בכל מקום שיש לו טענה כנגד המוכר, ורבנן מיפיים כח הקונה].

אלא [מקור למח' ר"ע וחכמים במוכר בעין יפה או עין רעה, מקורו] מכאן: [המוכר שדה] לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך, בין חרבין בין ישובין. וצריך ליקח לו דרך, דברי ר' עקיבא, וחכמים אומרים: אינו צריך. למה צריכים גם את זה. אלא לא [צריכים את זה, ומוזה שכתבו דבר מיותר] הרי לומדים מזה, דרבי עקיבא סבר: מוכר בעין יפה מוכר, ורבנן סברי: מוכר בעין רעה מוכר.

ואולי [לא כך אלא] למדנו בית, ולכן לומדים [כאן גם לענין] שדה. וצריכים את שניהם, שאם היינו לומדים [רק] בית, [היינו] משום שצריכים צניעות [ולכן אינו רוצה שאחרים ידרוס שם], אבל שדה, אולי לא. ואם היינו לומדים [רק] שדה, משום שדריסת הרגל מזיק [ולכן יש ללוקח טענת דריסה], אבל בית, אולי [ר"ע] לא [חולק על הרבנן].

אלא [מקור למחלוקת שלהם הוא] מסוף המשנה [של מוכר השדה]: מכרן לאחר, רבי עקיבא אומר: אינו צריך ליקח לו דרך, וחכמים אומרים: צריך. למה צריכים גם את זה. היינו אותו דבר [כמו התחלת המשנה]. אלא לא, הרי לומדים מזה, דרבי עקיבא סבר: מוכר בעין יפה מוכר, ורבנן סברי: מוכר בעין רעה מוכר, [וכן למסקנה כן] לומדים מזה. למדנו, רב הונא אמר רב:

מכר את המכתשת קבועה [בקרקע] אבל לא את המיטלטלת, מכר את עגול שסביב הריחים [ודבר קבוע הוא ואין מזיוין אותו ממקומן] אבל לא את האפרכסת [ששופכים לתוכה את התבואה כדי לטווחנה] ולא את התנור ולא את הכירים [שהם מטלטלים]. בזמן שאמר לו [אני מוכר לך את הבית] "הוא וכל מה שבתוכו",

הלכה כדברי חכמים [שהמוכר מוכר בעין ראה], ורב ירמיה בר אבא אמר שמואל: הלכה כרבי עקיבא [שהמוכר מוכר בעין יפה, וכן המסקנה]. אמר רב ירמיה בר אבא לרב הונא: והרי הרבה פעמים אמרתי לפני רב שההלכה כרבי עקיבא, ולא אמרת לי כלום. א"ל: איך למדת. א"ל: למדתי הפוך [שלפי ר"ע מוכרים בעין רעה, ולרבנן בעין יפה. רב הונא ענה] בגלל זה לא אמרתי לך כלום [שכן פסקת כרבנן שמוכר בעין רעה מוכר]. א"ל רבנא לרב אשי: אולי [רב ושמואל] הולכים לשיטתם [בענין מכירה בעין רעה ויפה, כשיטתם במקום אחר], שאמר רב נחמן אמר שמואל: האחין שחלקו [בירושה], ואם הירושה היתה ב' שדות זה לפניו מזה, אין להם לא [זכות] דרך זה על זה [אע"פ שאביהם היה נכנס לפניו דרך החיצון, שכן הפנימי מכר כל זכותו לחיצון, ולא שייר לעצמו דרך, וזה מכירה בעין יפה], ולא [זכות] סולמות זה על זה [אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לו לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו], ולא [זכות] חלונות זה על זה [ואם רצה לבנות בחצירו כנגד חלון אחיו בונה], ולא [זכות] אמת המים זה על זה [להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו], והזהירו בהן שהלכות קבועות הן. ורב אמר: יש להן [זכות זה על זה, שכן המוכר מוכר בעין רעה].

[ענה הגמ', שזה לא לשיטתם אלא] צריכיים [לכתוב את שניהם], שאם היינו לומדים בזה [באחים שחלקו], בזה אמר רב [מוכר בעין רעה], משום דא"ל: אני רוצה לגור בו כמו שאבותי גרו בו [וכמו שהיה לאבא דרך בהן גם לי שעל מנת כן חלקתי], תדע [שזה טענה טובה], שנאמר "תחת אבותיך יהיו בניך", אבל בזה [של מכירה אמיתי], אולי [רב] מודה לשמואל. ואם למדנו בזה [במכירה אמיתי, אולי] שמואל אמר [רק] בזה, אבל בזה [פ"י אחים שחלקו], אולי הוא מודה לרב, [לכן רואים ש] צריכיים [את שניהם].

אמר רב נחמן לרב הונא: ההלכה כמותינו [פ"י כשמואל ותלמידו, רב נחמן] או כמותכם. אמר לו: ההלכה כמותכם, שאתם קרובים לשער של ראש הגלות [שרב נחמן חתנו], ורגיל להיות דיינים.

למדנו: שני בתים זה לפניו מזה²⁵ [ואין דרך להגיע לפניו אם לא דרך החיצון, אם הבעלים הראשונים] מכר את שניהם [לשני אנשים, או שניהם את] שניהם במתנה, אין להן דרך זה על זה, כל שכן [אם נתן לחיצון במתנה לפניו במכר [דודאי לא תהיה עינו יפה אצל לוקח ורעה אצל מקבל מתנה, שכן הוא אוהב אותו יותר. אבל אם נתן את החיצון במכר לפניו במתנה, חשוב [ללמוד] מכאן שאין להן דרך זה על זה. ולא היא, וכי לא למדנו במשנה: כמה דברים אמורים [שלפי רבנן שצריך לקנות דרך לפניו], במוכר, אבל בנותן מתנה, נותן את כולם [פ"י כל מיני זכויות הנצרכות]. רואים אם כן, מי שנותן מתנה, בעין יפה יהיב, גם כאן מי שנותן מתנה, בעין יפה נותן.

מתני'. המוכר את הבית²⁶ [בסתם ולא פירט מה כלול בו], מכר את הדלת [שהוא מחובר לקרקע] אבל לא את המפתח [שהוא מטלטלים].

²⁵ ע"י ש"ע (ח"מ סי' ריד ס"ט): שני בתים זה לפניו מזה: הקנה שניהם לשנים כאחד, והקנה לשניהם במכר או במתנה, אין להם דרך זה על זה, ואין צריך לומר אם נתן לחיצון ומכר לפניו, אבל אם מכר לחיצון ונתן לפניו, יש לו דרך שכל הנותן בעין יפה נותן יותר מהמוכר: זה לפניו מזה - וא"א לפניו לצאת חוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע), וה"ה אם מכר או נתן ב' בתים לשנים כא', ונתן הזכות בחצר לא' ולא לשני, ולשני אין לו פתח חוץ מהחצר, צריך לסתום פתחו, ולקנות לו דרך לביתו (ש"ך המב"ט).

אין להם דרך זה על זה - דכמו שמכר או נתן לפניו בעין יפה, כך מכר או נתן לחיצון בעין יפה באופן שלא יהיה לשום אדם זכות במה שמכר או נתן לו, וצריך לפייס החיצון שיניחנו לעבור (סמ"ע).

ואין צריך לומר אם נתן כו' - דלעולם למאן דנותן במתנה הוא אוהב יותר, ובודאי בכל יפוי זכות נתנו לו, ומה"ט מסיק וכתב דאם מכר לחיצון ונתן לפניו שאמרינן שהיה דעתו לשייר לפניו דרך שיעבור על החיצון כיון דאורבו יותר (סמ"ע).

²⁶ ע"י ש"ע (ח"מ סי' ריד ס"א): המוכר את הבית מכר כל הדברים הקבועים כגון דלת ונגר ומנעול, והאצטרובל ומכתשת הקבועה והתנור והכירים והריחים אם הם קבועים, ואת מלבונות הפתחים המחבורים בטיט, ויש אומרים דחיבור ביתידות לא מיקרי חיבור, ולא מכר את המפתח אפילו הוא קבוע בדלת, ולא מכתשת המיטלטלת ולא את הקלת ולא את מלבונות כרעי המטה, ולא את מלבונות החלונות אע"פ שהם מחבורים בטיט מפני שהם לנוי, ואם א"ל הוא וכל מה שבתוכו כל אלו מוכרים, אבל לא גג ויזיע ובור דודות ומחילות, ויש אומרים דאם כתב לו כל מה שבתוכו הוא כאלו כתב לו ולא שיירית וכו', וע"ל סימן זה סעיף ב:

ונגר - פירוש, בריח הקבוע בכותל (סמ"ע).

האצטרובל - הוא העיגול שסביב אבן הרחיים והוא ג"כ קבוע (סמ"ע).

מלבונות הפתחים - הם כמו לבזבזים סביב מזוזת הבית והדלת שוקף עליהן (סמ"ע).

לא מיקרי חיבור - אין חולק על זה (סמ"ע), הקדרה המחובר בתנור וכן היורה גדולה וכן יורה ששורפין "ש ומחובר ע"י טיט, ותחתיהם חלול להצית האש, אינם נמכר בכלל בית, חדא ע"פ המנהג, דכל כה"ג המנהג היו עיקר גדול, ועוד, דגם מעיקר הדין נראה דאינן מכורים (פ"ת), כל זה אנו צריכין למדינות אחרות, אבל במדינתנו חק המדינה שכל מי שמוכר בית גם כל מה שמחובר בטיט וביתדות שייך לבית ונמכר עם הבית אף שלא מפורש בשטר המכר, ודינא דמלכותא דינא. ועיין ש"ך לעיל סימן ע"ג סקט"ל (פ"ת).

ולא את מלבונות כרעי המטה - פירוש, דרכן היה להניח חתיכת עץ תחת כרעי המטה כדי שלא ירקבו בקרקע, ואפילו אם מחבורים הם בקרקע בטיט או ביתידות, כיון דאין להן שייכות כלל לקרקע כי אם להמטה, משה"ה אין נמכרין בכלל הבית (סמ"ע).

סעיף ב' - פירוש, שם כתב בה"ה דיש חולקים וס"ל דבדכתב להו "ולא שיירית כו", קנה הבור והדות ואינן. ולסברא הראשונה שכתב שם גם אם כתב "ולא שיירית כו", לא מהני למכירתו, כ"ש דלא מהני כאן כל שלא כתב "וכל מה שבתוכו" וכמ"ש המחבר כאן. ועיין לקמן (סי' רטו ס"א) (סמ"ע).

הרי כולן [פי' כל מטלטלין תשמישן מיוחדים לבית זה שאינן רגילין להשאלין מפני כבידן ומפתח נמי עיקר תשמישו לפותחת של דלת זו ואין ראוי לאחרת] מכורין [אבל מטלטלין שאינן תשמישן מיוחדים לבית זה אינן מכורין].

גמ'. אולי נאמר [מזה שכתוב לא מכר מכתשת המטלטל], המשנה שלנו דלא כר' מאיר, שאם [זה כמון] ר"מ, הרי אמר: מכר את הכרם [בסתם, כלול בדבריו שגם] מכר תשמישי כרם [כמו קנים שבכרם וכדומה]. אפי' אפשר לומר [שהמשנה] ר"מ, [ויש לחלק] שם [מדובר במטלטלים שהם] קבועים [לעולם בתוך הכרם שאין מזיזין אותם משם לעולם], כאן לא קבועה [המכתשת בקרקע]. והרי כתוב שמפתח דומה לדלת [ולא מכור בכלל הבית], מה דלת שקבועה, אף מפתח שקבועה. אלא יותר טוב [לומר], שהמשנה שלא כר"מ.

החכמים למדו: המוכר את הבית²⁷, מכר את הדלת ואת הבריח [הקבוע בכותל] ואת המנעול [הקבוע בדלת] אבל לא את המפתח. [וכן] מכר את המכתשת החקוקה [כגון סלע היוצא מן הכותל וחקק שם מכתשת] אבל לא את הקבועה [פי' שחקקה ואחר כך קבעה בקרקע, וזה דלא כמשנה שלנו, הסובר כר"א], מכר את עגול שסביב הריחים [ודבר קבוע הוא ואין מזיזין אותו ממקומו] אבל לא את האפרכסת [ששופכים לתוכה את התבואה כדי לטוחנה], לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים. ר' אליעזר אומר: כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. בזמן שאמר לו: הוא וכל מה שבתוכו, הרי כולן מכורין. גם בזה [שאמר לו כל מה שבתוכו] וגם בזה [שלא אמר לו כל מה שבתוכו], לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע [דאינו בתוכו של בית אלא בניינים בפני עצמן הן].

החכמים למדו: צינור [שמביא מים למקוה] שחקקו ולבסוף קבעו [בקרקע], פוסל את המקוה²⁸ [משום מים שאובים, שהיה לו תורת כלי

²⁷ עי' שר"ע (ח"מ סי' יד ס"א): הוב"ד לעיל הערה 26.

²⁸ עי' שר"ע (י"ד סי' רא ס"ד): אין הכלי חשוב לפסול המים שבו משום שאיבה אלא אם כן הוא ראוי לקבל קודם שיקבענו ושיתמלא לדעת, ואז פוסל בין אם הוא כלי גדול המחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש, בין אם הוא כלי קטן ביותר, ואפילו הם כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה: ביאור: קודם שיקבענו - משמע שאם קבעו ואח"כ חקק בו כשר ואף לטבול בו, ויש חולקים שאין לטבול בו ולא להביא רוב מי המקוה ע"י ורק כלפי מיעוטו שפוסל מדרבנן מהני קבעו ולבסוף חקקו, ובכל אופן אין לערער אחר מנהג ישראל שטובלין בקבעו ולבסוף חקקו (פ"ת סק"ז). ושימלא לדעת - היינו שהמילוי יהיה לדעת היינו לצרכו, אבל א"צ שיתכוין ליתנם למקוה (ט"ז ושר"ך).

גדול - אפילו שאינו כלי לענין קבלת טומאה, עכ"ז הוה כלי לענין שאובים, וכן בכלי גללים וכו' שאינם מקבלין טומאה (ט"ז).

עי' שר"ע (י"ד סי' רא ס"ו): צינור שאין לו ד' שפות אינו חשוב כלי וראוי להביא על ידו מים למקוה. ואם חקק בו גומא אחת קטנה קודם שקבעו, אם היא של עץ, אפילו אין הגומא מחזקת אלא כל שהוא, נעשה כולה על ידה כלי, וכל המים שעוברין עליו חשובין שאובים. ואם הוא של חרש, אין החקיקה פוסלתו אלא אם כן היא מחזקת רביעית. ואם נפלו צרורות או עפר בגומא אינו חשוב סתימה לבטלו מתורת קבלה, אלא אם כן יהיו מהודקים לתוכה. סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו חשוב קבלה לפסול בו המקוה. הגה ולכן מותר לעשות מקוואות ע"י צנורות וסלונות של עץ שמביאין מים מן הנהר או שאר מעיין אל המקוה, או צינורות של הגנות, ולא חיישינן שמא נעשה בהן גומא מכח לחלוחית ומקבליים, דלא מיקרו קבלה אף אם היה בהן גומא הואיל ולא עשאו אדם בכונה. ואם המים באים אל הצינור על ידי כלים הקבועים בגלגל, והם נקובים בדרך שלא מקרי כלי, מותר לטבול בהן אם יש מ' סאה במקוה. אבל אם אין בה מ' סאה אין לטבול שם, דלא מקרי חבור לנהר ע"י זה ועי' בא"ח סי' קנ"ט:

ביאור: אלא כל שהוא - וכיון שראוי לחקוק בה יותר הוי כאילו חקק כבר. משא"כ בחרס שאין ראוי לחקוק בו יותר (ט"ז). נעשה כולה ע"י כלי - דכל הצנור חשוב כלי מחמת הגומה שיש בו (נקודות הכסף). ועי' ס"ק הבא.

וכל המים שעוברין עליו חשובין שאובים - מיייר שמביא כך את רוב שיעור המקוה (דהיינו כא סאה מתוך מ' סאה) דאל"כ הרי מהני המשכה לשאובין כשהוא במיעוט המקוה (דהיינו יט סאה) (ש"ך). ועי' ס"ק הקודם.

ורחב באמצע - כלומר אע"פ שהוא רחב באמצע לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק לקבל בו צרורות (ש"ך). ונעשה כך כדי שיצאו המים מהמקום הצר בחוזק (באר הגולה).

ע"י צנורות וסלונות - י"א דהיינו דוקא אם יש בהם מ' סאה כיון שאין המעיין הולך בלא"ה שמה. אולם ברמ"א משמע דדוקא בסיפא שמביא ע"י כלים נקובים צריך יהיה שהיה במקוה מ' סאה (פ"ת). אדם בכונה - יש מחלוקת אם נעשה מאיליו פוסל כשניחא לו בקבלתם

קודם שקבוע, ואפילו שקבוע בקרקע לא נתבטל ממנו שם כלי, אבל אם] קבעו [עץ בקרקע] ולבסוף חקקו [להיות צינור, הרי הוא כבר בטל לקרקע, ומה שחקקו סך הכל עשה חריץ בקרקע], אינו פוסל את המקוה. מי זה [מחבר של הברייתא שקביעות בקרקע לא מבטל שם כלי ממנו]. לא ר' אליעזר ולא רבנן. איזה ר' אליעזר. אם תאמר ר"א של [המוכר] בית [שמכתשת דינו כמו חקוקה ולבסוף קבעו ודינו כקרקע וגמכר בכלל הבית], אולי היינו טעמא, דר"א סבר: מוכר בעין יפה מוכר [ואע"פ שיש לו תורת כלי עליו, כל שהוא מחובר לקרקע מכר המוכר, אבל כקקו ולבוף קבוע פוסל המקוה], ורבנן סוברים: מוכר בעין רעה מוכר.

ואלא ר"א [שחולק על חקקו ולבסוף קבוע] של כוורת דבורים, שלמדנו במשנה: כוורת דבורים [המחובר לקרקע בטיט], רבי אליעזר אומר: הרי היא כקרקע [לכל דבר], וכותבין עליה פרוזבול,

(פ"ת).

ואם המים באים - אם יש נקב כשפופרת הנוד יש להתיר גם כשאין מ' סאה במקוה (ש"ך). אולם י"ל דכוונת הרמ"א שלא מהני גם כשיש נקב כשפופרת הנוד משום שאין הנחלים מערבין (דגול מרבבה).

ולבסוף חקקו גם כן [לא כשר למקוה]. באמת [המחבר של הברייתא] הוא רבי אליעזר, ופשוטי כלי עץ שונה, שזה טומאה דרבנן. [מקשה הגמ', אם כן] משמע ששאיבה דאורייתא,

ואינה מקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת²⁹, חייב חטאת [כתולש מן הקרקע]. וחכמים אומרים: אינה כקרקע [שחיבורו לקרקע לא מבטל תורת כלי ממנה], ואין כותבין עליה פרוזבול, ומקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת, פטור.

שם כמו שאמר ר' אלעזר הטעם שאמר ר' אלעזר: מהו טעמו של ר' אליעזר. שנאמר "ויטבול אותה ביערת הדבש", מה יער, התולש ממנו בשבת חייב חטאת, אף דבש, הרודה ממנו בשבת חייב חטאת [ולא משנה אם מחובר לקרקע עם טיט].

אלא ר"א דדף [הוא שחולק על חקקו ולבסוף קבעו], שלמדנו במשנה: דף של נחתומין [שעליו הוא עורך ולוש את הפת] שקבעו בכותל, ר"א מטהר [שכל המחובר לקרקע דינו כקרקע], וחכמים מטמאין³⁰ [שאינו בטל לקרקע].

מיהו [מחבר הברייתא של חקקו ולבסוף קבעו]. אם רבי אליעזר, אפי' חקקו ולבסוף קבעו [צריך להיות כשר למקוה]. אם זה רבנן, אפילו קבעו

²⁹ עי' שו"ע (או"ח סי' שכא ס"ג): אסור לרדות חלות דבש מהכורת (פי' הקן שהדבורים עושים בו הדבש) מפני שדומה לתולש: הגה - ודוקא אם דבוקין בכורת, אבל אם נתלשו מבעוד יום, או שנתרסקו מבעוד יום והדבש צף בכורת, מותר לרדותו בשבת:

משנה ברורה: דבש מהכורת - היינו אפי' לא ירצה לברור הדבש מן השעוה דזהו בכלל מפרק אלא יקח החלות עצמם מן הכורת:

שדומה לתולש - כי מקום גידול הדבש הוא בכורת וחשבוהו חכמים כמחומר: אם נתלשו - היינו שהחלות נתלשו ממקום חבורן בכורת ומונחין כך בתוכה ולא שייך תו עליהן שם מחובר ע"כ יכול לרדותן מהכורת כדי לאכול הדבש הדבוק על גבם מסביב אבל מ"מ אסור לרסקן ולהוציא הדבש מן השעוה דזהו בכלל מפרק [דדמי למוציא התבואה מקשיה] ואפי' יצא הדבש מעצמו אסור עד לערב גזירה שמא ירסק בידיים:

שנתרסקו מבעוד יום - היינו שריסקן החלות ועדיין הם מחוברים בהכורת אלא שהדבש זב מהם בשבת ע"י ריסוקן מותר ליקח זה הדבש הצף דתו אין שייך להכורת אבל אסור לרדות החלות גופא כיון שעדיין מחוברים הם בכורת:

³⁰ עי' רמב"ם (כלים פ"א ה"ד): מניקת של מתכת שהיא כמו שפופרת שנטמאה משיקבענה במקל או בדלת ויחברנה עם העץ תטהר, לא נטמאה וקבעה במקל או בדלת הרי זו מקבלת טומאה במקומה שכל כלי מתכות שקבעם בקורה או בכותל מקבלין טומאה כשהיו עד שישנה את מעשיהם, לפיכך דף של נחתומין של מתכת שקבעו בכותל טמא וכן כל כיוצא בזה משאר כלי מתכות שנקבעו בין מקבליהן בין פשוטיהן מקבליים טומאה כשהיו. +/השגת הראב"ד/ לא נטמאה וקבעה. א"א טעה בכאן טעות גדולה שלא הלכה המשנה ולא התוספתא על זה הדרך שאם עשאה מתחלתה לתחת הדלת טהורה אף על פי שמשתמש בה אבל אם היתה כלי וחברה לו טמאה עד שיחבר פירוש במסמר ומאי אם היתה כלי שלא עשאה לדלת אלא לכלי וזו היא מה שראה בתוספתא אבל אם היתה טמאה וחברה טמאה כלומר שעשאה לדבר הראוי לקבל טומאה דהיינו לשם כלי והוא טעה בלשון התוספתא ולא נזהר מלשון המשנה גם דבריו מעורבבים ומבולבלים וסותרין זה את זה. +

כסף משנה: מניקת של מתכת וכו'. פ"ד מקל שעשה בראשו מסמר וכו' עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהורה היתה כלי וחברה לו טמאה מאימתי הוא טהרה בש"א משיחבל ובה"א משיחבר ובתוספתא פ"ד דב"מ מניקה שעשאה לתחת הדלת אף על פי שמשתמש בה טהורה היתה טמאה ועשאה לתחת הדלת טמא עד שעה שתטהר מאימתי היא טהרה בש"א משיחבל ובה"א משיחבר. ומ"ש לפיכך דף של נחתומין וכו'. בפט"ו וכחכמים:

וכתב הראב"ד א"א טעה בכאן טעות גדולה וכו'. ופשוט המשנה והתוספתא כדברי הראב"ד ועל דרך זה הם דברי רבינו בפירוש המשנה וכפי דבריו כאן ה"פ מניקה כמין שפופרת קצרה עושין של מתכת ומכניסין בראש המקל והיינו דקתני עשה בראשו כלומר בראש המקל מניקת וכן אם עשה שפופרת של מתכת תחת הדלת כדי שלא תאכלנו האש והשתא קאמר שאם זאת השפופרת נטמאת וקבעה בראש המקל או בדלת טהרה מטומאתה היתה כלי כלומר אבל אם זאת השפופרת לא נטמאה וזהו היתה כלי כלומר שלא היה עליה אלא שם כלי בלבד לא שם כלי טמא וחברה למקל או לדלת טמאה כלומר עדיין לא בטל שם כלי מעליה והרי היא מקבלת טומאה כמות שהיתה והדר קאמר הא דאמרינן ברישא שאם היתה טמאה וקבעה במקל או בדלת טהרה מטומאתה מאימתי תטהר בש"א משיחבל כלומר משיכה עליה כל כך בתחיבתה בעץ עד שתחבל כלומר שתתקלקל ובה"א משיחברנה בעץ היטב טהרה וז"ש רבינו משיקבענה וכו' ויחברנה עם העץ ותוספתא ה"פ מניקת שעשאה לתחת הדלת כלומר שקבעה תחת הדלת אחר שנטמאה טהורה מטומאתה אף על פי שמשתמש בה אחרי שקבעה בדלת היתה טמאה כלומר אבל אם היתה ראויה לקבל טומאה ולא נטמאה ועשאה תחת הדלת טמאה כלומר עדיין היא מקבלת טומאה כמו שהיתה עד שתטהר כלומר עד שישנה מעשיה והדר קאמר מאימתי היא טהרה ארישא קאי כדפרישית במתניתין:

והרי למדנו [שמים שאובים פסולים רק] מדרבנן³¹. ועוד [אפילו אם תאמר שהרבנן החמירו במים שאובים כמו הלכה שהיא מן התורה, הרי כאן לגבי דף הוא גם כן מן התורה, שמדובר בדף של מתכת שטומאתו מן התורה], האמר ר' יוסי בן ר' חנינא: כל המחלוקת הוא בדף של מתכת [שכן בשל עץ אין לפשוטו טומאה]³².

אלא באמת [הברייתא של מים למקוה] היא רבנן [שמטמאים בדף של נחתומים], ושאביה שונה שהוא מדרבנן [ולא מן התורה, ולכן אע"פ שבדף של נחתומים מטמאים אע"פ שנתחבר לקרקע, ואם קבעו עץ בקרקע, ואחר כך חקקו בו צינור, הוא לא מים שאובים]. אם כן, אפי' חקקו ולבסוף קבעו גם כן [שיכשירו למקוה]. שם שונה, שיש תורת כלי עליו בתלוש [ולא רצו להקל כל כך].

רב יוסף שאל: מי גשמים [שיורדים] ש[אדם] חשב עליהם להדיח את העגול שסביב הריחים³³, האם [זה נחשב כמים ברצון ומכשירים] לזרעים [או לא, שכל משקה שתחלתו לרצון לדבר תלוש, אף על פי שאין סופו לרצון מכשיר וכאן כיוון שהוא מרוצה בירידתו לצורך העגול סביב לרחיים, אף על גב שאינו מרוצה בירידתו על הפירות הוא הכשר ובלבד שיהיה העגול חשוב כתלוש]. לפי רבי אליעזר שאמר: כל המחובר לקרקע הרי הוא קרקע, אין שאלה [שזה מחשבה עבור תלוש], הוא שאל לפי רבנן שאמרו: אינו כקרקע [לעיל סה ע"א שהמוכר את הבית מכר את העגול]. מה [המסקנה, האם הרבנן סוברים שטעם ההלכה של מכר את הבית לא מכר את העגול שזה תלוש ולסוף חבירו אינו נחשב כקרקע, וכן אינו מכשיר הזרעים או שמא עיקר עשייתו להיות מחובר לקרקע, ולכן לא מכשיר הזרעים]. תיקון³⁴.

רב נחמיה בנו של רב יוסף שלח לרבה בנו של רב הונא זוטי לנהרדעא: כאשר האשה הזאת מגיע אליך,

³¹ עי' רמב"ם (מקוואות פ"ד ה"א): דין תורה שכל מים מכוונסין טובלין בהן שנאמר מקוה מים מ"מ, והוא שיהיה בהן כדי להעלות בהן כדי טבילה לכל גוף האדם בבת אחת, שיערו חכמים אמה על אמה ברום שלש אמות, ושיעור זה הוא מחזיק מ' סאה מים בין שאובין בין שאינן שאובין.

³² עי' רמב"ם (כלים פ"א הכ"ד) הוב"ד לעיל הערה 30.

³³ עי' רמב"ם טומא אוכלים פ"ב ה"ג

³⁴ עי' רמ"א (ח"מ סי' צה ס"א): "א דתלוש ולבסוף חבירו בקרקע לאו כקרקע דמי, ויש חולקין. ולכן אם שאל בית, ונשרף, פטור מלשלם.

ביאור: יש אומרים כו' - היינו דווקא כותל בנין, אבל בית ה"ל כקרקע, וכן גדולי קרקע הוה כקרקע (ש"ך), לגבי צנור שחקקו ולבסוף קבעו דאתאי כרבנן ושאינו שאיבה דרבנן, ולמ"ד שעבודא דאורייתא מטלטלין נמי משעבדא מן התורה, אלא דמדרבנן מטלטלין לא משעבדא הובא אצלינו בסימן ל"ט סק"א? ע"ש, וא"כ במידי דרבנן מודו חכמים דהוי כמו קרקע, אבל שומרין ושבועה דהוי מן התורה לא אמרינן דהוי כקרקע אפילו בית ואם קשה הא דבית נקנה בכסף ובשטר ובחזקה, היינו משום אגב, ואף על גב דלא אמר לו אגב, כיון דמונחין על הקרקע א"צ לומר אגב, עוד י"ל דהוי מתורת חצר דכיון דקונה הקרקע קונה הבית שעליו בתורת חצר, אמנם לדינא כבר כתב בש"ך דמשמע מפוסקים דבית הוי כמו קרקע (קצה"ח). - הטעם יש לומר בב' דרכים: א', דמאחר דתשמיש בית הוא עיקרו בהקרקע שתחתיו רק שאינו יכול להשתמש בהקרקע תשמיש דירה אם לא בנה סביבות הקרקע בבנין, ונמצא שהבית הוא רק גורם תשמישו בהקרקע לכן נבטל הבית להקרקע דהא במכירת הבית מכר לו תשמיש הקרקע, אבל כותל מחיצה הוי התשמיש מהכותל גופיה לכן הוי כתלוש. ב', שייך הוספה בהקרקע, אך יסבור שדוקא בבית שהוא קביעות גמור דא"א בלא זה והוא תשמיש הכרחי לכל אדם הוי זה הוספה בהקרקע, אבל כותל מחיצה שאין זה קביעות גמור דלמחר אפשר שלא יצטרך לתשמיש זה ויסתרהו אינו נחשב כהוספה לקרקע (אג"מ ח"מ ח"א סי' לה). ועי' אג"מ שם שבמקום שמכר בית ללא קרקע, להעביר את הביתל מקום אחר, מאחר ולא מכר לו הקרקע לא שייך אגב הוא כמטלטלין ולא נקנה אלא בקניני מטלטלין שהוא במשיכה אם לא היה קנין סודר, לדעת המג"מ נתה"מ וקצה"ח. אך לדינא חולקים רוב הפוסקים על בעל העיטור, אבל עכ"פ הוא ספקא דדינא.

לכן אם שאל בית ונשרף כו' - פירוש, אעפ"י דשואל חייב באונסין הכא פטור (סמ"ע).

תגבה עישור נכסי [מאביה עבור הנדוניא] אפי' מעגול סביב לריחיים [והרי לעישור נכסי לא גובים ממטלטלין, אם כן רואים כדברי ר"א]. א"ר אשי: כאשר היינו בבית מדרשו של רב כהנא, היינו גובים [עישור נכסי] אפי' משכירות בתים³⁵ [ששכר קרקעות נחשב כקרקע].

מתני'. המוכר את החצר [כשלא פירט דבר אחר], מכר את הבתים [הפתוחים לחצר, וכן מכר] בורות שיחין ומערות [שבתוך החצר, אע"ג שהמוכר בית לא מכר הבורות ושיחין ומערות הם בטלים לחצר ונמכרים בכללן], אבל לא את המטלטלין³⁶ [פי' תשמישי הבית שאינן קבועין כל כך]. בזמן שאמר לו: הוא [פי' החצר] וכל מה שבתוכו, הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך [פי' בין שאמר לו כל מה שבתוכו בין שלא אמר], לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבר שבתוכה [שאינם בכלל החצר]. ר"א אומר: המוכר את החצר, לא מכר אלא איריה של חצר [ולא הבתים או בורות וכ'].

גמ'. החכמים למדו: המוכר את החצר, מכר בתים החיצונים ובתים הפנימיים ובית החולסאות [פי' קרקע שעפרו חול שמוציאין ממנו זכוכית, וכן] חנויות פתוחות לתוכה [ואין מוכרים אלא לבני החצר], נמכרות עמה, ושאינן פתוחות לתוכה [אלא פתוחות לרה"ר], אין נמכרות עמה. פתוחות לכאן ולכאן [פי' גם לחצר וגם לרה"ר], נמכרות עמה. ר"א אומר: המוכר את החצר, לא מכר אלא איריה של חצר.

אמר מר: [מה שכתוב בברייתא] פתוחות לכאן ולכאן, נמכרות עמה [קשה], הרי ר' חייא לימד: אין נמכרות עמה. אין קושי [וסתירה]: זה [נמכרות עם החצר] שרוב תשמישו לפני, וזה [שלא נמכר עמו] שרוב תשמישו לחוץ.

³⁵ עי' אה"ע (סי' קיג ט"ב):

³⁶ עי' שו"ע (ח"מ סי' רטו ט"א): המוכר את החצר מכר בורות שיחין ומערות שבתוכה, וכל הבתים החיצונים והפנימיים ובתים שיש בהן החול והחנויות הפתוחות לתוכה, אבל שאינן פתוחות לתוכה אינן נמכרות עמה, היו פתוחות לכאן ולכאן אם רוב תשמישים עמה נמכרות עמה ואם לאו אינן נמכרות עמה, ולא מכר את המטלטלין שבתוכה שאינן נמכרין בכלל הבית, ובזמן שא"ל הוא וכל מה שבתוכה, הרי כל תשמישי הבית אע"פ שמיטלטלין מכורין, בר מחיטי ושערי, בין כך ובין כך לא מכר את המרחץ ולא את בית הבר שבתוכה, ויש אומרים דאם מצר לו מצרים החיצונים הכל מכור כשאמרינן לגבי בור ודות, וכבר נתבאר לעיל סימן ריד דיש חולקין גבי בור ודות והוא הדין כאן:

המוכר את החצר כו' - דשם חצר כולל כל הבנוי בתוכה ומיוחד לבני החצר, לאפוקי מרחץ ובית הבר, דיש להן שמות בפני עצמן, והרבה חצירות ישנן דאין מרחץ ובית הבר בתוכן. והרי דכתב בסימן שלפני זה (סעיף ד' ה') חילוקי דעות במוכר את החצר, אי קנה את האויר, וכאן משמע דפשוט דקנהו, מדקנה אפילו כל הבתים והבור והדות ושאר דברים המנויים, דלעיל מיירי דאינו מוכר לו סתם חצר, אלא א"ל קרקע רחבה כך וכך אני מוכר לך לחצר, דאז סברא הוא דאין בכלל אלא מה שבפרט (סמ"ע), וי"א דהחילוק היא דהתם איירי שיש רשות למכר לבנות ברומא ולהניח החצר עם האויר, משא"כ כאן דמיירי שקנה מה שבתוך מחיצת החצר הן האויר והן הבתים, אבל לא את האויר ששייך חוץ למחיצות החצר (ט"ז).

הבתים החיצונים והפנימיים - פנימית שאין לה פתח לחצר, ודריסת רגלים לחצר הוא דרך בית החיצון שפתוחים לתוכו (סמ"ע).
וחנויות הפתוחים לתוכו - פירוש, שמיחדים לבני החצר, למכור להן צרכיהן (סמ"ע).

שאינן נמכרין בכלל הבית - פירוש, אותן המטלטלים שאינן נמכרין מן הסתם עם מכירת הבית, כמבואר לעיל (סי' ריד ט"א), אינן מכורין ג"כ בכלל מכירת חצירו מן הסתם (סמ"ע).

בר מחיטי ושערי - דהן מידי דמיכל ועומדין למחייתו, שאדם רגיל ליקחן עמו בכל מקום שהוא (סמ"ע).

הכל מכור כשאמרינן לעיל כו' - פירוש, לעיל (סי' ריד ט"ב), שם מסיק הרמ"א: ויש חולקין אם כתב לו "ולא שיירית כו'", וה"נ מיירי בדמצר לו מצרים וגם אמר לו "כל מה שבתוכו", דהג"ה זו קאי אמ"ש המחבר לפני זה, ואמירת "כל מה שבתוכו", ה"ל ככתיבת "ולא שיירית בזביני אילין כלום", וכ"כ הרמ"א לעיל (סי' ריד ט"א), ועיין מה שכתבתי שם ס"ק (סמ"ע).

דיש חולקין גבי בור ודות וה"ה כאן - פירוש, כמו שחולקין שם (לעיל סי' ריד ט"ב) לענין בור ודות, הוא הדין שחולקין כאן לענין מרחץ ובית הבר, אבל לענין בור ודות, זה פשוט דנמכרין במכירת סתם חצר. ועי' דברינו שם ס"ק, דאם מצר לו מצרים, וכתב דמכר לו "כל מה שבתוך המצרים", נראה דהכל מודים דהכל מכור, דהוא עדיף מכתב לו "ולא שיירית ליה בזביני אילין כלום", דאז "ל דבור ודות במכירת בית, או מרחץ ובית הבר במכירת חצר, לאו בכלל זביני אילין נינהו, דאין נכנסין בגדר שם סתם בית או חצר, משא"כ כשכתב לו בהדיא "וכל מה שבתוך המצרים", וי"ל דאמירת "כל מה שבתוך המצרים", עדיף מאומר "הריני מוכר לך החצר וכל מה שבתוכה", ואח"כ מצר לו מצרים, וצ"ע (סמ"ע).

ר"א אומר: המוכר את החצר, לא מכר אלא איריה של חצר. אמר רבא: אם שאמר לו [שהוא מוכר לו] דירה [זו], לפי כולם לא חולקים [שלשון זה] משמע [שכולל] בתים, כאשר נחלקו, שאמר לו [אני מוכר לך] "דרתא" [שהוא תרגום של "חצר"], רב אחד [פי' ר"א] סובר: [שלשון זה] משמע [חצר זו], ורב אחד [פי' חכמים] סובר: [לשון דרתא] משמע [בתים].

יש שאמרו, אמר רבא: אם אמר לו "דרתא", לפי כולם לא חולקים [שלשון זו] משמע בתים, כאשר נחלקו, שא"ל חצר, רב אחד [פי' ר"א] סובר: חצר, משמע האויר [של החצר], ורב אחד [פי' חכמים] סובר: כחצר המשכן [ובכלל חצר המשכן הוא האהלמועד וקה"ק שהם כמו בתים].

ואמר רבא אמר רב נחמן: מכר לו חולסית [פי' קרקע שעפרו חול שמוציאין ממנו זכוכית] ומצולה [פי' קרקעית הנהר שמוציאים בו כסף וזהב, אם הלוקח] החזיק בחולסית [לקנות את שניהם], לא קנה את המצולה [שתשמישם שונה, וכן אם הוא] החזיק במצולה, לא קנה חולסית.

[מקשה הגמ'] וכי זה נכון, והרי אמר שמואל: מכר לו עשר שדות בעשר מדינות, כיון שהחזיק באחת מהן, קנה כולן. שם [שונה] הוא שחיבור³⁷ הקרקע הוא דבר אחד, והכל אחד ותשמיש אחד, אבל כאן זה תשמישו לעצמו, וזה תשמישו לעצמו. ויש שאמרו,

"ממל", א"ר אבא בר ממל: [היינו] מפרכתא [פי] אבן נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה הזיתים בבית הבוד[40].
 "בתולות", א"ר יוחנן: עצים של ארז שמעמידין בהן את הקורה [הנועצה בראש הגת מכאן ומכאן ונקבים זה כנגד זה ונותנים בריחים מזה לזה ועומדין הקורה על הבריח].
 "עבירים", נסרים [שנותנין על הזיתים בבית הבוד כשמורידין הקורה עליהן לכבשן].
 "גלגל", חומרתא [בו מגלגלים את הקורה להעלותה ולהורידה].
 "קורה", קורה.

החכמים למדו: המוכר בית הבוד, מכר את נסרים [כעין נסרים נתונים סביב הזיתים בבית הבוד כדי שלא יתפזרו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם, והם מחוברים וקבועים שם] ואת היקבים [פי] ים החקוקה ועשויה כעין יקב] ואת המפרכות, ואת הריחים התחתונות [קבועה היא ושוחנין בה זיתים שבתחלה מפרכין אותן במפרכות ואח"כ טוחנין בריחים ואח"כ עוצרין אותן בבית הבוד] אבל לא העליונה. ובזמן שאמר לו "הוא וכל מה שבתוכו", הרי כולן מכורין.

בין כך [שאמר שמוכר את הבית הבוד סתם] ובין כך [שאמר הוא וכל מה שבתוכו], לא מכר לא את העבירים [לשאת בהן זיתים בבית הבוד הנעשה מעור] ולא את השקין [לשאת בהן זיתים בבית הבוד הנעשה מנוצה של עצים] ולא את המרצופין. רבי אליעזר אומר: המוכר בית הבוד, מכר את הקורה, שלא נקרא בית הבוד אלא על שום קורה.

מתני. המוכר את המרחץ⁴¹ [בסתם ולא פירט], לא מכר [דברים המטלטלים הכוללים]: את הנסרין [שנותנין על גבי קרקע המרחץ ועומדין עליהם הרוחצים שלא יכורו רגליהם מחום הקרקע או שלא יטנפו רגליהן] ואת הספלין [לתת בהן מים לרחוץ] ואת הבלניות⁴² [מגבות, וי"א וילונות]. בזמן שאמר לו: [אני מוכר לך המרחץ], היא וכל מה שבתוכה, הרי כולן מכורין. בין כך [שמכר לו סתם] ובין כך [שאמר "הוא וכל מה שבתוכו"], לא מכר לא את הבריכות של מים [ששופכות מים למרחץ] ולא את אוצרות של עצים [לחמם בהם המרחץ, דאין אלו תשמישים המיוחדים למרחץ].

גמ. החכמים למדו: המוכר את המרחץ, מכר [כל הבתים המחוברים למרחץ והם]: בית הנסרין [בית שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה] ואת בית היקמים [סודר שמעטפין בהן ראשן מפני חום המרחץ], ואת בית הספלים ואת בית הוילאות, אבל לא את נסרין עצמן ולא יקמין עצמן, ולא ספלים עצמן ולא וילאות עצמן, ובזמן שאמר לו: "היא וכל מה שבתוכה", הרי כולן מכורין. בין כך [שאמר לו סתם] ובין כך [שאמר לו היא וכל מה שבתוכה], לא מכר לו את הבריכות המספקות לו מים, בין

אמר רבא אמר רב נחמן: החזיק בחולסית [פי] קרקע שעפרו חול שמוציאין ממנו זכוכית, כדי לקנות אותו וגם המצולה [גם את המצולה]³⁸ [פי] קרקעית הנהר שמוציאים בו כסף וזהב]. זה פשוט, שהרי אמר שמואל: מכר לו עשר שדות וכו'. מה הייתי אומר: שם הוא שחיבור הקרקע אחד הוא [וכולם תשמיש א' של זריעה], אבל כאן זה תשמישו לבד וזה תשמישו לבד, לכן לומדים, [שלא אומרים כך, אלא קנה את שניהם אפילו שהם שונים בתשמישם].

מתני. המוכר בית הבוד³⁹ [מקום שסוחטים זתים לעשות שמן, ולא פירט במכירתו], מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות [כל אלה הם קבועים שם], אבל לא מכר את העבירים ואת הגלגל ואת הקורה [שהם מטלטלין], ובזמן שאמר לו [אני מוכר לך הבית הבוד], הוא וכל מה שבתוכו, הרי כולן מכורין [אבל לא מטלטלים שלא צריכים לבית הבוד]. וי"א אומר: המוכר בית הבוד, מכר את הקורה.
גמ. [מה שכתוב במשנה] "ים", [פירושו] עריבה [עגולה כמו עדש].

³⁸ ע"י ש"ע (ח"מ סי' קצב ס"ב): המוכר לחבירו 'שדות ב' מדינות כיון שהחזיק באחד מהם קנה כולם ואפילו היתה אחת מהם הר גבוה והשנית מצולה שהרי אין תשמיש של זו כתשמיש של זו במה דברים אמורים שנתן דמי כולם אבל אם לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו לפיכך אם היו הכל במתנה קנה כולם. ויש חולקין במתנה והוא הדין בעשרה בתים או בית ושדה דינן כעשרה שדות:

כיון שהחזיק באחת מהן כו' - כלל דבריו הוא, דאפילו במקום שאין קונין בכסף בלא שטר, בחזקה בלא שטר קונה, דחזקה עדיפא דעשה מעשה בגופה של שדה, לקנות אותה שדה לחוד מהני חזקה אפילו לא נתן מעות כלל, אבל כשברא לקנות כמה שדות, לא מהני החזקה שהחזיק באחת מהן, אפילו הן סמוכות זה לזה, אם לא שנתן לו דמי כולם, דאז קונה כולם בחזקה אחת, ואפילו במקום שאין קונין בכסף לחוד ואפילו אינן סמוכות זה לזה [סמ"ע].

שהרי אין תשמיש כו' - כלומר, אף על פי שאין תשמיש של זה כו' [סמ"ע].

שנתן דמי כולם - דאז מסתמא הקנה לו המוכר כולם בחזקה אחת [סמ"ע]. אלא כנגד מעותיו - מיהו כנגד מעותיו קנה אפילו עייל ונפיק אזוי [סמ"ע, נתה"מ]. וי"א דבנתן מקצת דמי כל שדה ושהה קנה הכל. וי"א, דאף בכה"ג לא קנה רק כנגד דמיו. רק בעת שקצת דמיו של אותו שדה שהחזיק מהני ואפי' לא נתן כלל ולא עייל ונפיק מהני לאותו שדה שהחזיק [רע"א].

לפיכך אם היה הכל במתנה כו' - דבמתנה הוא כאילו קיבל כבר דמיהן של כולם [סמ"ע].

ויש חולקין במתנה - טעמייהו, דכיון שלא קיבל ממנו כלום מסתמא דעתו של הנותן שיהא הברירה בידו לחזור בו כל זמן שלא קנאהו המקבל. ואפילו החולקין במתנה מודים בשכירות [דבסעיף שאחר זה] דבהחזיק באחת מהן קנה כולם אף על פי שג"כ לא נתן להמשכיר עדיין כלום, דשאני שכירות דאיהו משתלמת אלא לבסוף, ומתחילת השכירות הסכים עמו להיות המעות עליו בחוב ובמלוה עד סוף זמן השכירות [סמ"ע]. וי"א דאם אמר לו החזק באחת וקנה כולו, אפילו במתנה קנה לכלו עלמא [נתה"מ ורע"א], וי"א דאפילו במכר ולא נתן דמי כולם ואמר לו כך, קנה [נתה"מ].

והוא הדין בעשרה בתים - פירוש, לא תימא דוקא במכר לו עשר שדות דלית בהו דבר המפסיק ל"כ וסדנא דארעא חד, דינא הכי, ולא בבתיים שהן מופסקין ומחולקין כל אחד בין בפני עצמו, קמ"ל דהקרקעות שהבתים עומדים עליהם מצרפין אפילו הן בעשר מדינות [סמ"ע].

³⁹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטו ס"ב): המוכר את בית הבוד מכר את האבן הגדולה הבנויה בארץ שטוחנים עליה זתים, ואת הכלונסאות של ארז שסומכין הקורה בהם בעת טחינת הזיתים, ואת היקבים ואת הכלים שנותנים בהם הזיתים הכתושים והם המפרכות, ואת הלוחות שנותנים סביב לזיתים שלא יתפזרו, אבל לא מכר את הריחים העליונה, ובזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו הרי כולם מכורים, בין כך ובין כך לא מכר את הכובשות שמכבשין בהם הזיתים ולא את הגלגל ולא את הקורה, ויש אומרים דאם אמר הוא וכל מה שבתוכו הרי אלו מכורים וכן נראה לי עיקר, ולא את השקים פירוש: שקים מנוצה של עצים ומרצופים הן של עור, ולא את המרצופים, ואם א"ל בית הבוד וכל תשמישו אני מוכר לך כולם מכורים, ואם היו חוץ לבית הבוד חנויות ששוחטים בהם זיתים או שומשמים, אם מצר לו מצרים החיצונים שלהן קנה הכל, ואם לאו לא קנה אלא מה שבתוכה:

והם המפרכות - אבן נקובה שמכניסין בה עץ, ומפרכין בה הזיתים בבית הבוד [סמ"ע].

השקין - הם עשויים מנוצה של עצים, ומרצופין הן ג"כ שקין ועשויים מעור [סמ"ע].

אם א"ל בית הבוד כו', כולם מכורים - משמע דקאו אשקים ומרצופים [סמ"ע]. ששוחטין בהן זיתים כו' - פירוש, אף על גב דמוכרין בהן ג"כ יין ופת, שעל שם זה נקרא חנויות [סמ"ע].

אם מצר לו מצרים חיצוניים - בעינן שמצר לו מצרים ושיאמר "בית הבוד וכל תשמישו אני מוכר לך" [סמ"ע].

⁴⁰ וי"א העץ עצמו [רשב"ם].

⁴¹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטו ס"ג): המוכר את בית המרחץ מכר את בית הנסרים שיושבים עליהם כשהם ערומים, ואת בית היקמים פירוש: הם ספלאות של עץ שנותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד שנוטלים בהם המים, ואת בית הספלים שיושבים עליהם בחצר המרחץ כשהם קלבושים, ואת בית הוילאות שמתפנים בהם, אבל לא מכר את הנסרים עצמם ואת היקמים עצמם ולא את הספלים עצמם ולא את הוילאות עצמם, ובזמן שא"ל הוא וכל מה שבתוכו הרי כולם מכורים, בין כך ובין כך לא מכר הבריכות המספקות לו מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים ולא בית כינוס העצים, ואם א"ל מרחץ וכל תשמישו אני מוכר לך הרי כולם מכורים אע"פ שהם חוצה לו, ויש מי שכתב דדוקא כשהן בין המצרים וכתב לו אילין מצרנהו:

את בית הנסרים כו' - פירוש, דוקא החדר עצמו המחובר ובנוי, לכך שמצניעים שם תשמישי מרחץ אלה, הוא דנמכר בכלל מכירת המרחץ, אבל התשמישיו עצמן, שהן מטוטלים ואינן קבועים ועומדים, אינן מכורין בסתם, וכדמסיק [סמ"ע].

היקמים - הן כלים קטנים, שנוטל כל אחד בהן מים לרחצו מהם. וי"א יקמים הגיגית הגדולה ששופכין בה מים הרבה [סמ"ע].

בין בימות החמה כו' - רבותא בזה קאמר, אפילו בימות החמה, דיש בהן מעט מים, וה"א דיהיו אז בטלים אגב המרחץ, קמ"ל דלא [סמ"ע].

ולא בית כינוס העצים - פירוש, לא העצים ולא המים ולא בתייהן שהן מכונסים בו, שום אחד מהן אינו מכור, דמיוחדין הן ג"כ לתשמישין אחרים [סמ"ע].

⁴² הרשב"ם גורס ווילאות.

שדות [סביב לעיר] לא נמכרים, ובא רבן שמעון בן גמליאל לומר: אפי' שדות [סביב לעיר] גם כן נמכרים [בכלל העיר].
יש שאמרו: [בעלי הגמ'] חשבו מהו "שלחין". גינות. זה מוכן לפי מי שאמר [סנטר פירושן] שדות, אמר התנא הראשון: גנות נמכרים, אבל שדות לא נמכרים, ובא רשב"ג לומר: אפילו שדות נמכרים.

בימות החמה [שהם מועטים, ויש טעם לומר שהם בטלים למרחץ] ובין בימות הגשמים, ולא בית כינוס העצים. ואם אמר לו: "בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך", כולן מכורין⁴³.
איש אחד אמר לחבירו: בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך, היו חנויות בחוץ [שעיקר תשמישם למכור בו פת ויין, אבל כאן] היו שוטחים בהם שומשים [ליבשן כדי לעשות מהן שמן בבית הבד זה], בא לפני רב יוסף [לשאול אם הם נכללים בכלל תשמישי המרחץ], א"ל: למדנו, אם אמר: בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך, הרי כולן מכורין. אמר לו אביי, והרי רבי חייא לימד: אין כולן מכורין [שאינם מיוחדים לבית הבד]. אלא אמר רב אשי: רואים, אם א"ל: בית הבד וכל תשמישיו ואלה המצרים [והחנויות היו בכלל המצרים], קנה, ואם לא, לא קנה⁴⁴.

מתני. המוכר את העיר⁴⁵, מכר בתים, בורות שיחין ומערות, מרחצאות ושובכות, בית הברין ובית השלחין, אבל לא את המטלטלין [פי' כלי תשמיש כגון תנור וכירים]. ובזמן שאמר לו: היא וכל מה שבתוכה, אפילו היו בה בהמה ועבדים [שאינם נקראים כלי תשמישין], הרי כולן מכורין. רשב"ג אומר: המוכר את העיר, מכר את הסנטר. **גמ'.** אמר לו רב אחא בנו של רב אויא לרב אשי, למדנו מזה [המשנה]: שעבד דינו כמטלטלים, שאם הוא דינו כקרקע, שימכר אגב העיר. אלא מה. עבד דינו כמטלטל.

[מקשה הגמ'] מהו [תוספת לשון] אפי' [שמשמע אע"פ שאין להם דין מטלטלים]. אלא מה תאמר, שיש לחלק בין מטלטלים שזוים [שיש להם חיות] למטלטלים שלא זוים [ולכן יש מקום לומר אפילו אם אמר כל מה שבתוכו זה לא כולל מטלטלים הזוים]. אפילו אפשר לומר: עבד [דינו] כקרקע, ויש לחלק בין קרקע הזו לקרקע שלא זו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: המוכר את העיר, מכר את הסנטר. מהו "סנטר". כאן תרגומו: בן התחומים [פי' עבד הממונה להראות תחומי השדות של מי, והוא עבד לשר העיר, ואי אפשר לעיר מבלעדיו]. שמעון בן אבטולמוס אומר: שומר העיר. מי שאמר בן התחומים, כל שכן [שהמוכר עיר מכר] שומר העיר. [אבל] מי שאמר [סנטר פירושן] שומר העיר, אבל בן התחומים לא נמכר [בכלל העיר].

@@@ למדנו במשנה: בית הברדים ובית השלחין [נמכרים בכלל העיר, ובעלי הגמ' לא ידוע מהו פירוש "שלחין"], וחשבו מהו "שלחין", שדות שסביב המדינה, שנאמר "ושולח מים על פני חוצות". זה מוכן לפי מי שאמר [סנטר פירושן] בן תחומין. אמר התנא הראשון: שדות שסביב המדינה נמכרים [בכלל העיר], ובן תחומין לא נמכר [שהוא ז], ובא רבן שמעון בן גמליאל לומר: אפי' בן תחומין גם כן נמכר. אלא לפי מי שאמר, [סנטר פירושן] שומר הגבול, [הרין] גם התנא הראשון אמר כך. [מתרץ הגמ'] מי אמר מהו "שלחין", שדות סביב המדינה. לא, מהו "שלחין". גנות [הסמוכים לעיר], שנאמר "שלחין פרס רמונים", אבל

⁴³ עי' שו"ע (ח"מ סי' רטו ס"ג): הוב"ד לעיל 41.

⁴⁴ עי' שו"ע (ח"מ סי' רטו ס"ב): הוב"ד לעיל הערה 39.

⁴⁵ עי' שו"ע (ח"מ סי' רטו ס"ד): המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות, מרחצאות ושובכות בית הברדים בית השלחין שבה, ואת הסמוכין לה ואת החורשין פירוש: תרגום יער חורשא, ופירוש ביברין פרס שמאספין שם חיות, וחפירה שמאספין בה דגים המוקפים לה, ואת השדות הידועים לה, ואת הביברים פירוש: פרס שמאספין שם חיות וחפירה שמאספין בה דגים, של חיה ועופות ודגים שפניהם כנגדה אל"פ שרחוקים ממנה, אבל לא מכר המטלטלין שבתוכה, ובזמן שא"ל היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך הרי כולם מכורים, בין כך ובין כך לא מכר את שיריה, פירוש בגמרא בב"ב: מאי שיריה פסקי באגי ופירש רש"י חתיכות בקעה הסמוכה לעיר אלא שמופלגת ממנה קצת שיש הפסק צונמא ביתנים ושיריה לשון שיריים הוא, ולא את בנותיה ולא את החורשים המוקצים ממנה, ולא את החלק שיש לה בים ולא החלק שיש לה ביבשה, ולא את ביברי חיה ועופות ודגים שאין פניהם כנגדה:

בית השלחין - בבית השלחין זה כולל גם שדה בית הבעל וגם גינות, דשניהן נקראין כן, שדות על שם שצריכים מים הרבה, גינות על שם פרס רמונים, שמשלחין פירות בכל שנה (סמ"ע).

החורשין - פירוש, יערים שסביבות העיר (סמ"ע).

כולם מכורים כו' - פירוש, ואפילו בהמה ועבדים ושאר כל המטלטלים שבה (סמ"ע).

לא מכר את שיריה - לשון שיריים, ופירושו כאן חתיכה בקעה הגדולה הסמוכה לעיר, אלא שמופלגת ממנה קצת, שיש הפסק צונמא ביתנים (סמ"ע).

ולא את בנותיה - ר"ל הכפרים הסמוכים (סמ"ע).

ולא החלק שיש לה בים כו' - שיש להעיר חלק אחד בים ונקרא בשם העיר, אלא שעומד בים (סמ"ע).

ולא החלק שיש לה ביבשה - שהוא גם כן ביבשה כמו העיר אלא שמופלג מן העיר, ומיהו על שם העיר נקרא (סמ"ע).

אלא לפי מי שאמר [סנטר פירושו] בן תחומין, אמר התנא הראשון: גינות, ורבן שמעון בן גמליאל אומר נגדו: בן תחומין [איזה תוספת זה, הרי הם שתי הפכיים].

[עונה הגמ' מי אמר מהו "שליחין", גינות. לא, מהו "שליחין". שדות, שנאמר "ושולח מים על פני חצוצת", אבל בן תחומין לא נמכר, ובא רבן שמעון בן גמליאל לומר: אפי' בן תחומין גם כן נמכר.

בא ושמע, ר' יהודה אומר: סנטר אינו מכור, סופר המלך מכור. במה [מדובר וכי] לא מזה שסופר המלך אדם [מובן ש] סנטר גם כן אדם. מה קרה [שתחשוב כך, הרי סנטר הוא שדות]. זה כמו שהוא, וזה כמו שהוא. וכי אפשר לומר כך [שסנטר לפי ר' יהודה פירושו שדות]. והרי כתוב בסוף: אבל לא שיריה ולא בנותיה⁴⁶ [פי' כפרים הסמוכים לה], ולא יערים הסמוכים לה [לעיר], ולא ביברים [פי' מקום כינוס] של חיות ושל עופות ושל דגים. ואומרים, מהו "שיריה". "ביזלי", מהו "ביזלי". א"ר אבא: חתיכות בקעה [גדולה הסמוכה לעיר] אלא שמופלגת ממנה קצת שיש הפסק אבן ביניהם]. "פיסקי בגי" לא נמכרים [בכלל העיר], אבל הבקעה עצמה נמכר [וכי זה הגיוני?].

[מתרץ הגמ' תהפוך אותם, ר' יהודה אומר: סנטר מכור, סופר המלך אינו מכור. וכי אפשר לומר: שרבי יהודה סובר כמו רשב"ג. והרי רבי יהודה סובר כרבנן. שלמדנו בסוף: אבל לא שיריה ולא בנותיה, ואילו רשב"ג האמר: מכר את העיר, מכר בנותיה, שלמדנו: המוכר את העיר, לא מכר את בנותיה, רשב"ג אומר: המוכר את העיר, מכר בנותיה. [מתרץ הגמ'] רבי יהודה סובר כמותו [כמו רשב"ג] בהלכה אחת [לענין סנטר], וחולק עליו בהלכה אחת [לענין בנותיה].

ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים. ושאלו תירה מברייתא: היו לה בנות, אין נמכרות עמה. היה לה [לעיר] חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה, ביברים של חיה ושל עופות ושל דגים, הרי אלו נמכרים עמה. אין קושי [וסתירה]: זה [שכתוב שהביברים נמכרים עם העיר מדובר] שפתחיהם לצד העיר, וזה [שכתוב שאין הביברים נמכרים עם העיר] מדובר שפתחיהם לחרץ לעיר. והרי כתוב: ולא את חורשין הסמוכים לה. תאמר הסמוכים ממנה [פי' ופתוחים לחרץ].

מתני'. המוכר את השדה⁴⁷, מכר את האבנים שהם לצרכה [שהם קבועים ואין מזיזים אותם לעולם, נחשב כמחובר לקרקע. ואם מכר כרם

⁴⁶ עי' ש"ע (ח"מ סי' רטו ס"ד): הוב"ד לעיל הערה 45.

⁴⁷ עי' ש"ע (ח"מ סי' רטו ס"ה): המוכר את השדה מכר את האבנים הסדורות לגדר ואת האבנים המונחות על העומרים מפני שהם לצרכה, ומכר את מצריו, ומכר את הקנים החלקים המונחים תחת הגפנים כדי להעמידם, ומכר את התבואה המחוברת לקרקע אף על פי שהגיע להקצר, ומכר את מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע אע"פ שהקנים שלה עבים וחזקים, ומכר את השומריה פירוש: בית דירה שעושים לשומר השדה העשויה בטיט אע"פ שאינה קבועה, ומכר את החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה, פירוש: שקמה אילן שעושה מין תאנים, ובבחרותו שעדיין לא נכרתו ענפיו נקרא בתולת השקמה, וכשיזקין ויכרתו ענפיו להחליפה נקרא סדן השקמה, אע"פ שהם עבים, ומכר כל הדקלים שבה אפילו העומדים על המצר, אבל לא מכר את האבנים שאינם סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינם מונחים על העומדים אע"פ שהם מוכנים לכן, ויש אומרים דאם היו מונחות פעם אחת על העומרים הרי אלו מכורין, ולא את הקנים שבכרם שאינם מונחים תחת הגפנים אע"פ שהם משופין וחלקים ומוכנים לכן, ולא את התבואה העקורה מהקרקע אע"פ שהיא צריכה לשדה ליבשה שם, ובזמן שאמר ליה היא וכל מה שבתוכה הרי כולם מכורים, בין כך ובין כך לא מכר מחיצת הקנים שהיא בית רובע אע"פ שהקנים שבה דקים וקטנים, ולא מכר ערוגה קטנה של בשמים שיש לה שם בפני עצמה כגון שקורין לה בורוד"א של פלוגי, ולא את השומריה בזמן שאינה עשויה בטיט אע"פ שהיא קבועה בארץ, ולא מכר החרוב המורכב ולא סדן השקמה אפילו הם דקים, ולא מכר את הבור שבה ולא את הגת ולא את השובך בין שלמים בין חרובים, וצריך המוכר ליקח להם דרך מהלוקח כדי שילך בה עד אותו הבור או הדות או הגת או השובך שנשארו לו בתוך השדה, ואם פירש ואמר חוץ מאלו אינו צריך ליקח לו הדרך:

מכר את האבנים כו' - אף על גב דכל הני תשמישים אינן מחוברים לקרקע נינהו, מ"מ כיון דקבועים ועומדים למשה ז' או בית זה, הן מכורין עמו (סמ"ע). ראובן היה לו בית ונפלו חלק ממנו, ונשארו הקורות והאבנים בביתו ולא בנאו. לסוף נפטר ראובן ונתן חצי הבית לשתי בנותיו, והחצי הב' נתן לאשתו ושאר המטלטלין. כיון שהיו הקורות והאבנים ברשות ראובן ולא שלח בהם יד למכרן, נראה שהיה בדעתו שאם תשיג ידו שתחזור ותבנה בהן הבית, והמה שייכים בבית, אז יזכו ל"כ בנותציו החצי מהקורות והאבנים (רע"א).

ומכר את מצריו - פירוש, מצרי השדה עצמו (סמ"ע).

גם מכר] את הקנים שבכרם שהם לצרכו, ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע, והרבה קנים גדלים בקלח א' שהיא פחותה מבית רובע [שבטלה לשדה מחמת מיעוטה], ואת סוכת נוצרים שאינה עשויה [פי' טוחה] בטיט, ואת החרוב שאינו מורכב [בבחרונות], ואת בתולת השקמה. אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה, ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו, ולא את התבואה שהיא תלושה מן הקרקע. בזמן שאמר לו: היא וכל מה שבתוכה, הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך, לא מכר לא את חיצת הקנים שהיא בית רובע [שנחשב כשדה בפני עצמו], ולא את השומריה שהיא עשויה בטיט, ולא את החרוב המורכב, ולא את סדן השקמה [שאינם בטלים לגבי שדה].

הקנים החלקים - כצ"ל בלא וי", ור"ל שמקלפין הקליפה מעל גבי הקנים כדי שלא יתלעו, ומעמידים הקנים תחת הגפנים כדי להחזיקן ויעמדו על עמדם (סמ"ע).

ומכר מחיצת הקנים - וי"ג בגמ' "חיצת הקנים" בלא מ"ם ראשונה, ופירש רשב"ם חיצת קנים, קנים הרבה גדלים בקלח אחד, וכשהיא פחותה מבית רובע אינה חשובה להיות לה שם בפני עצמה. ונראה דגם "מחיצת" כוללת את זה (סמ"ע).

ומכר השומרה - היא סוכת נוצרים, ששומרי הכרם יושבים בתוכה (סמ"ע). העשוי בטיט - פירוש, שמלופף על גבה וסביבות כותליה בטיט, דאז מחשב קבוע ועומד בכרם ונמכר עמו, אף על פי שאינה קבועה להיותה מחוברת בכרם עצמו, אבל כשאינה מכוסה בטיט כל סביבה, מחשב כדבר המיטלטל, אף על פי שמחוברת בקרקע הכרם (סמ"ע).

שאינו מורכב - היינו קודם שיזקין (סמ"ע). ואת בתולת השקמה - פירוש, בעוד השקמה בבחרותה, אבל כשמזקנה קוצצין ענפיה ובאין אחרים במקומן ונקראת סדן השקמה, ונעשה חשוב ואינו בטל לגבי השדה, ואף על פי שאמר הוא וכל מה שבתוכו, מפני שהם חשובים כשדה בפני עצמו, ושדה אחד מכר לו ולא שתי שדות (סמ"ע).

וצריך המוכר ליקח כו' - ראובן היה מחזיק בו' בתים, והיו בחצר הנז' שתי בורות, הא' שהיו משתמשים בו כל הדירים והמחזיקים בחצר הנז', והאחד הוא שעשאו ראובן לבדו לתשמיש הבתים שלו, והוא סמוך לבתים שלו, והאחר רחוק מהם. והיה ראובן הנז' וכל הדירים בבתים שלו משתמשים באותו הבור הסמוך לבתים, ולאחר ימים מכר ראובן ד' בתים מהו' לשמעון שהיה דר בתוכם, וכתוב בשטר בזה הלשון ש"מכר לשמעון הבתים הנז' עם כל הזכויות הנלוים אליהם ועם כל תשמישי הנאות החצר כגון בור ושוקת כו", כאשר כתב שמכר הבתים עם כל הזכויות ועוד כמה לשונות של יפוי כח כתובים בשטר, פשוט שיד הקונה על העליונה, להשתמש בבור הסמוך לאלו הבתים (ש"ן הרשד"ם).

גמ'. מהו "אבנים שהן לצרכה". כאן תרגמו: אבני דאכפא⁴⁸ [שלאחר שקצרו העומרים מניחין אותן לייבשן ומניחין עליהם אבנים כדי שלא יפזרו הרוח]. עולא אמר: אבנים הסדורות [בשדה לעשות] גדר [לשדה]. והרי ר' חייא לימד: אבנים צבורות לגדר [אע"פ שאין סדורות. מתוך הגמ', צריכים] לגרוס: סדורות [ולא צבורות].

[מה שלמדנו] כאן תרגמו: אבני דאכפא, לפי ר"מ [שמספיק אם מתקנים אע"פ שאין מחוברים, מספיק אם] שמזומנות אף על גב שלא מונחים [בתוך השדה], לפי רבנן, [היינו דווקא] שהם מונחים [בתוך השדה]. ולעולא שאמר: אבנים הסדורות לגדר, לפי ר"מ, [מספיק אם] מזומנות אע"פ שלא סדורות, ולפי רבנן, הוא [רק אם] סדרם [בתוך השדה] זו על גבי זו].

ואת הקנים שבכרם שהן לצרכו. מה עושים עם קנים [בכרם]. אמרו בבית מדרש של רבי ינאי: קנים המחולקין שמעמידים תחת הגפנים [כדי שיהו הגפנים זקופין והאשכולות תולין באויר ולא יתקלקלו בקרקע], לפי ר"מ, [מספיק אם הקנים] משופים אף על גב שאינם זקופים [ונעוצים בתוך הקרקע], לפי רבנן, [רק אם] הוא זקוף [ונעוץ בתוך הקרקע].

ואת התבואה המחוברת לקרקע וכו'. ואף על גב שהגיע [זמן] לקצור [ואין] אומרים כל העומד לקצור כקצור, עכ"ז לענין מכירה מכורים בכלל [השדה].

ואת חיצת הקנים שפחותה מבית רובע. ואף על גב שהם חזקים ?? [שהולכים אחרי תפיסת הקרקע].

ואת השומירה שאינה עשויה בטיט. אף על גב שלא קבוע בקרקע. **ואת החרוב שאינו מורכב, ואת בתולת השקמה.** אף על גב שהם חזקים.

אבל לא מכר את האבנים שאינן לצרכה. לר"מ, [היינו] שלא מתוקנים [בכלל], לפי רבנן, [אפילו אם הם מתוקנים כל] שלא מונחים [בקרקע, שאינו תשמישי קבוע וחסוב]. ולעולא שאמר: אבנים הסדורות לגדר, לפי ר' מאיר, [היינו אבנים] שלא מתוקנים [כלל], לפי רבנן, [אפילו אם הם מתוקנים כל] שלא מסודרים [בתוך הקרקע, אינם נמכרים איתו].

ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו. לר' מאיר, [היינו] שלא משופים [?], לפי רבנן, [אע"פ שהם משופים? כל] שלא זקוף [ונעוץ בתוך הקרקע].

ולא את התבואה התלושה מן הקרקע. ואף על גב שצריכים לקרקע [לשטחה בשדה לאחר קצירה לנפח התבואה מרוח הקרקע ולייבשם].

ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע. ואף על גב שהם דקים. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: לא חיצת הקנים בלבד, אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה, אינה נמכרת עמה. אמר רב פפא: [זה] שלא נמכר בכלל השדה היינון כשהוא נקרא ערוגת הבושם של פלוני [ולכן יש לו שם בפני עצמו].

ולא השומירה העשויה בטיט. ואף על גב שהוא מחובר לקרקע [כיון שטוחה בטיט אינה מטלטלת עוד, והוא חשוב ויש לה שם בפני עצמה, כמו בית שלא נמכר בכלל השדה].

רבי אלעזר שאל: מה הדין [במוכר הבית הם זה כולל] מלבנות של פתחים [פ' תיקון שעושים סביב המזוזות ומלמעלה ומלמטה שהדלת שוקף עליהם]. במקום שמחוברים בטיט אין שאלה, שהרי הוא מחובר [לבית], כאשר שאל, שמחובר ביתדות [ונוח לפרק אותם], מה [הדין, האם זה בכלל הבית או לא שאינם צריכים לפתח כל כך]. תיקון.

רבי זירא שאל [אם אתמר מלבנות של פתחים שמחוברים ביתדות מכורים בכלל הבית, שנעשה לחיזוק, אבל] מלבנות של חלונות [המחוברות ביתדות ללא טיט], מהו. האם אומרים: הוא נעשה לנוי, או אולי כיון שהם מחוברים הם מחוברים [ונמכרים בכלל הבית]. תיקון.

רבי ירמיה שאל: מלבנות של כרעי המטה [שמניחים תחת כרעי המטה שלא ירקבו רגלי המטה בקרקע, וכאן לא מחוברים בכלל שונה ממלבנות הדלת והחלון], מהו. כל מקום שמטולטלים איתה [שהם מחוברים במסמרות או יתדות] אין שאלה, שהרי הם מטולטלים, כאשר שאל, במקום שלא מטולטלים, מה [הדין]. תיקון.

ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה וכו'.

אילנות השדה], ואם אין לו [אילנות בתוך השדה, המוכר צריך] לקנות לו שתי אילנות [שלא יהא מחוסר אמנה שכך התנה לו אני מוכר לך אילנות שאקנה לצרכך או יחזיר לו מן המעות כנגד דמי שני דקלים], ואם [האילנות] משועבדים [למלוה, המוכר חייב] לפדות לו שתי אילנות. [אבל אם המוכר מכר לו] קרקע על האילנות שבו, רואים אם יש בה אילנות, שיתן לו, ואם אין לו זה מקח טעות.

[ואם המוכר מכר לו] קרקע [שהוא] בית אילנות [פי] מקום הראוי לאילנות, אע"פ שאין לו אילנות, [אין זה מקח טעות, שהרי רק] אמר מקום הראוי לאילנות.

[ואם המוכר מכר לו הקרקע] אמר לו: חוץ מדקל פלוני, רואים⁵⁰, אם הוא דקל טוב [כלומר מן הבינונים שטוענין פירות קצת], הוא שיירו לעצמו [וקנה הלוקח כל השאר בכלל השדה], ואם הוא דקל רע [שאינו נושא קב פירות], כל שכן [שלא מכר לו] אלה [הדקלים הטובים ממנו שבשדה, אבל הרעים נמכרים עם השדה].

[ואם המוכר מכר לו הקרקע] אמר לו: חוץ מאילנותי⁵¹, אם יש לו אילנות [אז מכר לו השדה] חוץ מהאילנות, ואם יש לו דקלים [ולא עצים אחרים, הוא מכר השדה] חוץ מהדקלים [שאע"פ שלא נקראים אילנות אבל במקום כזו נחשבים בכלל], ואם יש לו גפנים, [מכר לו הקרקע] חוץ מהגפנים, [ואם יש לו גם] אילנות וגם גפנים [אז מכר לו הקרקע והגפנים] חוץ מהאילנות [שהשם "אילנות" יותר מתאים לאילנות מאשר לגפנים. ואם יש לו] גפנים ודקלים [מכר לו הכל] חוץ מהגפנים [שאינן דקלים נקראים אילנות].

אמר רב [מה שכתוב לעיל שהמוכר חוץ מאילנות]: כל [אילן, שרק] עולין לו בחבל [ללקט פירותיו], הוי שיוור, [אבל] כל [אילן] שאין עולין לו בחבל [בגלל שהוא נמוך], לא הוי שיוור.

מאיפה אנו יודעים את זה. אמר רב יהודה אמר רב, שנאמר "ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו'" [אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבלו סביב] [והרי עפרון מכר לאברהם השדה בסתם, ועכ"ז נמכר כל העצים בקניית השדה, ומש"כ "אשר בכל גבולו" מיותר ובה ללמד שזה רק כולל מה שצריך לגבול אותן אילנות קנה שצריכין להיות להם גבול סביב שלא יערער אדם עליהם לומר "בתוך שלי נטועים ושלי הם" כגון אילנות דקין שאין להם שם בפני עצמם, לפיכך כלול בה], מי שצריך לגבול סביב, יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב [שכל חרוב המורכב וסדן השקמה גדולים וחשובים וידוע של מי הן וברקע מי הן נטועין ואין צריכין גבול הלכך אין בכלל השדה סביב]. אמר רב משרשיא: מכאן [לומדים] מן התורה [שהמוכר שדה לחבירו בסתם, גם מכר] למצרים [כולל האילנות על המצרים].

אמר רב יהודה: מי שמוכר קרקע לחבירו⁴⁹, צריך לכתוב לו [בשטר מכירה]: קניי לך האילנות [שגילו כל צרכם] והשתילים [פי] נטועים בחוריים [והוציין וצייצין] דקלים [ללא פירות], ואף על גב שאם לא כתב לו כך נקנה, עכ"ז זה יופי השטר [פי] יפוי כח השטר, ואפילו באים לפני ב"ד טועים יזכה בדיון].

ואם המוכר אמר [ללוקח אני מוכר לך] קרקע ואילנות⁴⁹, רואים אם יש לו אילנות [בתוך השדה, המוכר חייב] לתת לו שתי אילנות [מתוך

⁴⁹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטז ס"ה): האומר לחבירו קרקע ודקלים אני מוכר לך אפילו לא היו לו דקלים, אם רצה לקנות לו שני דקלים הרי זה נקנה המקח, ואין הלוקח יכול לומר לו איני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים, ואם אמר קרקע ודקלים אני מוכר לך, אם היו בו שני דקלים קנה ואם לא מקח טעות הוא וחוזר, ואם א"ל קרקע של דקלים אני מוכר לך אין לו דקלים, שאין בלשון הזה אלא קרקע הראוי לדקלים, ומיהו אם יש דקלים בקרקע קנאו. הגה: בכל ענין שאמר, ויש אומרים דאם א"ל קרקע ודקלים אני מוכר לך אע"פ שיש דקלים בשדה, אם יש לו דקלים במקום אחר צריך ליתן לו עוד שני דקלים ואם אין לו א"צ לקנות, מיהו הקרקע קניי לו דשני מכירות הן הקרקע והדקלים:

קרקע ודקלים אני מוכר לך - כשיש בשדה זה דקלים, אין צריך לקנות לו עוד דקלים וזולתם, והרי דקאמר "ודקלים", אף על גב דמסתמא נמי דקלים נמכרים בכלל הקרקע, משום דמיידי דלא אראה לו הקרקע בשעת המכירה, מש"ה הוצרך לומר דמוכר לו ארעא ודקלי. ומיהו אם אין בקרקע דקלים, אין הלוקח יכול לומר אחזור במקח, כי מקח טעות הוא, שסברתי שיתן לי קרקע שבתוכו דקלים, אלא כל שלא א"ל קרקע ודקלים, הרשות ביד המוכר ליתן לו קרקע שאין בו דקלים, ועוד שני דקלים ממקום אחר. אבל אם אין המוכר נותן לו שני דקלים גם במקום אחר, הלוקח יכול לבטל המקח לגמרי. וה"א שכתב הרמ"א פליגי עליה בתרת, וס"ל דמה שכתב ליה המוכר "קרקע ודקלים" אני "מוכר" לך, שתי מכירות הן ואין האחד תלוי בהשנת, דמ"ש "קרקע" דעתו היתה אקרקע כמות שהיא, משום הכי, גם אם יהיה בו דקלים הרבה, גם אם לא יהיה בו דקל כלל, נוטל הלוקח במקחו כמות שהוא, ומ"ש "ודקלים" דעתו היתה שזולת הקרקע, שיתן לו עוד שני דקלים ממקום אחר, ואם יש למוכר שני דקלים במקום אחר כופין אותו לקיים מקחו ויתנם לו, ואם אין למוכר דקלים במקום אחר, טוב למוכר להיות נאמן בדיבורו לקנות לו מאחריים עוד שני דקלים, אבל אין כופין אותו ע"ז, כיון דאינו ברשותו הוי כמכר לו דבר שלא בא לעולם דלא קנה, וכמ"ל לעיל (סי' רט ט"ה), ואף על גב דאין לו ולא נתקיים המקח ד"ודקלים" שאמר לו, מ"מ אין הלוקח יכול לחזור גם ממקח הקרקע, אלא מנכה לו מדמי מקחו שיעור דמי שויו שני דקלים, והמותר צריך הלוקח ליתן להמוכר בעד הקרקע דשתי מכירות הן (סמ"ע), וי"ח דאם יש לו אף במקום אחר, צריך ליתן לו עוד ב' דקלים (ש"י), דבר המצוי לקנות וחיוב את עצמו, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו, ואם המוכר לא קנה דקלים, חייב במי שפרע (ש"ך מהר"י בן לב), לפי המחבר אם אינו רוצה ליתן לו כלל דקלים, ודאי אינו כופיהו על מקח הקרקע לחוד, דחשיב ענין זה כמכירה אחת, אבל רמ"א הוי כב' מכירות. ומעשה בא לדינו באחד שמכר לחבירו שני מקומות בבית הכנסת באיזה סך, ונתברר אח"כ דלא היה לו אלא מקום אחד, ואמרנו שדין זה הוא מחלוקת מחבר רמ"א שזכרנו, ואין לנו כח להוציא ממנו נגד המחבר וכל המכירה בטילה, וע"י לעיל (סי' קפב ס"ח) (ט"ז).

ואם לאו מקח טעות הוא וחוזר - דאף אם ירצה הלוקח ליקח דקלים במקום אחר והמוכר אינו רוצה, אינו יכול הלוקח לכוף את המוכר ליתן לו במקום אחר דקלים כמבואר ברמ"א (סי' רכז ס"ד) לענין אונאה, דכל זמן שהלוקח יכול לחזור בו, ה"ה נמי המוכר יכול לחזור, כיון שלא נגמר המקח (פ"ח).

שם - שטר מכירה מראובן לשמעון שכתוב בו "איך שמכרתי לו בית פלוני ופלוני ושאר בנינים הבנויים בחצר עד בית הפנימי של עץ שאותו בית הפנימי לא מכרתי לו רק נשאר ברשותי כו", והדיר הגדול שבחצר העומד תחת בית הפנימי לצד פלוני נשאר גם כן בחזקתי מתהום ארעא כו", ע"כ לשון השטר. והנה תחת בית הפנימי ה"ל יש ג"כ דיר קטן אצל דיר הגדול ה"ל, והנה שטון טוען שמעון, שהדיר הקטן הוא גם כן בכלל המכירה, דכן מוכח לשון השטר שכתוב

"והדיר הגדול נשאר בחזקתי", משמע דדוקא דיר הגדול השאיר לעצמו ולא דיר הקטן, ועוד, שכתוב בשטר ושאר בנינים הבנויים בחצר, ואין שום בנין בחצר, על כרחך שכונת המוכר היתה על דיר ה"ל, ועוד שדיר הקטן בכלל המצרים שמכר לו, וראובן טוען שלא מכר לו שום דיר כו'. הדין עם ראובן, דמה שטוען שמעון, מאחר שכתוב שהדיר הגדול שייר לעצמו משמע הרי דיר הקטן מכר, זה אינו, שהרי חוץ מחרוב פלוני, אפילו שאר חרובים נמי לא קנה (כ"ל ס"ד ברמ"א) (פ"ח).

קנאו בכל ענין שאמר - פירוש, אפילו א"ל קרקע של דקלים, דמ"מ לא גרע ממוכר לו סתם קרקע, דק"ל דמכר לו בכללו כל האילנות שבתוכו, ובכלל זה שכתב, נשמע נמי, דנוטל בכל ענין שאמר לו, אפילו יש בו דקלים הרבה (סמ"ע).

אף על פי שיש דקלים - ויש ראשונים הסוברים דאם יש הרבה דקלים בשדה זו אינו נותן לו מהם רק ב' דקלים, דדקלי משמע שתיים ותו לא, ולא שייך כאן שופרא דשטרא (ע"י לעיל סעיף א') אלא דוקא כשכתוב בשטר אבל כאן דבע"פ, לא ועוד דהתם כתב דקלים ותאנים וכו', אבל כאן לא כתב אלא דקלים, לא שייך לומר הכי (רע"א).

⁵⁰ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטז ס"ג): המוכר שדה לחבירו והיו בה דקלים ואל"ל חוץ מדקל פלוני, אם דקל טוב ומשובח הוא אותו הדקל לבדו שייר והשאר ללוקח, ואם דקל רע הוא ששייר לא קנה מהדקלים כלום. הגה: ויש אומרים דדוקא הטובים ממנו לא קנה, אבל כל אילנות הפחותים ממנו או אפילו כיוצא בו קנה, וכל אילן הנושא קב פירות מקרי דקל טוב, ויש אומרים דכל זה במין האילן ששייר אבל כל שאינו מינו קנה הלוקח הכל:

והשאר ללוקח כו' - הכלל מדין זה הוא, כיון דהמוכר שדה, נמכרים עמו כל הדקלים והאילנות שבו וכ"ל סעיף א', אלא דבאמרו "חוקי", שייר מה ששייר, לכך כשהדקל ששייר הוא דקל טוב, שנוכל לומר שלא שייר אלא זה, השאר מבורין, משא"כ כשהדקל ששייר הוא רע, אמדינן דעתו דלא לאותו דקל לבד כיון, אלא כונתו היתה לשייר כולם, וכאילו אמר "אפילו דקל זה שהוא רע אני משייר לעצמי וכ"ש הטובים ממנו", ומש"ה אמרינן נמי, דדעתו היתה לשייר לנפשו אף הדקלים הפחותים מזה, אלא שלא נחית לדקדק כולי האי, לברר היתרו גרוע ולומר עליו חוץ מזה. אבל דעת הרמ"א שכתב הרמ"א הוי, כיון שאמר "חוקי" ולא אמר כן בפירוש על הגרוע שבהן, דלא מיבעיא דלא שייר לנפשו הפחותין ממנו, אלא אפילו השוים ג"כ לא שייר לנפשו ומהטעם שכתבת, כיון דמן הדין היו כולם מכורים, מש"ה כל שנוכל לומר בשום צד, שלא שיירו, הרי הוא בכלל המכירה (סמ"ע).

וכל אילן הנושא קב - גם הדעה הראשונה ס"ל הכי, וענין בפני עצמו הוא, ובא לפרש איזהו מיקרי דקל טוב (סמ"ע).

⁵¹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטז ס"ד): ה"ב לעיל הערה 24.

ודייני גולה [פי' שמואל וקרנא] אמרו: כל שהעול [של החורשים] כופפו⁵² [פי' ולא מפריע לשור לחרוש], לא הוי שיוור [שלא נחשב כאילן, אם יש אחרים בשדה, אבל] כל [אילן] שאין העול כופפו, הוי שיוור. ור' ושמואל] לא חולקים: כאן [מדובר] בדקלים, וכאן [מדובר] באילנות.

רב אחא בר הונא שאל את רב ששת: [אם הוא מכר את השדה] חוץ מחרוב [המורכב] פלוני, [אין] חוץ מסדן פלוני [ויש חרובים או סדנים אחרים בקרקע], מהו [הרי אם הוא לא היה מזכיר החרובים בכלל, לא היו נמכרים בכלל הקרקע]. האם הוא לא קנה אותו החרוב, אבל שאר החרובים כן קנה [וכל מה שהזכיר החרוב כדי שיהא לו דרך לאותו האילן], או אולי גם שאר החרובים גם כן לא קנה. אמר לו: לא קנה. הוא שאל עליו שאילה מברייטא: [המוכר שדה] חוץ מחרוב פלוני, [אין] חוץ מסדן פלוני, לא קנה. במה [מדובר וכי] לא אותו חרוב הוא לא קנה, אבל שאר חרובין קנה. א"ל: לא, אפילו שאר חרובין גם כן לא קנה. תדע, שאם [המוכר] אמר לו: שדי מכורה לך חוץ משדה פלונית, הוא לא קנה השדה הזה, אבל [האם] הוא קנה [שדות] אחרות. אלא לא קנה [אחרות], וכן כאן לא קנה [אחרות].

ויש שאמרו, רב אחא בר הונא שאל את רב ששת: [המוכר לחבירו שדה] חוץ מחצי חרוב פלוני, [אין] חוץ מחצי סדן פלוני, מהו. שאר חרובין ודאי לא קנה, [אבל] מה ששייר באותו חרוב קנה, או אולי אפילו מה ששייר באותו חרוב גם כן לא קנה. א"ל: לא קנה. הוא שאל שאלה מברייטא: חוץ מחצי חרוב פלוני, חוץ מחצי סדן פלוני, שאר חרובין לא קנה. במה [מדובר וכי] לא שאר חרובין הוא שלא קנה, אבל מה ששייר באותו חרוב קנה. א"ל: לא, אפי' מה ששייר באותו חרוב גם כן לא קנה. תדע, דאילו א"ל: "שדי מכורה לך חוץ מחצי שדה פלוני", אותו הוא שלא קנה, הרי [שדות] אחרות [שלון] קנה. אלא לא קנה, וכן כאן לא קנה. רב עמרם שאל את רב חסדא: המפקיד אצל חבירו בשטר, ואמר לו החזרתים לך, מהו. האם אומרים: מיגו שאם רוצה יאמר "נאנסו", נאמן, גם עכשיו נאמן, או אולי אמר לו: "למה שטרך בידי". א"ל: נאמן⁵³. ושיאמר לו: "למה שטרך בידי". א"ל: ולדברך, אם אמר לו "נאנסו", וכי הוא יכול לומר לו "למה שטרך בידי". אמר לו:

⁵² עי' שו"ע (ח"מ סי' רטז ס"ד): הוב"ד לעיל הערה 24.

⁵³ עי' שו"ע (ח"מ סי' רצו ס"ב): הוב"ד לעיל הערה.

סוף סוף כאשר אמר לו "נאנסו" [וכן] לא צריך שבועה. וכן כאן מהו "נאמן". נאמן בשבועה⁵⁴.

אולי נאמן שנחלוקת זו של רב חסד] הוא מחלוקת תנאים אלה. שלמדנו: שטר כ"ס [פ] ראובן שנתן מעות לשמעון ששמעון יתעסק בוה, ויחלקו בשכר וכתב לו שטר כמה הפקיד לו ומת שמעון] היוצא על היתומים, דיני גולה [פ] שמואל וקרנא] אמרו: נשבע וגובה כולו⁵⁵,

⁵⁴ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רצו ס"ב): הוב"ד לעיל הערה 53.

⁵⁵ ע"י ש"ע (ח"מ סי' קח ס"ד): הוציא על הירושים שטר עיסקא, החצי יש לו דין מלוה, ונשבע ונטול, והחצי, אינו נטול אפילו בשבועה, שכיון שאילו היה אביהם קיים היה נאמן לומר: החזרתי, במגו דנאנסו, וטענין להו, הגה: הבית דין, ודוקא אם אין להם אפוטרופסים, אבל אם יש להם אפוטרופסים רואין תחלה אם האפוטרופסים יטענו להם, ואם לאו טוען להם הבית דין. ואין עליהם שבועה, אלא חרם סתם. אבל אם אין אנו יכולים לטעון להם שהחזיר, כגון שהודה אביהם שלא החזיר, או שמת תוך זמן, או שהאמין לבעל העיסקא אם יאמר שלא החזיר, אין טוענים להם שנאנסו. ויש אומרים שטוענים להם שנאנסו. ואם יש מהעסק בעין, ויש עדים שהוא מאותו עסק או חליפיו, נטול המלוה בלא שבועה, ואם יש ריח, נטלים בו יורשי הלוח חלקם. הגה: וכבר נתבאר בסמוך שאין מקבלין העדות לפני יתומים קטנים, אם לא נתקבל העדות בחיי אבהו וע"ל סימן ק"י ס' ט'.

שטר עיסקא - דין שטר עיסקא נתבאר ב"ד (סי' קעז ס"ה) דעל החציה שנוטל ממנה הריחון אין המקבל עליה אלא כדן שומר שכר, ופטור מהאונסים. ואם היה טוען המקבל נאנסה מידי היה נשבע שבועה דאורייתא ונפטר, ומשום הכי נאמן נמי בשבועה דאורייתא לומר החזרתי לך במיגו דנאנסו, ואין הנותן יכול לומר אם כן הוא שהחזרתי שטר עיסקא בידי מאי בעי, דיכול לומר זה סמכתי נפשי אמיגו שלי. ומהאי טעמא הירושים פטורים אפילו בלא שבועה, דאנן טענינן להו מאי דאביהו היה יכול לטעון. ומיהו דוקא טענת החזרתי טענינן להו שהוא דבר השכיח, אבל טענת נאנסו כשאי אפשר לטעון החזרתי אין טוענין להו, דאין טוענין להו דבר שאינו שכיח (סמ"ע), ע"י הרמ"א לקמן (סי' רצ ס"ב) דבר שהוא שכיח ולא שכיח דהב"ד אין טוענין ואפוטרופוס מצי טען, ובין היראה דבר שכיח כלא דאפילו אפוטרופוס אינו טוען. ולכן טענת נאנסו אפוטרופוס מצי לטעון, כלא דאפילו לא הוי דבר דלא שכיח כלל אלא שכיח ולא שכיח, וכן אם היתומים גדולים וטוענין בעצמם שמא נאנסו נמי טענתם טענה דלא גריעי מאפוטרופוס, ועוד היתומים מצי טענין אפילו מלתא דלא שכיחא כלל דמאי שנא אינהו מאביהו כיון דהם בעלי דבר בעצמן (קצה"ח), אבל בכל ענין לא משלמים אלא הקרן, דטענינן להו אבינו לא הרויח, ו"א דמחויבים הירושים לשלם הרוחים שעלה עד מות אביהם, משום שיש תקנה שכל זמן שלא יבעה לא הרוחתי, מחויב לשלם כפי ההשועה, והשבועה היא במקום פרעון (פ"ח).

ומ"ש ואין עליהם שבועה אלא חרם סתם - ע"י לעיל סק"א? דלפטור נפשם לא הצריכו חז"ל להיתומים שום שבועה (סמ"ע).

ו"א שטוענין להם נאנסו - וכן עיקר דטוענים אפילו דבר שלא שכיח (ש"ך) ועיין בתשו' מהר"א ן' ששון ר"ס ק"ל ועיין בתשו' מהר"ט סי' ט' וסי' נ"ו וסי' ע"ב וסי' ע"ג וסי' ק"ב דף ק"מ (ש"ך), אפילו לדעה זו דס"ל דטוענין ליתמי נאנסו, משום מודים בטענת משיחיה, או יש לי בידך כנגדו, דלא טענינן. חדא, ד"ל דס"ל מהר"א אלו דס"ל דנאנסו הוא טענה שכיחא, אבל מודים דמלתא דלא שכיחא לא טענינן. ועוד, דאפילו אי טעמייהו דס"ל דטענינן ליתמי אפילו מילתא דלא שכיחא, מ"מ י"ל דבטענות אלו דטפי לא שכיחי מנאנסו מודים הם, וע"י דברי לקמן (סי' קל ס"ז סק"ב). אפוטרופוס של יתומים שמצא שטר חוב על ראובן, וראובן מבאי עדים שנתן לאביהם מעות, אבל לא ידעו אם נתן לו בתורת פרעון או בפקדון או בתורת מתנה, ואפוטרופוס טוען שנתן לו במתנה, הוי ספיקא דדינא ואין כח ביד האפוטרופוס להוציא מן ראובן. ואפילו בטענה דלא שכיחא כלל כל דאפשר לברורי לכתחילה מברירן. נאמן הקהילה שמת, ויש ביד הקהל כתב יד הנאמן שיש תחת ידו מעות הקהל סך כך וכך, יכולים הקהל לגבות מהיתומים, מאחר ומנהג בעיר שנאמן הקהל מתמנה על פי בוררים על משך שנה תמימה, וכל השנה מעות הקהל בידו מכל הכנסות הקהילה, ובסוף השנה הוא נותן חשבון, והוי כמת תוך זמן הפקדון. ועוד, שמנהג העיר שמחויב הנאמן להראות כתב ראייה שהוציא ברשותם, וזולת זה הקהל נאמנים נגדו, ואינו נאמן לומר שהחזיר ליד הקהל, א"כ לא טענינן ג"כ ליתמי דדיניה שנאנסו. וא"כ מה מה שמורים הקהל שמסרו ליד הנאמן, גובים מיתומים. ואף לדעת ן' א"כ שכתב בש"ע שם דטוענים להם שנאנסו הש"ך הכריע כמותם, מ"מ יד הקהל על העלוונה ויכולים לומר קים לן כהני פוסקים דאין טוענים להם נאנסו, כמו שכתב הסמ"ע לעיל (סי' ד סק"ו)? דהקהל נקראים מוחזקים גם לענין זה דיכולים לומר קים לן כהאי מאן שאמר במקום שיש פלוגתא. ואף הש"ך שם כתב דדוקא לענין מסים, אבל בשאר מילי לא חשיבי מוחזקים לענין קים לי, מ"מ נראה, כיון שהנאמן הזה הוי כשומר שכר, שהנאמן מכניס כל הכנסות ומעות הקהל בידו ומשתמש בהם כרצונו, נעשה עליהם כשומר שכר כשולחן (סי' רצב ס"ז). וכיון דחייב בגניבה ואבידה ואינו

ודייני א"י [פי' ר' אמי ור' אסי] אמרו: נשבע וגובה מחצה, ולפי כולם סוברים כדברי נהרדעי, שאמר נהרדעי: עיסקא זו⁵⁶, היא חצי מלוה וחצי פקדון.

במה [חולקים וכי] לא חולקים בזה, שאחד סובר: יכול לומר לו "למה שטר שלך בידי", ורב אחד סובר: לא יכול לטעון למה שטרך בידי לגבי חצי של פקדון, שיש לו מיגו דנאנסו]. אמרו: לא, לפי כולם סוברים כדברי רב חסדא, וכאן חולקים בזה, שרב אחד סבר: אם פרעו [אבי היתומים קודם מותו], היה אומר [ליתומים]. ורב אחד סובר: אולי נאמר שמלאך המות אנסו [ולא הספיק לומר להם].

שלח רב הונא בר אבין: המפקיד אצל חבירו בשטר, ואמר לו "החזרתי לך", נאמן, ושטר כ"ס היוצא על היתומים, נשבע וגובה כולו. [מקשה הגמ' איך הוא אמר] שתי [הלכות הסותרות אחד את השני]. שם שונה, שאם פרעו היה אומר.

רבא אמר, ההלכה: נשבע וגובה מחצה. אמר מר זוטרא: ההלכה כדייני גולה. א"ל רבינא למר זוטרא, הרי אמר רבא: נשבע וגובה מחצה. אמר לו: אנהנו למדנו דייני גולה

יכול לפטור אלא בטענת נאנסו, ומבואר בכמה מקומות דאם היה במקום שעדים מצויים אינו נאמן לומר שנאנסו, וא"כ אין לפטור אלא בלסטים מזוין, וכיון שהוא בעיר מסתמא היה לו להוציא קול, א"כ אין טוענים גם ליתומים מה דלא יכול אבהו לטעון. אחד שלוח מחבירו אלף וגי' מאות זהובים ונתן לו שטר חוב בחתימת ידו ובחתימת יד אשתו, הנכתב ביום כ"ו תשרי בלשון זה, משמעות שטר עיסקא על החתומים דמעבר לדף על סך אלף ושלש מאות זהובים רמ"ג ורמ"ג. ואמר הלוה שלא רצה לכתוב כל נוסח שנוהגים לכתוב בשטר עיסקא כי אולי ירצה המלוה איהו תוקף וחזוקו יותר, לכן לא כתב אלא הסך שאשתו חתמה עמו, ויתר תוקף יכתוב המלוה כפי רצונו. ומפני טרדת המלוה לא כתב והניחו בין שטרותיו. אח"כ ביום ד' כסליו שבק הלוה חיים לכל חי, ונתירא המלוה לכתוב עוד בשטר עיסקא הנ"ל כל תוקף וחזוק הנהוגים במדינתנו, פן יבוא הדבר לערכאות ויאמרו שהוא כתב אחר ופן יפסידו ע"י כך, רק כתב בסוף הנייר, ז"פ ב"ר ח' טבת, כדי שיהיה תוך זמנו, ובזה לא היה חושש אף שהוא כתב אחר כי כל מלוה לפרעון עומד. ונתנגלגל הדבר שבא המלוה ויורשי כתב לדין לפני דייני ישראל. וקצת מן ה"ב"ד רצו לומר שיש לשטר חוב זה דין עיסקא בלא נאמנות, והש"ך הכריע דאפילו נאנסו טענינן להו. והמלוה טוען, כיון שנהגו לכתוב שטרי עיסקא שנעשה ע"פ תיקון מהר"ם, ומהר"ם תיקן שלא יהא נאמן לומר נאנסו אלא בעדים, וגם היה בידו לכתוב כל דיני נאמנות וכל תוקף שטר עיסקא אלא שלא רצה מטעם הנ"ל, וגם אשת הלוה ואביו הודו שלא החזיר העיסקא וגם לא נאנסו מידו, הנה הסך אלף ושלש מאות זהובים שקיבל בסוף תשרי אנו יודעים שקיבל ליקח יינות, ואנו רואים שקנה יינות כדרך מדינתנו שרוב משא ומתן בזה הזמן ביינות, איך נאמר שפרע תוך ששה שבועות סך גדול כזה, ואין ספק אם היה המלוה תובע שישלם לו לא היו הב"ד מחייבים ללוה לשלם סך גדול כזה בזמן מועט. ובפרט שנכתב זמן פרעון על ר"ח טבת, וא"כ הוא תוך זמנו. ואף שהזמן פרעון נכתב בכתב יד המלוה, אין זה מגרע כחו, הואיל והאמינו הלוה לתת לו חתימתו על נייר חלק כו'. וגם אפילו דעת הש"ך שטוענין להם נאנסו, נמי לא מגרעינן כח השטר, כיון שהמלוה היה בידו לכתוב כל תוקף שטר עיסקא כתיקון מהר"ם, ומהר"ם תיקן שעל הקרן אינו נאמן לומר נאנסו אלא בעדים, והוי כאילו נכתב כן, וכנ"ל (סי' רמב ס"ה) בענין שטר מתנה שלא נכתב כתובה בשוקא כו' (פ"ח).

שהוא מאותו עסק - עיין בתשו' מהר"א ן' ששון סימן מ"ח דף ס"ט ע"א (ש"ך), והיינו דכיון דיש עדים שהוא מאותו עסק או חליפיו, תו ליכא שום חשש שבועה כיון דיש עדים שזה הוא עסקא שלו. היינו שנתן מעות ובמעות הללו קנה סחורה ומטלטלין בזה לכולי עלמא בחזקת הנותן וגובה בלא שבועה, אבל אם החליף אולי החזירן ומשלו החליף, ואם נשתנית הפרקמטיא ונתחלפה באחר דטענינן ליתמי החזרתי במגו דנאנסו, היכא דיש עדים שזה חליפי סחורתו דהיינו דראו עדים שנטל בעד העיסקא זה הסחורה וא"כ הסחורה הוא חליפי עיסקא וידוע זאת ע"פ עדים, א"כ אין צורך במגו כיון דראו עתה החליפין של העיסקא בעין, ומה לי שראו עדים שלקח מן המעות סחורה או מן העסק החליף סחורה בסחורה שלו שידוע על פי עדים והכירו החליפין ודאי לא יכול טעין נאנסו, ואם אין עדים א"כ אפילו היה בעד המעות נמי מצי טעין נאנסו כיון דאין מכיר את העסקא (קצה"ח).

ואם יש ריח נטלים יורשי הלוה חלקם - ולא אמרינן רווחא לקרנא משתעבד עד כלות הזמן, ועדיין לא כלה זמן העיסקא (סמ"ע).

הפוך [שדייני גולה אמרו נשבע וגובה חצי].

המקדיש את השדה [דינו כמכר], לא הקדיש [חזן מהשדה] אלא את החורב המורכב ואת סדן השקמה [ולא הבור וגת וכו'].

גמ'. [בדעת חכמים] מה שונה מכר [שמוכר בענין רעה] ומה שונה מתנה [שנותן בעין יפה, הרי לפעמים שאינו נותן אלא מה שפירש בפיו]. יהודה בן נקוסא פירש [הענין] לפני רבי: זה [פ' הנותן מתנה] פירש [את הכל, ולכן קנה הכל] וזה [פ' המוכר] לא פירש. וכי [כתוב במשנה ש]זה פירש וזה לא פירש, [הרי בשניהם כתוב] זה לא פירש וזה לא פירש. אלא, זה [פ' במתנה] היה לו לפרש [אם הוא לא יתן אותם כיון דרגיל ליתן בעין יפה], וזה [המוכר] לא היה לו לפרש [שלא מוכר אם לא שצריך לכסף].

איש אחד [שהיה שכיב מרע] אמר לשני⁵⁹: תן לפלוני בית המחזיק מאה חביות, ונמצא [שבית שמכרו לו] היה מחזיק מאה ועשרים [ולא היה לו למוכר בית אחר של גודל מאה חביות], אמר מר זוטרא: הוא אמר לו מאה, ולא אמר לו מאה ועשרים [ולכן רק זכה בשטח בית המכיל מאה חביות, והשאר של המוכר]. רב אשי אמר, וכי לא למדנו במשנה: במה דברים אמורים, במוכר, אבל בנותן מתנה, נותן את כל אלה, אם כן מי שנותן מתנה, נותן בעין יפה, וכן כאן מי שנותן מתנה, נותן בעין יפה [ונותן לו כל הבית].

המקדיש את השדה, הקדיש וכו'. אמר רב הונא, אף על גב שאמרו רבנן [לעיל דף פא]: הקונה שני אילנות בתוך של חבירו⁶⁰, לא קנה קרקע, [אבל מי ש]מוכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו, יש לו קרקע⁶¹. ואפי' לר"ע שאמר: מוכר בעין יפה מוכר, היינו גבי בור ודות שלא מכחישים את הקרקע, אבל אילנות שמכחישים את הקרקע,

⁵⁶ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטו ס"ה): הוב"ד לעיל הערה 47.

⁵⁷ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטו ס"ו): במה דברים אמורים במוכר, מפני שהיה לו ללוקח לפרש ולא פירש אין לו אלא אלו, אבל הנותן מתנה קנה את כולו בין בשדה בין בבית בין בחצר בין בבית הבד, כללו של דבר הנותן קרקע קנה המקבל כל המחובר לה עד שיפרש. הגה: ודוקא מה שהוא בתוך הדבר הניתן, אבל מה שהוא חוץ ממנה כגון יציע וחדר וכדומה אין חילוק בין מכר למתנה: בד"א במוכר כו' - הטעם, א"פ שאמרו דמוכר בעין יפה מוכר, היינו דוקא במכר לו בית דמשייר הבור והדות לנפשו, בזה אמרין דאפילו דרך לבור ודות לא שייך לנפשו, דכיון דפירש לו שמכר לו בית, אותו בית מכר לו בשלימותו, אבל בור ודות וגג אמרין דלא מכר לו כיון דאינן בכלל שם בית, ואמרין כיון דמסתמא לא מכר לו אלא משום דזווי אנסוהו למכור, מאי דמכר מכר ומאי דלא מכר לא מכר, והמוציא מחבירו עליו הראיה (סמ"ע).

אבל בנותן מתנה - דלא היה לו שום אונס המכריחו להמתנה, אלא שבעין יפה ונפש חפיעה נתנו לו, בכזה אמרין, שנתן לו כל השייך לו וקבועים לתת בו. מיהו מה שחזן ממנו כגון יציע וחדר וכדומה, כיון דלא הזכירו כלל, לא אמרין שהיה בכלל המתנה (סמ"ע), כל הדברי' שהם הכרחיים לתשמיש הבית, הם בכלל המתנה, דאומדנא דמוכר, שלא נתן לו הבית וילך וישתמש בחצר אחרת, לפיכך יש לו דרך בחצר ליכנס לביתו וכן יש לו תשמיש בחצר לצורך הדברים שאין דרכם להשתמש בתוך הבית. וכן יש לו להשתמש בבית הכבוד שאין לך דבר צורך הבית גדול מזה אבל בית שער ובית התבשיל והבור והדות והסיסטינה אינם הכרחיים לתשמיש הבית, הלכך לא זכה בהם ומ"מ אם המים היורדים לבור ולדות או לסיסטינה יורדים דרך גג הבית שניתן לו, יש לו בה חלק, שהרי זכה בגג המים, אם אין לו מעקה גבוה עשרה ואין בו ד' אמות. ואם יש לגג מעקה גבוה עשרה ויש בו ד' אמות, לא קנה הגג ולא המים היורדים עליו. ואם רצה להביא מים מבחוץ להשליך בתוך הסיסטינה, בעל החצר מעכב עליו, שהרי אין לו בה זכות (ש"ך המב"ט), לא קנה המרתף והמחילות אף בנותן, כיון שלא כתב ליה עומקא ורומא, ו"ח שמרתף שלנו שהוא עומד להצניע שם חפצים ומטלטלים ואוכלים ומשקין, נראה שדינו כמו חדר שלפנים הימנו, דמה לי שהוא לפנים ממנו או בעומק הקרקע, ועדיף מחדר, וכן עיקר (פ"ח).

כללו של דבר הנותן קרקע - דוקא בקרקע יש חילוק בין מכר ומתנה לענין זה ולא במטלטלין, ע"י רמ"א לקמן (סי' רך ס"ח) (סמ"ע).

כל המחובר לה כו' - ואם יש שם מעות או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע, או כל דבר שלא הוצרך התנא דמתניתין להזכיר ולומר דאינו נמכר בכלל בית או חצר או שדה, משום דהוא מילתא דפשיטותא דאינו בכלל שדה. לא קנה לה ג"כ המקבל מתנה, ומזה נשמע דכל מה שאמרו דכשאומו"ר כל מה שבתוכו מכור לך, דבכללו הוא אפילו דברים התלושים כנ"ל, מ"כ שהוא בכלל מתנה (סמ"ע).

⁵⁸ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטו ס"ז): וכן האחים שחלקו וזכה אחד מהם בשדה זכה בכלם, והמחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה זכה בכלם, והמקדיש את השדה הקדיש את כולם:

וכן האחים שחלקו - דכיון דבאו לחלוק ולוקח זה שדה זו וזה השני, נסתלקו זה מזה לגמרי, זכה בכל שהוא קבוע ועומד בו (סמ"ע).

והמחזיק בנכסי הגר כו' - פירוש, בחזקה אחת שמחזיק בשדה זו, זכה נמי בחרוב המורכב וסדן השקמה וכדומה לו, שהם כשתי שדות, שאין מצר ביניהם, שקנהו הזוכה בחזקה אחת כמ"ש לקמן בסימן ע"ה סעיף ז' (סמ"ע).

והמקדיש כו' - דכל המקדיש בעין יפה לגמרי מקדיש, דאם לא כן מי הכריחו להקדיש, וכמו שכתבתי בס"ק הטעם במתנה (סמ"ע).

⁵⁹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רנג ס"ד): שכיב מרע שאמר תנו לפלוני בית המחזיק

ק' חביות ולא נמצא לו בית מחזיק פחות מ"כ, זכה באותה בית שמחזיק ק"כ: זכה באותו בית שמחזיק ק"כ - שכונתו היתה ודאי ליתנו לו כמו שהוא [אפשר שטעה בשיעור הבית, שחשב שלא היה מחזיק אלא שיעור ק' (ש"ך מהרש"ך)], דנותן בעין יפה נותן, ולא אמרין דדעתו היתה שלא יתנו לו מהבית אלא מקום שיחזיק מאה חביות והמותר יחזיקו להיורשים, אלא אמרין שאמר שמחזיק מאה חביות לשם חשיבות דמתנה גדולה כזו נתנו לו, ולא דוקא קאמר, כיון דלא נמצא לו בית שמחזיק פחות מזה (סמ"ע), מי שהיה לו צרורות כסף וצויה לאחד ליתן לו צרור מק' והיה לו בכל צרור ק"ך זהובים, לא דמי כלל לציור המופיע כאן, דבשלמא בדין דבית משמע כל הבית, ואם נותן לו מבית זה המחזיק ק"ך ברוחב ק' הרי אין נותן לו רק חלק מהבית ולא כל הבית, אמרין דטעה וסבר שאינו מחזיק רק ק' ואילו הו' ידע שמחזיק ק"ך ג"כ היה נותן לו כל הבית דנותן בעין יפה נותן ואמרין ודאי דנתן לו כל הבית ולא חלק הבית, אבל בצרור מעות דאין קפידא אם יקח מהצרור ה' זהובים לעצמו, וכיון שאמר ק' זהובים הרי רואין שאין רוצה להקנות לו רק ק' זהובים (נתה"מ), אפילו אם יש לו בית מחזיק פ' או צ' מ"מ כיון שאמר' דטעה דלמא טעה וחשב דהך בית הקטן מחזיק מאה (רע"א).

⁶⁰ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטז ס"ט): הוב"ד לעיל הערה.

⁶¹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רטז ס"ב): הוב"ד לעיל הערה.

עא ע"ב

אם לא שייר [לעצמו], שיאמר לו [בעל השדה]: תעקור את האילנות שלך ותלך [אלא ברור שהוא מכר כדי שישאר לו האילנות כמו שהיו].

למדנו במשנה, ר' שמעון אומר: המקדיש את השדה, לא הקדיש [את כל אלה הנמנים במשנה] אלא חרוב המורכב וסדן השקמה [ושאר האילנות קדושים ממילא]. ולמדנו על זה, אמר ר"ש: למה [הם מקודשים]. הואיל ויונקין משדה הקדש. ואם תחשוב שהוא משייר לעצמו [קרקע], כאשר יונקים יונקים [מקרקע] שלו.

ר"ש שאמר כר"ע [שמוכר בעין יפה מוכר, אבל הקדש שונה], ורב הונא שאמר כרבנן. [מקשה הגמ' וכי צריכים לומר בדעת רב הונא] כרבנן, זה פשוט. [יש] חילוק [הלכתה] מזה, [שאפילו] אם נפל [האילן, יש לו זכות] לחזור ולנטוע אותו.

וכי אפשר להעמיד אותה את דברי ר"ש כר' עקיבא [שהמקדיש מקדיש בעין יפה]. והרי למדנו: הקדיש שלשה אילנות [שכל ג' אילנות נחשב כשדה אילן, ולא כעץ בודד, אם כן הקדיש עמהם קרקע מה שצריך להם ליניקתם] ממטע עשרה לבית סאה⁶² [נטועין ומפורזין כסדרן, שאם

היו עשרה מפורזין כדרך אלו, היו מחזיקין בית סאה, זו היא דין נטיעת אילנות וכל קרקע שביניהם צריך להם, לפיכך אם הקדישו⁶³, הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות [הקטנות] שביניהם. לפיכך כשהוא פודה, [אינו צריך לפדות האילנות בשווייהן והקרקע כפי חשבון הכתוב, אלא, הכל הוא] פודה [כ]בית זרע חומר שעורים, בחמשים שקל כסף.

[אבל אם יש ג' אילנות נטועים בשטח] פחות מזה [לא נחשב כשדה אילן אלא כיער, והאילנות סופם ליתלש] או יותר מזה [הרי אין הקרקע נצרך לאילנות, ונחשב כמקדיש אילן א' שאינו מקדיש קרקע], או שהקדיש בזה אחר זה [לא היה דעתו להקדיש את הקרקע גם כן], הרי זה לא הקדיש לא הקרקע ולא את האילנות שביניהם. לפיכך כשהוא פודה⁶⁴,

פודה את האילנות בשווייהן. ולא עוד, אלא אפילו הקדיש את האילנות [בזה אחר זה] וחזר והקדיש את הקרקע, כשהוא פודה, פודה את האילנות בשווייהן, וחזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף [דשני הקדשות הן זה הוקדש לדמיו וזה לפי חשבון חמשים ואין לנו להפסיד הקדש דמי האילנות דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ומשעה שהוקדשו ראויין לפדות בדמיהן בלא קרקע].

מי הוא [מחבר של הברייתא הזו]. אם זה רבי עקיבא, הרי אמר: מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן מקדיש. ואם זה רבנן, הרי אמרו: מוכר הוא שמוכר בעין רעה, אבל מקדיש בעין יפה מקדיש⁶⁵. אלא זה פשוט רבי שמעון היא. ורבי שמעון לפי מי. אם זה לפי דברי ר"ע, הרי אמר: מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן מקדיש. אלא זה פשוט [זה ר"ש] לפי הרבנן, ור"ש סובר: כמו שמוכר בעין רעה מוכר, וכן מקדיש בעין רעה מקדיש ומשייר את הקרקע [לעצמו].

⁶² ע"י רמב"ם (ערכין פ"ד ה"ז): היו האילנות שלשה אילנות לתוך בית סאה ולא פירש שהאילנות בלבד הוא שהקדיש הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהן, אבל אם היו האילנות נטועים כל שלשה אילנות ביתר מבית סאה או בפחות או שהקדיש זה אחר זה הרי זה לא הקדיש את הקרקע ולא את האילנות שביניהם. [ראב"ד] כל שלשה אילנות. א"א זה אינו מחזור, עכ"ל.

רדב"ז הלכות ערכין וחרמין פרק ד הלכה יז

אבל אם היו האילנות וכו'. שם בברייתא פחות מכן או יתר על כן או שהקדישן בזה אחר זה הרי זה לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן פירוש שהקדישן בזה אחר זה כגון שהיו שלשה אילנות לבית סאה ולא הקדיש שלשתן בבת אחת אלא זה אחר זה לא קנה קרקע ולא האילנות שביניהם אבל השלשה אילנות וקדשו ופודה אותן בשוויין והיינו דתניא ולא עוד אלא אפילו הקדיש אילנות ואח"כ הקדיש את הקרקע כשהוא פודה את האילנות בשוויין וחזר ופודה קרקע בית חומר שעורים בחמשים שקל כסף. וא"ת טעמא דהקדיש את האילנות ואח"כ הקדיש את הקרקע משום הכי פודה את האילנות בשוויין אבל אם הקדיש את הקרקע אף על גב דאילנות אשר תבונה קדיש שמיין אותם אנב ארעא כאשר כתב הראב"ד ז"ל ו"ל דמשום האי קושיא מוקמינן לה כר"ש אבל לרבנן מקדיש בעין יפה מקדיש והוי כאילו הקדיש את האילנות תחלה ואח"כ הקדיש לקרקע.

אלא דאכתי קשיא מה חידוש השמיענו רבינו ולמה הוצרך לכתוב בבא זו השתא ומה היכא דהקדיש את הקרקע שהוקדש האילנות שבתוכה שמיין את האילנות בשוויין כ"ש היכא דהקדיש את האילנות תחלה ואח"כ הקדיש את הקרקע. וי"ל דטובא קמ"ל כיון שהקדיש את האילנות הקדיש עמהם הקרקע הצריך להם וכששמין את האילנות הרי הקרקע הצריך בכלל שומא הן וכשבאין לשום את הקרקע לא ישומו אלא אחר שיגבו מה שצריך לצורך האילנות קמ"ל דאפילו בכה"ג שמיין כל הקרקע לפי מזידתה ובכלל מה שצריך לאילנות. כנ"ל לתרץ דברי רבינו:

כ"מ: רבינו גורס הקדיש שלשה אילנות לתוך בית סאה והא דקתני ברישא דברייתא כשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף כלומר שהם נפדים אגב קרקע ולא בפני עצמן והשמיטו רבינו משום דבגמ' מותיב מינה לרב הונא דאמר פודה אילנות בשווייהן וחזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ומוקי לה כר"ש דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש והוא ז"ל פסק לעיל בסמוך כרב הונא:

והראב"ד כתב א"א אינו כן אלא שהם נפדים על גבי השדה ואף על גב דאמר רב הונא הכי בעריכין וכו'. וטעמו מדגרסינן בפ' הנוצר אמר ר"פ הקדיש אילנות פודה בשווייהן ופריך בגמ' אמאי וליקדשו אגב ארעייהו וליפרקו אגב ארעייהו וכ"ת אילנות הקדיש ארעא לא הקדיש והאמרי נהרדעי מאן דמזבן ליה דיקלא לחבריה קני ליה משיפולא ועד תהומא ושני לאו מי אתמר עלה בבא מחמת טענה ופירש"י מחמת טענה שטוענו שהזכיר לו שם קרקע ע"כ. ומדאקשינן ל"פ ליפרקו אגב ארעייהו ואיצטרך לשנויי משמע דהכי ס"ל דכל היכא דהקדיש ארעא ואילנות מיפרקו אגב ארעייהו. וכתב עוד הראב"ד בזה לקמן בג' זה ואני אומר שאין זה מוכרח דאפשר דלפי שיטת המקשה השני לו וליה לא ס"ל, והראב"ד עצמו הרגיש בזה וכתב ומיחזי דלא ס"ל הכי נראה מלשון זה שאינו מוכרח לומר כן:

לחם משנה: היו האילנות ג' לבית סאה כו'. המגיה כתב שהוא ט"ס וצריך להיות ממטע י' לבית סאה אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב שכך גרסתו בגמ'. וי"ל ודאי כדברי הרב בעל כ"מ ויש סיוע לגירסתו זו דהתוס' ז"ל בפ"ג דערכין (דף י"ד) הקשו ממאי דאמרין גבי מוכר ג' אילנות בפרק הספינה דמח' ועד ט"ז אמר קנה תחתיהן ורבינו בפ' כ"ד מה' מכירה מד' ועד ט"ז ומשמע מהתם דכשהם פחות מד' מקרי רצופין אבל מד' ועד ט"ז מקרי מפורזין ומ"ו ואילך מקרי מפורזין יותר מדאי וכאן בהקדש משמע דטפי משמונה מקרי רצופין ולא קנה דמטע י' לבית סאה מגיע לכל אילן ואילן ו'ו אמות דהוי טפי טובא מח' וקאמר דפחות מכאן לא הקדיש קרקע ותירצו בזה במוכר לא בעינן פיזור כולי האי וחזרו והקשו א"כ ביותר ממטע י' לבית סאה קאמר הכא דהוּו מפורזין יותר מדאי ומה קנה ושמ אמר עד ט"ז דלא הוּו מפורזין יותר מדאי ועד ט"ז הוי פיזור טפי ומטע י' לבית סאה וא"כ כיון דאמרת דבמוכר לא בעי פיזור כולי האי ובהקדש בעי פיזור יותר היכא דהוי ט"ז אמאי לגבי מוכר לא מקרו מפורזין יותר מדאי ולגבי הקדש מקרו והוצרכו לידחק לתרץ זה. אבל לגירסת רבינו ז"ל אתי שפיר דלעולם במוכר לא בעינן פיזור כולי האי והא דאמר הכא דביותר מכן הוי פיזור טובא הוא היכא דהוּו יותר ממטע ג' לבית סאה דהוי יותר פיזור מ"ו אמר דאיכא גבי מוכר דבית סאה נ' אמר על נ' אמר והוי בין זה לזה יותר מ"ו דג' פעמים ט"ז הוי מ"ח ועדיין נשאר ב' אמות למנין הנ' שהם מפורזים נוסף על ה"ו אמר ולכן קאמר דטפי מנ' הוי פיזור יותר מדאי דגבי מוכר נמי כל כה"ג מקרי פיזור טובא:

⁶³ רש"י ערכין יד ע"א. בית סאה היא נ' אמר על נ' אמר סה"כ אלפיים חמש

מאות אמה, ולכן כל אילן יש ר"ג אמה מרובע.

⁶⁴ ע"י רמב"ם (ערכין פ"ד ה"ח): הקדיש האילנות ואחר כך הקדיש את הקרקע פודה את האילנות בשווייהן ואת הקרקע על פי מדתה.

⁶⁵ ע"י רמב"ם (ערכין פ"ד ה"ט): היתה מלאה אילנות אף על פי שלא פירש הרי הקדיש גם האילנות שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש ומחשבין את האילנות בשווייהן והקרקע מודדין אותה ויהיה ערכה סלע ופונדיון לכל שנה ולכל זרע חומר כמו שבארנו. +/השגת הראב"ד/ ומחשבין האילנות בשווייהן והקרקע מודדין. א"א אינו כן אלא שהן נפדין על גבי השדה ואף על גב דאמר רב הונא הכי בעריכין שמעתי דרב פפא דהוא בתרא מחזיא דלא ס"ל הכי דוק ותשכח.+

לחם משנה: היתה מלאה אילנות וכו' הקדיש גם האילנות כו'. פי' בהא להשמיענו שהקדישן כדי שיפדה אותן בשוויין ומש"ה תלי טעמא שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש אבל אין לומר דהודיענו דלא תימא דלא הקדיש כלל האילנות דאי הכי איך תלי טעמא משום דכל המקדיש בעין יפה מקדיש אפי' מ"ד בגמ' בעין רעה מקדיש סובר שהקדיש האילנות ג"כ אלא שאומר שפודה אותן על גבי קרקע:

אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: חרוב המורכב וסדן השקמה [אם הקדיש את השדה אם הם מקודשים או לא], באנו למחלוקת רבי מנחם ברבי יוסי ורבנן [דלרבנן המקדיש מקדיש בעין יפה ורבי מנחם בר' יוסי סובר בעין רעה מקדיש ואפי' חרוב שיוגק מן השדה לא קדיש דבעין רעה כל כך הקדיש את השדה ששייר מן השדה לצורך ניקת חרוב שלו].

אבל קשה [מה שכתוב במשנה] הואיל ויוגקין משדה הקדש [הרי משמע שהכל הקדיש בעין יפה ולא שייר קרקע לחרוב שלו. מתוך הגמ' אלא, רבי שמעון אמר לפי דבריהם של הרבנן: לדידי, כמו שמוכר בעין רעה מוכר, מקדיש גם כן בעין רעה מקדיש, ומשייר [לעצמו הקרקע, אבל הרי] לדבריהם [שהמקדיש מקדיש בעין יפה יותר מדאי ואם הקדיש שדה הקדיש גם בור וגת שאינם בכלל שדה, די היה לכם לעשות העין יפה של מקדיש כמוכר לר"ע כגון המקדיש את השדה הקדיש כל הקרקע כולו בעין יפה ולא שייר מן הקרקע כלום לצורך חרוב שלו, נמצא יונק מן ההקדש וקדוש, אבל בור ודות ושוברך וכדומה שאינן בכלל שדה, לא ליקדשו, שהרי אין דעתו להקדיש יותר ממה שהוא מפרש], אתם מודים לי שלא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה [ללא קרקע כלל, אז למה הבור וכו' נכלל בהקדש הקרקע]. ורבנן אמרו לו: לא משנה [כי במקדיש, כמו במתנה, בעין יפה מקדיש כל דבר הקשור במעט לקרקע, אפילו בור ודות שנמצאים בה].

במה העמדנו [את הברייתא]. כרבי שמעון, [אבל קשה שכן] כתוב בסוף [לא כדברי ר"ש]: ולא עוד, אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע, כשהוא פודה, פודה את האילנות בשויהן, וחזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. ואם [מחבר של הברייתא] ר' שמעון, שילך אחר הפדיון ויפדה [את האילנות] אגב הקרקע, שהרי שמענו לר"ש הולך אחרי פדיון.

שלמדנו: מאיפה אנו יודעים שהקונה שדה⁶⁶ מאביו והקדישה ואחר כך מת אביו, שתהא לפניו כשדה אחוזה [שלא נפדה בשויו אלא קצב הכתוב זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף]. מלמד הנאמר "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו", [היינו דווקא] שדה שאין ראיה להיות שדה אחוזה [בשנת הקדש שלו, נפדה בשויו], להוציא זו שראיה להיות שדה אחוזה, דברי רבי יהודה ורבי שמעון. רבי מאיר אומר: מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדיש, מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה. מלמד הנאמר "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו", [היינו דווקא] שדה שאינה שדה אחוזה, להוציא זו שהיא שדה אחוזה [בשעה שהקדישו].

ואילו [לפי דברי] רבי יהודה ורבי שמעון, במקום שמת אביו ואחר כך הקדישה, לא צריכים פסוק, כאשר צריכים פסוק, במקום שהקדישה ואחר כך מת אביו. [ומקשה הגמ' מאיפה הם יודעים את זה. אם מפסוק זה, שנאמר: [שהפסוק] בא [ללמד] כדברי רבי מאיר [שכן מרובי אחד מרבים החידוש הכל דומה לדבר עצמו], אלא לא משום שהולכים אחרי פדיון.

אמר רב נחמן בר יצחק: באמת בדרך כלל רבי יהודה ורבי שמעון לא הולכים אחרי פדיון, וכאן מצאו פסוק ודרשוהו: אם [לא הולכים אחרי פדיון], שיכתוב הפסוק "ואם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו, או שדה אחוזתו", מהו "אשר לא משדה אחוזתו". את שאינה ראיה להיות שדה אחוזה, יצתה זו שראיה להיות שדה אחוזה.

אמר רב הונא: חרוב המורכב וסדן השקמה, [גם] תורת אילן עליו ו[גם] תורת קרקע עליו. תורת אילן עליו, שבמקרה שהקדיש⁶⁷ או מכר שני אילנות וזה, יש לו קרקע [כיון הקונה ג' אילנות בתוך שדה חבירו]. תורת קרקע עליו, שלא נמכר אגב קרקע [אבל ה' אילנות היו נמכרים אגב הקרקע]⁶⁸.

ו[תורת] אמר רב הונא: עומר שיש בו סאתים, [גם] תורת עומר עליו ו[גם] תורת גדיש עליו. תורת עומר עליו, ששני עומרים שכתב [ואסור לקחתו, וצריך להשאיר אותו לעניים, אבל אם שכח] שנים והוא, אינה שכתב⁶⁹ [ומותר לקחתו]. תורת גדיש עליו, שלמדנו במשנה: עומר שיש בו סאתים שכתו, אין [זו] שכתה⁷⁰.

ושלש אינן שכתה. דילפי' מדכתיב לעני ולגר תעזוב אותן א' לעני וא' לגר ולא יותר כמש"כ רבנו בסמוך ה"ז וכו' בירושלמי ו"א הטעם משום דהוי כגדיש וכתב עומר ולא גדיש. וכו' דוקא אם שלשתן סמוכין זה לזה דאל"כ זה פשוט דהוי שכתה אפי' אלף וגם דוקא אם נשכחו כאחד אבל אם נשכחו בזה אחר זה כבר זכו עניים בראשון ואין העומר מצילו ואח"כ ששכח עוד שנים אין מצטרפין והוי גם הם שכתה כדלקמן:

שני עומרים כו'. קמ"ל דעומרים וכריכות דינו שוה וכו'ל:

ושלשה אינם שכתה. וזה נקרא בגמרא שורה מיהו לאו דוקא אם היו מונחין כשורה דה"ה אם היו מונחין כמין סגול או צורה אחרת ואם שכח אחד וליקט סביבו שכבר חל עליו שם שכתה אין מצטרף אח"כ עם ב' עומרים ששכח אח"כ לשיעור שכתה ואם ה' עומר גדול ונטל חציו החיצון ושכח חציו הפנימי הסמוך לעוד ב' עומרים מצטרף עממן והוי שורה ואינו שכתה אבל אם עימר חציו הפנימי ושכח חציו החיצון מסופק בירו' אם מצטרפין וכן אם נטל חציו העליון ושכח חציו התחתון ודאי דמצטרף אבל אם נטל חציו התחתון ושכח חציו העליון [כגון שתמכו ביתדות] מסופק בירושלמי ואם ה' שם אמת המים מפסיק בין השורה אם צריך לעקור את המחרשה מצד זה לצד זה "א שמפסיק ואין מצטרף לשורה ואם לאו מצטרפין ואם קצר חצי שורה ושכח עומר ובא למחר לגומרה "א שנחשב כמתחיל שורה חדשה ואין מצטרף אבל אם ישב לאכל או הלך לישן או קרא לו חברו באמצע השורה מסופק בירו' אם מצטרף וכל ספק מתני' לחומרא ואם שכח עומר א' גדול שיש בו סאתים [או שכפול יותר מד' פעמים משאר העומרים] דק"ל שאינו שכתה כדבסמוך ה"ז "ח מ"מ מצטרף לשני עומרים אחרים שבצדו לעשותן שורה וכולן אינן שכתה וכן אם עומר א' שכח או ב' לא שכח או ב' שכח או ב' לא שכח כיון שסמוכין שלשתן זה לזה בשעה ששכח מצטרפין יחד ואין א' מהן שכתה דהוי שורה:

אינן שכתה. וכו' בשכתה עומרים אבל בשכתה קמה אפי' שכח הרבה קמה זה בצד זה כשיעור כמה עומרים הוי שכתה עד שישכח שיעור סאתים כדבסמוך ה"ט:

⁷⁰ עי' רמב"ם (מת"ע פ"ה ה"ח): העומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכתה שנאמר ושכתה עומר בשדה ולא גדיש אף על פי שכולן סאתים סאתים, שכח שני עומרים אף על פי שיש משניהן סאתים הרי אלו שכתה, וכן יראה לי שהן שכתה אפילו היה בשניהן יותר מסאתים.

דרך אמונה: העומר שיש בו סאתים. ואפי' הוא משני מינים כגון שקשר עומר א' חציו מחטים וחציו משעורים נראה דמצטרפין ואינו שכתה: שיש בו סאתים. וכן הדין בקטניות וירקות [אותן שנוהג בהן שכתה] ובכל דבר:

סאתים. היינו נפח של סאתים ואין נ"מ בהמשקל וסאתים הוא מ"ח לוגין שהוא רפ"ח ביצים ושיעור זה הוא עם התבן והקש שבו:

אף על פי שכולן סאתים סאתים. ר"ל כל העומרים ולא דמי לזית הנתופה שפסק לקמן הכ"ד שאם היתה כל שדה נטופה אינה שכתה דשם הטעם משום שהוא חשוב ואם כל שדה נטופה אינו חשוב אבל כאן שהטעם משום שהוא גדיש וגוה"כ שאין שכתה אלא עומר ולא גדיש אין נ"מ בזה:

שיש משניהן סאתים. והם מונחין שניהן ביחד אפי' אין מצטרפין שהרי כ"א לבדו אינו גדיש רק עומר:

יתר מסאתים. זה סאתים חסר משהו וזה סאתים חסר משהו שניהן שכתה שכתה. וכו' לבדו הוא עומר ואין מצטרפין יחד:

⁶⁶ עי' רמב"ם (ערכין פ"ד הכ"ח): הלוקח שדה מאביו או משאר המורשיין אותו והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישו, ובין שהקדישה בחי אביו או שאר מורישיו ואחר כך מת אביו הרי זה כשדה אחוזה, שנאמר ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצאת זו שראויה לו לירשה.

⁶⁷ עי' רמב"ם (ערכין פ"ד ה"ז): הוב"ד לעיל הערה 62.

⁶⁸ עי' שו"ע (חר"מ ס' רטו ס"ה): הוב"ד לעיל הערה 47.

⁶⁹ עי' רמב"ם (מת"ע פ"ה ה"ד): שתי כריכות המובדלות זו מזו שכתה, ושלש אינן שכתה, שני עומרים המובדלים זה מזה שכתה, ושלשה אינן שכתה.

דרך אמונה: שתי כריכות. כריכות הם עמרים קטנים [ומיירי שאין דעתו לעשות עמרים גדולים יותר דאל"כ פטור משכתה כנ"ל סקפ"ט] וקמ"ל שאין נ"מ בין עמרים גדולים לקטנים דבשניהן ב' שכתה ג' אינו שכתה:

המובדלות זו מזו. אבל אם שוכבות א' ע"ג השני וכו' אם קשורות זו בזו נחשבות אחד ואפשר דאפי' נוגעות זו בזו נחשבות א' ודוקא מובדלות לגמרי נחשב שנים:

שכתה. אם שכתו:

אולי נאמר [שזו] מחלוקת רבי שמעון ורבנן. הרי לומדים מזה, שרבי מנחם ברי יוסי סובר כר' שמעון.

הדרן עלך המוכר את הבית.

/מתני'/. המוכר את הספינה⁷¹, מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין, ואת כל המנהיגין אותה, אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי. ובזמן שאמר לו: היא וכל מה שבתוכה, הרי כולן מכורין.

גמ'. תורן, איסקריא, וכן הוא אומר: ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך, נס, אדרא, וכן הוא אומר: שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס. עוגין, תני רבי חייא: אלו עוגינין שלה, וכן הוא אומר: הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תעגנה בבלתי היות לאיש. מנהיגין, א"ר אבא: אלו המשוטין שלה, וכן הוא אומר: אלונים מבשן עשו משוטין. ואבע"א, מהכא: וירדו מאניותהם כל תופשי משוט. החכמים למדו: המוכר את הספינה, מכר את האיסכלה ואת בור המים שבתוכה. רבי נתן אומר: המוכר את הספינה, מכר את הביצית. סומכוס אומר: המוכר את הספינה, מכר את הדוגית. אמר רבא: ביצית היינו דוגית, רבי נתן בבלאה הוא קארי לה ברצית, כשאמרי אינשי: בוציאתא דמיאשן. סומכוס דבר ארץ ישראל קארי לה דוגית, כשאמר "ואחרייתכן בסירות דוגה.

אמר רבה⁷², אשתעו לי נחותי ימא⁷³: זה גלא דמטבע לספינה⁷⁴, מיתחזי כי צוציאת דנורא⁷⁵ חיוורתא ברישא⁷⁶, ומחזין לו באלותא דחקיק

עליה: אהיה אשר אהיה יה' צבאות אמן אמן סלה, ונייח. אמר רבה, אשתעו לי נחותי ימא: בין גלא לגלא תלת מאה פרסי⁷⁷, ורומא דגלא תלת מאה פרסי⁷⁸. זימנא חדא הוה אזלינן באורחא, ודלינן גלא⁶ עד דחזינן בי מרבעתיה דכוכבא זוטא⁷, והוי לי כמבור ארבעין גריוו בורא דחרדלא⁸, ואי דלינן טפי, הוה מקלינן מהבליה⁹. ורמי לה גלא קלא לחברתה: חבירתי, שבקת מידי בעלמא דלא שטפתיה, דניתי אנא ונאבדיה¹⁰. א"ל: פוק חזי גבורתא דמריך, מלא חוטא חלא ולא עברי¹¹, שנאמר "האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו. אמר רבה: לדידי חזי לי הורמין בר לילית כי קא רהיט אקופיא דשורא דמחוזא¹², ורהיט פרשא כי רכיב חיותא מתתאיה ולא יכיל ליה¹³. זמנא חדא הוה מסרגאן לו תרתי כודנייתתי וקיימן

הזה מצד עצם צורתו יש אליו הגדלות ביותר ולכן שעור הזה הוא בפרסאות. וכל זה במה שהוא בר יומא ולכן (שוטר) [שיעור] שלו ד' פרסאות שהוא המספר היותר קטון כמו שהתבאר למעלה (מהר"ל).

⁷³ הם המתבוננים בתהפוכות עולם הזה כנ"ל (גר"א)

⁷⁴ ידוע שהגוף נקרא ספינה וכל הצרות שעוברים עליו נקראים גלים כמ"ש (תהלים מב) כל משברך וגליך עלי עברו והמה באים ממלאך המות הממית לאדם, ונקרא דמטבע לספינתא כמ"ש בפ' על יונה והוא היצר הרע הממית לאדם בתחילה כמ"ש, הוא היצר הרע הוא מלאך המות ויורד ומסית עולה ומקטרג יורד ונוטל נשמה (גר"א).

⁷⁵ כמעשה דרב עמרם חסידא בפרק עשרה יוחסין אשבעיה ליצריה די נפק מיניה נפק מיניה כמודא דנורא (גר"א).

⁷⁶ כי בתחלה כשמסית מראה לו חמישים סמני טהרה שמותר כמ"ש (משלי ה) כי נופת וטופנה שפתי זרע וגו' ואחריה מרה כלענה חדה כחוב פיות שהיא חרבה דמלאך המות וטיפות מרה תלויים בה ורגליה יורדות מותה וכל זה גורם לנו שעבוד מלכות והצרות כמאמר רבי אלכסנדר בתר צלותיה (ברכות יז) רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך וי מכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכות כי לולא שעבוד מלכות לא היו מניחים השאור להחמיץ כמ"ש, ויאפו את הבצק מצות כי גורשו ממצרים ולכן אפו מצה (והאריך בזה בעל ש"א בפ' הגדה) ובגלות חזרו שתי אלו שאור שבעיסה כמ"ש (הושע י) מלוש בצק עד חמצתי וגם שעבוד מלכות יש לנו על זה שתי הבטחות א' שאף בגלות יציל אותנו מכל צרה כמ"ש ואף גם זאת בארץ אויביהם לא מאסתים וגו' וכן עמו אנכי בצרה והשני שהבטיח לנו לגאלנו מן הגלות הבטיח לנו במצרים אהיה אשר אהיה עמהם בשעבוד זה ואהיה עמהם בשעבוד מלכות ועל השני לגאלנו מן הגלות יש לנו משכן שנאמר כי יד על כס יה ואר"ל שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שיגאלנו וענין השם כמ"ש ר"ל (עירובין יח ע"ב) וא"ר אלעזר בר יעקב מיום שחרב בית המקדש די לעולמו שישתמש בב' אותיות שנאמר כל הנשמה תהלל י"ה וענין כסאו ג"כ ידוע כי גדולה הקב"ה ומלכותו עם ישראל הוא וכשהן בשפלות ובגלות אין מלכותו שלימה ולכן ביים אמרו ה'מלך לעולם ועד כי אין מלך בלא צבא ואין נקרא ה' צבאות עד שיגאל את צבאו וימלוך עליהם, כמ"ש גואלניו ה' צבאות ע"ש שאמר (ירמיה מו יח) גואלם חזק ה' צבאות שמו וכן כי ה' צבאות מלך וזהו אומרו "וחינן לו באלותא דחקיק עליה אחי אשר אהיה ה' צבאות" ובאזיה זכות אנחנו מצפיין כל זאת מפני שכל התעוררות צריך להיות מלמטה, ואמרו (סוטה דף מט) אמר רשב"ג מיום שחרב בית המקדש אין לך יום ויום שקללתו מרובה מחבירו ועל מה עלמא קיים אקדושה דסדרא ואמר יהא שמיא רבא. וכן מצלת אותנו לעולם הבא כמ"ש (שבת קיט ע"ב) אר"ל כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים א"ת שורמ אמנם אלא שאומרים אמן ואמרו כל העונה אמן בעולם הזה זוכה ועונה לעולם הבא שנאמר אמן ואמן וזהו שומר אמונים פ' שני אמונים וזהו אומרו כאן "אמן אמן סלה" (גר"א).

⁷⁷ דע כי כל הגלים הם צרות המתרגשות לבוא בעולם, כמו כל משברך וגליך עלי עברו. והם שלוחי השטן, וראשיהם הם י"ב נשיאים, כל אחד מושל חודש אחד. ובכל יום ויום הולך ומתגבר תמיד, שאין לך יום ויום שאין קללתו מרובה מחבירו, וכמ"ש בעובדי⁷⁷ זון לך השיאוך אם תגביה כנשר כו'. ושיעור הילוכו הוא ג' מאות פרסה, בכל יום עשרה פרסאות, ובחודש שהן שלשים יום גומר המלכו תלת מאה פרסי, כי הילוכו אינו אלא כפי הילוך בני אדם בעונותיהם כך הם מתגברים ומתרוממים בעו"ה למעלה. וזהו אמרו **בין גלא לגלא תלת מאה פרסא**, כלומר משיתחיל ממשלת האחד עד תחילת ממשלת הגל השני (גר"א).

⁷⁸ כנ"ל (עובדי' שם) מרום שבתו אומר לו (גר"א).

⁷¹ עי' שר"ע (ח"מ סי' רכ ס"א): המוכר את הספינה מכר את התורן פירוש: עק גבוה שתולין עליו הנס והנס וילון התלוי בתורן נגד הרוח, ואת הנס, ואת העוגינין פירוש: ברזל עזן המעגן ומעכב הספינה, ואת כל המשוטין המנהיגים אותה, ובכלל זה החבלים שמוכנין בהן הספינות לנמל, ואת הכבש פירוש גשר והאסכלא שעולים בה לספינה ויורדים עליה, ואת בית המים שבתוכה, אבל לא מכר את הספינה הקטנה, בין שהיא עשויה לילך בה ליבשה בין שהיא עשויה לצוד בה דגים, ולא את העבדים המשמשין בה, ולא את המרצופים ולא את הסחורה שבתוכה, ובזמן שא"ל היא וכל מה שבתוכה אני מוכר הרי כולם מכורים:

את התורן - הוא אילן גבוה שפורסין עליו את הילון (סמ"ע).

ואת הנס - הוא הילון שפורסין על התורן (סמ"ע).

ואת העוגינין - הם הברזלים שמעמידן בהן הספינה שקורין בל"א אנקור (סמ"ע).

ואת בית המים - פירוש, שיש להן מקום בספינה שמשמרין שם מים מתוקים, שלא יכילין לשותות מימי הים שעוברים בו שהוא מלוח (סמ"ע). אבל לא מכר כו' - שכל אלו אף שהן עשויות לצורכי הספינה, מ"מ אין שם ספינה עליהן ויכול לעשות בו שימוש ג"כ לדבר אחר (סמ"ע).

⁷² נראה לפרש דכל אלו המעשים שספר סדרן על פסוק (הלים ק. ז) יורדי הים באניות וכו' המה ראי מעשה ה' כי כבר ביארנו בביאורי על יונה שהועלם הזה נקרא ים והגוף נקרא אניה ועל ידה הנשמה יורדת ביים בעולם הזה ואותם שכל מעשיהם תמיד בעסקי עולם הזה נקראים יורדי הים מפני שמתבוננים בתהפוכות עולם הזה וקראם עושי מלאכה במים רבים ע"ש שהם של צער נקרא רבים כמ"ש בביאורי על מגילות המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו במצולה שרואים תמיד האיק זן כל א' וא' לפי מעשיו מדה במדה כמדתו וקמסדר כל מדות רעות ותשלומיהן של כל א' וא' ויאמר ויעמדו וכו' וכן מסדר כל רבה בר בר חנה (אגדות הגר"א).

כל מקום שתמצא שעורים כאלו אין השעור האלו שנמדד אבל דבר זה מצד עצם הבריאה וצורתו המופשטת כמו שהתבאר, ואין לחכמים עסק ודבור כלל רק בממות הצורה המופשטת. ובא רבה בר בר חנה לבאר ענינו מצד הצורה, וזה שאמר שראה אורזלא בר יומא, פ"י כי לא בא לדבר רק הבריאה מצד עצמה בלבד ולא מצד שהוא גדול והולך, רק אורזלא בר יומא שלא גדל כלל, ואין בו רק עצם הבריאה. ואמר שראה גופו כהר תבור והר תבור כמה הוי ד' פרסאות, שבא להגיד שמאחר שראוי לבריאה הזאת הגודל מצד הצורה המופשטת אינו בפחות מהר תבור שהוא בריאה היותר גדול מאוד. ואמר הר תבור כמה הוי ד' פרסאות, כי ראוי לפי ערך גדול שיהיה מתפשט לכל צד, ולכן הוא ד' פרסאות. ואמר ומשכיה דצואריה הוא ג' פרסאות כי כמו שהתפשטות ראוי אליו מספר ארבעה כמו שאמרנו כך הדבר שיש לו המשך כמו הצואר שיש לו המשך שייך לו מספר ג', ותנין זה מן שם שלש, לשון שלשלת, שיש לו שלשול. המשך. וד"ש כי גופו היה ארבע פרסאות וצוארו שלשה ובי מרבעתא דרישא פרסא ופלגא, כי מרבעתא דרישא ר"ל הריבוע שלו לא הפה והחוטם שיש בולטים, ולא היה משער כאן רק מה שהוא נגד הצואר, לא הבולט מן הצואר, אמר דהוי פרסא ופלגא כי הרוחב הוא חצי האורך וזהו השיעור הראוי כדמוכח בעירובין (ב' ב) בחצר המשכן שהיה רחבו חמישים וארבע [מאה], וכל ענין זה אינו רק התחלת התפשטות כי מספר ארבעה הוא התחלת התפשטות כמו שהתבאר ומספר ג' התחלת המשך ומספר אחד וחצי הוא התחלת הרוחב, ולכן אמר בי מרבעתא דרישא היה פרסא ופלגא, כי דבר זה שייך אל הרוחב בפרט. ומ"ש שהיה כל השעורים פרסאות כי לא תמצא מזה יותר גדולה מן פרסה. ומפני כי הראם

לי ולבני. או לי ולירשי ומסופק ביר' אם אמר לי ולירשי אם כונתו רק על יורשי שירשי מה'ת או גם על יורשי שירשי מדרבנן:

יטלם בנו. וכן בני בנו וירשי ירשי:
מכרה לאחר. ר"ל הלוקח מכרה לאיש אחר וכן אם מכרה לכהן זה עצמו וחזר ולקחה ממנו סתמא בטל תנאי הראשון:

אין לכהן אותם המעשרות. דכיון שהתנה רק כ"ז שהוא לפניך א"כ כשמכרה לאחר פקע תנאו ולכן גם אח"כ כשחזר ולקחה אין התנאי חוזר דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון שבא מכר השני פטור. כהנת שמכרה לישראל ע"מ שהמעשרות שלה המעשרות שלה נשאת או נתארסה לישראל המעשרות ללוקח נתארמלה או נתגרשה המעשרות שלה כיון שלא יצאה מרשות הלוקח רק היא נשתנית באמצע ו"א דגם בזמן שהיא נשואה לישראל שייד לה ה"טוה"ל של המעשרות. לוי שמכר שדה לישראל ע"מ שהמעשרות שלי לעולם אינו ראשי למחות בידו שלא ליטעה כרם שיהא ערלה ולא יאה לו המעשרות ושלא לזרעה איסטיס [שהוא צבע ופטור ממעשר] ושלא לעשותה שדה קנים דע"מ כן מכרה שהלוקח יעשה מה שירצה ואם יהיו פירות החייבין יתן לו המעשרות אבל אם התנה שהמעשרות שלו ד' וה' שנים ראשי למחות בידו על כל אלו ואם זרעה קנים חייב ליתן לו עשירית מהקנים. כהן שנתן מעות לישראל ליקח בהן פירות למחצית שכר וא"ל הכהן להישראל אם הותרו או פחתו שלי המעשרות שלך מותר שהכהן ראשי למכור את מעשרותיו אבל ישראל שנתן מעות לכהן ליקח בהן פירות למחצית שכר וא"ל הישראל להכהן הותרו או פחתו שלי המעשרות שלך אם נתן לו שכרו עבור שמוכר לו מותר ואם לאו אסור דה"ל כהן המסייע בבית הגרנות שנותן לו התרומה בשכרו. ישראל שה' מוכר זיתים לעשות מהן שמן וליתן לו ששים לוג שמן טבל א"ל כהן תנם לי ואני אתן לך ס' לוג מתוקנין מותר ואין זה ככהן המסייע אלא כמכור כד ביוקר אבל אם מרויח לו הזמן שיפרע לו אח"כ אפי' חולקין במעשרות אסור דהוי רבית וגם כהן המסייע כיון שבשביל הרווחת הזמן נותן לו יותר:

³ עי' ש"ע (ח"מ סי' רט ס"ד): אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, בין במכר בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע, כיצד: מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שיוציא אילן זה נתון לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני, או שאמר מה שתלד פרתו או שפחתי מכור לך או נתון לך, לא אמר כלום, אפילו היתה הפרה או השפחה מעוברת לא קנה כלום, מיהו גבי אילן אם חנטו הפירות מקרי בא לעולם, ויכול לחזור בו אפילו אחר שתלד הפרה או השפחה ואחר שגדלו פירות האילן ובאו לעולם, ואם קדם הלוקח ותפס הפירות ואין מוציאין מידו, והוא הדין בשאר דברים שלא בא לעולם, ואפילו לא תפס אלא כתב ליה שטר ומסר ליה השטר כמי דתפיס דמיא, ואם מכר האילן לפירותיו או פרה ושפחה לעובריהם, קנה מיד ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו. הגה: האומר לחבירו שיקנה ממנו דמי היין כשימכור היין, מקרי דבר שלא בא לעולם, ויש אומרים דכל זה מיירי במקנה לו סתם, אבל אם אומר שיקנה כשיהיה בעולם, קנה אע"פ שעכשיו אינו בעולם, ויש חולקין, ואע"ג דאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם, מכל מקום יכול לשעבודו, ויש חולקין, אבל הוא עצמו יכול להתחייב כמו שנתבאר לעיל סימן ס סעיף ו. מי שמקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם, יש אומרים דמי לקני את וחמור כמו שיתבאר לקמן סוף סימן רי, ואם נשבע לקיים המקח, אע"פ שלא בא לעולם צריך לקיים שבוטעו כדלעיל סימן רז סעיף יט וסימן עג סעיף ה, ומיהו אינו נקנה בקנין (ע"ל סימן רכב), ולכן אם לא נוכל לכופ אותו לקיים שבוטעו כנון שמת אין הקנין כלום, וכן אם שאל על שבוטעו, וכשם שאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם קני אינו יכול למחול דבר שלא בא לעולם:

אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו' - דוקא מקנה, אבל יכול לחייב נפשו בדבר שלא בא לעולם, כמ"ש לעיל (סי' סו ס"ו) (סמ"ע), אמר לשמעון שדה זו שאני מוכר לראובן אם אחזור ואקני ממנו או שאחר יקנה מראובן ואני אקני מאותו אחר יהיה קנוי לך, מהני כיון דבידו להקנותו לו מעכשיו. אבל קבל ב' פרוטות ואמר באחת יהא שדי קנוי' לך מעתה ובפרטה הב' יהי' קנוי' לך לכשאקנה ממך יהא חוזר וקנוי לך מהני ובזה אם אמר אם תמכור לאחר ואקנונו ממנו יהא חוזר וקנוי לך לא מהני (רע"א), המקנה בגדים לצבע לצבוע, הוי דבר שבא לעולם שהרי הצבע הוא בעולם וברשותו ויש בהם ממש והם דבר מסויים ודבר קצוב ואין בו אסמכתא ולא מטבע כי מה שנקרא קנין דברים הוא שאינו מקנה שום דבר, כמו הליכה וחלוקה, שאין בהם דבר שיהיה נקנה, ולכן אין בהם קנין אלא דברים. ודבר שאין בו ממש אף על גב דמקנה אי זו דבר ריח או טעם או עין אע"פ שהם דברים שבעולם אין בהם ממשות ולכן אינם נתפשים בקנין (ש"ך המב"ט), ואפילו אם הקנה בלשון חיוב, אם מת הנותן קודם שבאו הפירות לעולם, אין היורשים חייבים ליתן אותם (פ"ת).

מה שנקט שדה זו מכור לך כו' - אפשר משום דפירות של שדה עולה לסך הרבה וקני ביה לשון מכירה, מה שאין כן בפירות של אילן אחד, לכך נקט ביה לשון נתינה (סמ"ע).

תנו מה שתלד כו' - היינו דברי שכיב מרע שאמר לבניו "תנו" (סמ"ע). אפילו היתה הפרה או השפחה מעוברת - כשמוכר לו העובר לשתלד, ומוכר לו ולד מעליא, ואם ימות מן הבטן או ישחט קודם אין לו בהולד כלום, כי לא

¹ עי' ש"ע (ח"מ סי' ריד ס"א): המוכר דבר שיש לו תשמישים, לא מכר את התשמישים אלא אם כן פירש. כיצד, מכר את הבית לא מכר את היציע שסביבות הבית אע"פ שהוא פתוח לתוכו, ויש אומרים אפילו מכר לו מצרים החיצונים, במה דברים אמורים: כשהיה רוחב היציע ארבע אמות או יותר, אבל פחות מזה הרי הוא בכלל הבית אפילו אינו פתוח לתוכו, וכן העלייה שעל גבי הבית הפתוחה לתוכו בארובה פירוש: כמו חלון שבגג הבית שהוא קרקעית העלייה במעזיבת הבית, הרי הוא בכלל הבית. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בשעת המכר או מתנה, אבל מי שהודה שמכר ביתו או נתנו לחבירו, הכל בכלל דאין צריך להודות רק על הכלל ולא על הפרטים:

לא מכר את היציע שסביבות הבית - בנין קטן בנוי בצד הכותל (סמ"ע). אף על פי שהוא פתוח לתוכו - פירוש, שאין לה פתח אחר, אלא שמן הבית נכנסים לתוכו, אפי' לא אמרין שבטלה גבי בית, להיות נמכר עמה, מסתמא (סמ"ע)

מצרים החיצונים - פירוש, כשכתב לו מצרי הבית שמכר לו מד' רוחות כנהוג, והיציע בנוי דרך משל בצד כותל דרום מהבית, והוא לא כתב לו "מצר דרום מבית הוא היציע", אלא כתב לו למיצר דרום, הבית או החצר העומד משם והלאה לצד דרומי, לא אמרין שמכר לו גם היציע העומד בתוך המיצר, אלא אמרין, דהוצרך לכתוב לו מיצר שניכר, משא"כ היציע דאינו ניכר כל כך (סמ"ע).

הפתוחה לתוכו בארובה במעזיבת - פירוש, שאין להעלייה פתח אחר, רק שעולין מהבית דרך סולם להעלייה בתוך ארובה שנעשה במעזיבת תקרת הבית, אז אמרין שהיא ג"כ נקרא בית ונמכר בכלל הבית, כיון שהוא על גביו, משא"כ יציע הבנוי מן הצד, כשהוא רחב ד' אמות (סמ"ע).

מי שהודה שמכר כו' - דוקא בהודה דרך סיפור בעלמא אמרין דאף דלא פירש כל הפרטים קנה גם הפרטים, אבל אם כיון המוכר או הנותן להקנותו בהודאה זו, ודאי צריך לפרט כל הפרטים, כיון דזה תחילת קנינו, אף שאומר בלשונו שהקנהו לו כבר (סמ"ע וט"ז).

² עי' רמב"ם (מעשר פ"ו ה"ט): כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שהמעשר שלה שלי לעולם הרי הן שלו כיון שאמר על מנת נעשה כמי ששייר מקום המעשר, ואם מת הנהן הרי בנו כשאר הכהנים, ואם אמר לו על מנת שהמעשרות לי ולבני מת הוא יטלם בנו, על מנת שהמעשרות שלי כל זמן שהיא לפניך מכרה לאחר אף על פי שחזר ולקחה אין לכהן אותם המעשרות. דרך אמונה: כהן. ר"ל כהן לענין תרומה וה"ה לוי לענין מעשר ורבנו קיצר בזה:

שמכר שדה לישראל. אורחא דמילתא נקט שדרך הכהן להתנות וה"ה ישראל לישראל אם התנה:

ע"מ שהמעשר שלה כו'. וכ"ש אם אמר חוץ מהמעשר: לעולם. לאו דוקא שאמר בהדיא לעולם דאפי' אמר סתמא ע"מ שהמעשרות שלי הוי כלעולם ויש חולקין:

הרי הן שלו. ואם מכר לו אח"כ שדה אחרת בסתמא לא אמר' דסתמא ע"ד הראשון הוא ע"ד שיתנה בפירוש: הן שלו. ואין זה כהן המסייע בבית הגרנות ששלו הוא לוקח ואם הכהן יכול למכרה לכהן אחר עי' בבה"ל:

שלו. ואפי' מכרה הלוקח לאחר המעשר ללוי דזכותו של לוי אינו יכול למכור: נעשה כמי ששייר מקום המעשר. דהיינו שהן שלו ע"מ שיתן רשות ללוקח לעשות מעשר על שלו וכיון שהתרומה מפירותיו טוה"ג שלו כנ"ל פ"ד מתרומות ה"ב ולכן שייך להכהן:

כמי ששייר מקום המעשר. דכיון דלא קאמר ע"מ שתתן לי את המעשר שלי אינו לשון תנאי אלא לשון שיוך [שאילו ה' תנאי לא ה' מועיל על דבר שלא בא לעולם] ו"א שהטעם דכיון דבגוף הדבר התנה בודאי כונתו לשויר ו"א משום דאל"כ הוי ככהן המסייע בבית הגרנות וע"כ כיון לשוירא ו"א משום דאין אדם מתנה לבטלה וכיון דאם אינו שיוך לא מהני דהוי דבר שלא בא לעולם כנ"ל אמר' דודאי דעתו לשויר:

ששייר מקום המעשר. ואף על גב דרבו פסק בפ"ט מביכורים ה"א שכהן שהתנה ע"מ שהמתנות שלי הוי מתנה על מה שכתוב בתורה והמתנות של ישראל שאני כאן כיון שהוא דבר שעשוי להמשך זמן אחר זמן ושנה אחר שנה ואם יהי' תנאי יכול לוי אחר לתפוס ודאי כונתו לשוירא ויש ראשונים שפסקו דגם כאן הוי תנאי ולא שיוך והוי מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאי בטל ומעשה קיים וחולקין במעשר:

ואם מת הכהן הרי בנו כשאר הכהנים. ואינו יורש זכותו ואף על גב דבכל שיוך ק"ל דגם בנו יורש זכותו כאן שאינו אלא משום יתור לשון וכנ"ל די אם השאר לעצמו ו"א הטעם דכאן לא השאיר ממש הגוף אלא השאיר בו שעבוד לפירות אינו ממון להורישו לבניו ועוד שלא השאיר דבר קצוב אלא פירות שיבואו כל שנה ואם לא יזרע יפטור:

הרי בנו כשאר הכהנים. מיהו פירות שבאו לעולם כשמת אף על פי שלא הגיעו לידו הרי הן לירשיו ו"א שאם התנה בדבר קצוב כגון מעשר של ב' או ג' שנים שלי הכל לירשיו אפי' לא באו לעולם עדיין:

והזר עשיר וקנה מבתו ומבעלה השטר. ועכשיו טוענת הבת לבטל המקח חדא דהוי מוכר דבר שלא בא לרשותו, טענת הבת היא טענה, ואין מכירה (ש"ך המהר"ם מלובלין).

אלא כתב לו שטר כו' כמי דתפיס דמי - נראה דמייירי דאחר שבא לעולם מסר השטר, אזי מהני השטר דמסר לו כאילו בא לידו (סמ"ע), כל זה דוקא שתפס הפירות בעצמן אבל אם נתן לו משכון לא, אבל בשטר שכתוב לו על שדה נהי דהשדה לא בא לעולם, כיון דתפס בשטר אחר שבא לעולם זוכה בשדה על ידי שטרו כיון דנתרצה ומוחל לו שטרו וה"ל כקונה את השדה עכשיו בשטרו (קצה"ח), אין צריך שיהא מסירת השטר אחר כך, ואפשר דהסמ"ע כוון לומר שיהא השטר בידו בשעה שבא לעולם (ט"ז), ו"א דוקא במכירת שטר חוב לאחרים, כיון דמסר ליה שטרא והיינו השטר שמכר לו, וגם כתב לו שטרו היינו השטר מכר לו השט"ח, ושוב א"צ לתבוע המוכר שלו רק להלוה, כמי דתפיס דמי, אבל כשמכר לו שדה לכשאקונה, והשדה שלק הוא תחתו די המוכר, דקא תבע ליה הלוקח למוכר, אף שיש שטר מכר בידו לא חשיב כתפיס כיון דע"כ צריך לתבוע לו, וכן נראה כונת הרמ"א. אף דמשכון בשעה שמכר לו לא מהני דמנה אין כאן משכון אין כאן, מ"מ אם מסר לו משכון אחר שבא לעולם מהני כמו תפס, ו"ח, ורק אם תפס הדבר המכר לו (נתה"מ), ו"א שאין במסירת שטר תפיסה כלל, ו"א דעיקר כסמ"ע (רע"א האסיפת הגאונים).

היכל לפירותיו כו' - דכיון דהאילן הוא בעין חל עליו הקנין לצורך פירותיו שיצאו ממנו (סמ"ע), והמוכר מעות לפירותיהם מהני, וגם במצודה לפירות מהני, עי' סימן ר"ג סעיף א', ורוב הקדשות ונדבות שבערי ארץ ישראל המה על דרך זה, דהקרן לנותן והריוח לעניים או לתלמוד תורה, וכי זה גוונא מותר להלות בריבית, כיון שאין לעניים בקרן כלום לאו בעלי ממון מיקרי (קצה"ח ונתה"מ, ורע"א הת"ח), ו"א דלא קצה"ח, אלא המוכר מעות לפירותיהם לא חל המכירה (רע"א האלשיך), ועי' ש"ך י"ד אחד שנדר לתת מעשר מן הריוח הבא מחובו ואח"כ מטה ידו ונתחרט, יכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ומיהו א"ה היה אומר כסף זה כל הריוח הבא ממנו אתן ממנו מעשר חל ההקדש כיון שהכסף הוא בא לעולם (רע"א), עיין מה שכתבתי בזה לקמן סימן ר"ב סק" (פ"ח), כל דגמרו בידי אדם לא הוי דבר שלא בא לעולם וכמוכר יין ענביו בשעת הביציר (פ"ח).

קנה מיד - פירוש, אפילו עד שלא יצאו הפירות (סמ"ע).

שיקנה ממנו דמי היין כשימכר היין - דוקא באומר לכשימכר, אבל בסתם דמי היין מפרשין יין לדמיו, וה"ה בדמי בית הוה כמו בית לדמיו, אך בדמי שכירות בית מיקרי דבר שלא בא לעולם. יש לחלק בין היין הפירות פטלים להדקל, לא מפרשין דקל לפירותיו. ולפ"ז, בדמי חמרא וכן דמי בית, דהדמיו חשובים כמו החמרא והבית, שפיר מפרשין יין ובית לדמיו, משא"כ בדמי שכירות דהוי טפל לבית, הוי ממש כמו פירות דקל (פ"ח).

שיקנה כשהיה בעולם קנה כו' ויש חולקין - עי' לקמן סי' ר"י ס"א אותו מח' (סמ"ע), ועיקר כיש חולקים כדמוכח לקמן (סי' ר"י ס"א) (ט"ז).

יכול לשעבוד ויש חולקין - ועיין לעיל (סימן ס') סק"ב וסימן ק"ב סק"ה, שם כתבתי דאין חולק בשעבוד כי אם בבא לחזור קודם שבא לעולם, אבל לאחר שבא לעולם מודים דאינו יכול לחזור משעבודו, ומש"ה מהני כשמעבד לו בדאקני ולית ביה פלוגתא, והיינו לאחר שכבר קנה ובא לידו דהמשעבד (סמ"ע וש"ך).

דדמי לקני את וחומר - עיין לעיל (סי' רג ס"י) בהקנה לחבירו מעות ומטלטלין בקנין סודר, דשם כתב הרמ"א ג' דעות, וכתבתי שם סק"ט? טוב טעם למה סתם כאן כדעת האחרונה (סמ"ע), ו"א דלוקח לא קנה כלל (רע"א החלקת מחוקק), עיין מה שכתבתי לעיל (סי' רג ס"י סק"ד?) מענין זה (פ"ח). צריך לקיים שבעותו כדלעיל כו' - עיין שם סק"ג? (סמ"ע).

וכן אם שאל על שבועתו - ו"א דאם נדר לטובת חבירו אם התירו דיעבד מותר, ועי' י"ד סי' רכח ס"כ (רע"א), תקיעת כף אין לה התרה אלא על דעת מי שתקע לו כפו (רע"א הט"ז).

כך אין אדם יכול למחול דבר שלא בא לעולם - היינו בראובן שידע בשמעון שרוצה ליתן לו מתנה, ואמר ראובן הנני מוחל לשמעון על כל מה שיתן לי, ואח"כ נתן לו שמעון מתנה בקנין, לא הוה מחילה. והרי דפסק הרמ"א (לקמן ס"ח) דיכול ליתן דלוקח עצמו וכחו מדרב שאלה לא לעולם, שאני התם, דקאי אאדם שיש לו שעבוד על נכסי חבירו, וכיון דכבר נשתעבד לו, מש"ה יכול לסלק את אותו השעבוד, אף מנכסים שעדיין לא קנה הנתחייב, כיון דמ"מ כבר נשתעבד לו הנתחייב, ועיין מה שכתבתי עוד שם סק"ט? (סמ"ע), ו"ח ואפילו אם לא נשתעבד לו תחילה כלל יועיל הסילוק ממה שקונה המתחייב (ט"ז), ועיקר כסמ"ע (קצה"ח סק"ג ונתה"מ סק"ו), אמנם יש לדעת, שכל מה שביד הנתחייב בשעת הסילוק, אין הסילוק מועיל לו, שמאחר ונשתעבד לו, כאילו כבר בא לידו (קצה"ח שם), כשאמר "הריני מוחל לך השעבוד" שהוא לשון טוב מהני אפילו ללא קנין, אבל אם אמר בלשון דין ודברים שהוא לשון גרוע בעי קנין (נתה"מ), כל שא"ל אין לי עליך שום תביעה וכו' די לשון זה למחול ואין צריך שיאמר בפירוש אני מוחל לך מה שאתה חייב, והמוחל לחברו כל מה שיטול מנכסיו, יכול לחזור בו קודם שיטול, אבל אחר שנטל, מה שנטל טל, ואין צורך קנין, אלא כל שמחל נמחל לו, אילו בינו לבין עצמו (רע"א המהר"ט),

מכר לו רק לכשיהיה ולד מעליא, וזה ודאי הוי דבר שלא בא לעולם, דאיכא כמ הדברים "מי יאמר שיהיה", דאימר תמות ואימר תפיל, אבל כשמקנה או מקדיש העובר תיכף, שיהיה תיכף העובר שלו, אפילו אם תמות או תישחט, יהיה בשר העובר שלו, ודאי דקנה, דעובר ירך אמו הוא, וה"ל כהקנה לו אחד מאיבריה וכאילו מכר לו הבשר או הטחול או הכבד של הבהמה דודאי קנה אף שאינו בעין (נתה"מ רע"א), ולה"א שחבאי הרמ"א דבאומר "שיקנה כשהיה בעולם", שדינו שקנה, משכחת לה כשהקנה עובר, דלא קנה באומר "מעכשיו ולכשתלד", אבל במקנה העובר תיכף, קנה לכ"ע (נתה"מ), אמנם דווקא שהוכר העובר חשיב דבר שלא לעולם (רע"א המח"א), והטעם שלא קנה, דכל מוכר עובר בהמתו, שתכלית הקנין לא בא אלא לכשילד, דכל זמן שהיא במעי בהמה זה אינו רוצה בקניינה (רע"א השער המלך), ועיין באה"ע (סי' מ ס"ח): האומר לחבירו, אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי, אינו כלום. ולהרמב"ם וצ"ח מפרשים, אם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר, הבת מקודשת, וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתולד, כדי שיכניסנה בקדושתו שאין בהם דופי. וז"ל הח"מ: והוכר העובר הבת מקודשת - משמע דהוי קידושין גמורין ואף על גב דק"ל המזכה לעובר לא קנה, שאני קידושין דהאב בעולם והוא זכה בכסף הקידושין מיהו קשה במה שפסק בחו"מ (סי' רט ס"ד) מה שתלד פרתי או שפחתי אפילו היתה הפרה או השפחה מעוברת לא קנה כלום וכו' והיה לו [לש"ע] להביא דעת הרמב"ם דאם הוכר עובר מיקרי בא לעולם. והמוכר עובר שפחתו כשהוכר עובר קנה הלוקח. ועי' ב"ש (וכן הוא בב"מ): יש לומר דמש"כ כאן מקודשת היינו לחומרא אמרינן מקודשת אבל לאו ודאי קידושין הם דלרוב פוסקים אינה מקודשת (פ"ח).

מיהו גבי אילן כו' - הטעם, דפירות החנוטים הן בעין, ונחשבים כדבר שבא לעולם, משא"כ בעובר שבמעי הפרה והשפחה שאינו בעין (סמ"ע וקצה"ח), וכל מה שהפירות גודלים היא ממילא (סמ"ע), ו"א דאינו מועיל מכירת הפירות למה שגדל אח"כ כיון דאינו אומר לו דקל לפירות וה"ל המתור מה שגדל אח"כ מגוף האילן של המוכר (קצה"ח), ואם מכר הפירות "לכשיתלשו", כיון דעתה לא בני משיכה נינהו, מעות לבד קונות, אף דהקנין חל רק כשיתלשו, ואז בני משיכה נינהו, מ"מ אזלינן בתר עכשיו (רע"א).

אפילו אחר שתלד כו' - דלמ"ד אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם, היינו דוקא כשלא חזר בו עד שבא לעולם, ומינה נלמד דלמ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וק"ל כותיה, ס"ל דאפילו אחר שבא לעולם יכול לחזור בו (סמ"ע וש"ך), המוכר עובר פרטו אחר שנשחטה האם, תו לא הוי דבר שלא בא לעולם, ואף על גב דעדיין העובר במעי אמו, דכיון שנשחטה ה"ל כמי דמנה בדיקולא (קצה"ח).

ואם קדם הלוקח ותפס - פירוש, קודם שחזר בו (סמ"ע), דוקא כשידע המוכר שתפס הלוקח ומטעם מחילה (ש"ך), [כתוספת על דברי הש"ך] שכן ללא ידיעת המוכר הוה כיאוש שלא מדעת, ולא קנה (קצה"ח), ונראה דמייירי בשדה שהיה בקנין כסף דמהני בלאחר זמן כמבואר לעיל (סי' קצא ס"ד), ובמטלטלין כגון שאמר לו "משוך וקנה לאחר שיבוא לעולם", והלך ומשך אחר שבא לעולם, א"נ שהקנה לו הקרקע בכסף ואגבו המטלטלין, ופירש לו, שגם הקרקע לא יקנה עד שיבואו המטלטלין לעולם, דאז בשעה שחל הקנין על הקרקע, חל ג"כ על המטלטלין באגב. דאם הקרקע הוא תיכף שלו והמטלטלין לכשיבואו לעולם, לא נקנו באגב קרקע, כיון שכבר הקרקע שלו, אין המטלטלין נקנין אגב קרקע שלו, כמבואר לקמן (רמ"א סי' רנ ס"ז), וכיון שהיה על ידי קנין, רק דלא קנה משום דבר שלא בא לעולם, מהני תפס. אבל אם הקנה לו בקנין סודר, דגם בדבר שישנו בעולם, רק שמקנה לו לאחר זמן, לא קנה, מטעם דהדר סודר למריה, אפילו תפס לא מהני (נתה"מ).

אין מוציאין - אין זה מכת ספק, אלא שכן הדין נותן (סמ"ע), [כסהבר של דברי הסמ"ע] מטעם מחילה (ש"ך), דבזבוינה, מחילה בטעות הוי מחילה. ועוד מי שהקנה לתת לחברו מחצית מה שירויה, דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אם נשבע להשלים חייב וחברו קנה (ש"ך המהר"ך). עכ"ז המוכר מצי למחדר ביה אפילו אחר שבאו הפירות לעולם, כיון שלא אכלם עדיין הקונה, ואי שמיט ואכיל אחר שחזר בו, גזל הוא, ומפקינן מיניה. ודוקא כשחזר בו, אפילו אחר שבאו לעולם הוא דלא זוכה הקונה, אבל אם לא חזר בו, שלא ידע שהיה יכול לחזור בו, ובין כך וכן אכלם הקונה, לא מפקינן מיניה (ש"ך המב"ט), ו"א שכל מחילה שהוא טעות, איננו מחילה כלל (ש"ך המהר"ם מלובלין), ראובן קנה משמעון בגד מיד בבואו מן הבית חרושת בכך וכך האמה בקנין סודר ונתן לו מקצת הדמים ונתחייב שמעון להשלים מכיסו כל המלאכות הצריכות להשלימו עד צאתו מן המכבש ועברו קצת ימים עד השלים המלאכות הצריכות ובין כך ובין כך נתייקרו הבגדים וחזר בו שמעון בטענת כיון שהוא מחוסר ג' מלאכות הרי זה כמו שלא בא לעולם עדיין, וכן איתא בי"ד (סי' קנה ס"ד): אם היה למוכר מאותו המין, אעפ"י שעדיין לא נגמרה מלאכתו, הוה לטעוק עליו עד כדי שיעורו שיש לו, אף על פי שעדיין לא יצא השער. והוא שלא יהא מחוסר אלא מלאכה אחת או שתים, אבל אם מחוסר שלשה מלאכות, אסור. אין לשמעון זכות לחזור, שזה דבר בעולם, ועל אף שמי"ד אוסרים ג' מלאכות היינו מטעם ריבית, ולא מטעם דבר שלא בא לעולם (ש"ך אלשיך), עשיר שנתן לבתו שטר חצי זכר (עי' לקמן סי' ?) כנהוג

אין חיוב המסין חשוב דבר שלא בא לעולם שחיוב כל המסין העתידין להתבקש חל מעכשיו אלא שיש זמן לפריעתם עד זמן הגבוי (רע"א המים עמוקים).

⁴ ע"י שו"ע (ח"מ סי' רטז ס"א): המוכר פרדס לחבירו צריך שיכתוב לו קנה לך דקלים ותמרים והוצין פירושי: ענפי דקל שעושין מהן מחיצה, ואל"פ שקנה כל אלו אל"פ שלא פירש אותם נוי השטר הוא: המוכר פרדס לחבירו כו' - כ"ש הקונה קרקע או שדה שאינה מיוחדת לאילנות לבד, טוב לו שיפרש (סמ"ע). נוי השטר הוא - ואפילו אם בא לפני ב"ד הטועים נותנים לו, שהרי מפורשין בתוך השטר (סמ"ע).

⁵ ע"י שו"ע (י"ד סי' קעז ס"ב): חלה אחד מהם, אם בפשיעה כגון שהלך בשלג בחורף או בחום בימות החמה וכיוצא בזה. אם יש קצבה לרפואתו מתראת בשלג, ואם אין לה קצבה מתראת מן האמצע. אבל אם חלה באונס, אפילו יש לה קצבה, מתראת מן האמצע. וקודם שנתראת יכולים לומר לו חלוק עמנו. הגה: ויש אומרים בהיפך דפשיעה בכל ענין אינו מתראת מן האמצע ובחלה באונס דוקא רפואה שאין לה קצבה מתראת מן האמצע:

חלה אחד מהן כו' - בפשיעה, אין חילוק בין אין לו קצבה ליש לו קצבה דאינו מתראת מן האמצע, ובאונס אם יש לה קצבה מתראת מהאמצע, ואין אם לה קצבה לא (סמ"ע), ועיקר כהמחבר (דלא כסמ"ע) (ש"ך). שני אחים שנתתפו יחד ועשו תנאי ביניהם שאל ההוצאות בלתי מסודרות כל אחד יוציא מחלקו ולא מתפיסת הבית, הוצאות חולאים הם כמזונות שיוצאים מתפיסת השותפות ואינם נקראים הוצאות בלתי מסודרות, שבכל תנאי שבעולם שאדם מתנה עם חבירו שאינו מפורש נגד הדין, יש לחקור לפרש לשון התנאי באופן שלא יהיה כנגד הדין, משום דאנו אומרים אלמלא היה כוונתו של בעל התנאי להתנות כנגד הדין לא ה"ל לסתום אלא לפרש בהדיא, אבל הוצאות בניו לת"ת אינם בכלל מזונות ואינם יוצאים מתפיסת השותפות (ש"ך הבאר שבע).

כגון שהלך בשלג כו' - ואין חילוק בין הלך בזמנים הללו ברגליו או ישב בעגלה, שאמרינן הכל בידי שמים חוץ מציינים ופחים (סמ"ע).

דפשיעה בכ"ע - ראובן נפטר, והניח ג' בנים ונכסים, והבנים אחרי פטירתו היו נושאים ונותנים בנכסי עזבון אביהם, והיו עושים הוצאות ופוזרים כל אחד מהם כרצונו מבלי חשבון, ונתה באו לחלוק נכסי עזבון אביהם. אם אלו האחים מחו האחד לחבירו קודם שיוציאו, ודאי דכל אחד הוציא לעצמו ויעשה חשבון מכל מה שהוציא, אבל אם לא מחו אלא הוציאו בדרך הסתם, אם קנו דברים לבניהם ולנשותיהן, ואלו חפציהם בבתיהם, ודאי דשמינן אם הם בעין ולא נאבדו ולא בלו לגמרי, אבל אם נאבדו או בלו לגמרי אין שמינן כלל, דמסתמא אחים מחלי אהדדי. ואפילו שזה הוציא יותר מזה, וכן אם הוציאו באכילה ושתיה זה יותר מזה ולא מחו אהדדי קודם שיוציאו, ודאי דמחלי אהדדי, ואפילו היכא דיהיב חד מן האחים מתנה לאיניש אחינא מתפיסת הבית וחזו אחין ושתתקו, דמחילה הוי. ובחלה באונס ברפואה שאין לה קצבה מתראת מן האמצע (רע"א הלחם רב), וע"י חכם צבי (הוב"ד פ"ת וע"י לקמן סק"י), ו"א שאין חלק בין קצבה ללא קצבה, אלא באונס מתראת מהאמצע ובפשיעה משל (פ"ת).

⁶ פ"י ענין התרוממות הגלים והצרות באים מגאווה שמתחילה היצר מגביה את לב האדם ואח"כ שוברו, כמ"ש [משלי י"ז] לפני שבר גאון. והענין הוא כשמתחיל האדם לילך בדרך הטוב והמסילה העולה בית אל, אז יתרומם ויתגאה לבו מיד. ואמרו בזוהר [ויקהל רטו.] על פסוק [שם ד'] וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום ודרך רשעים באפילה לא ידעו במה יכשלו, מה שהזכיר אצל רשעים דרך ואצל צדיקים ארח מפני שדרך רשעים כבושה, ליסטים כמותם כבושה [עירובין גג:], לא כן אורח צדיקים אי אפשר להשיג דרך החיים ברגע א', אלא כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. וזהו אמרו **זימנא חדא**, נחותי ימא ספרו לו שכל ימיהם היו בים ומצולות עוה"ז, פעם אחת התחיל לילך בדרך הטוב והגביהו אותו שלוחי השטן בגאות לבבו (גר"א).

⁷ מפני שישאל נמשלו לכוכבים, כמ"ש [מגילה דף טז.] כי נפל תפול לפניו, דרש ר' יהודא ברבי אלעאי שתי נפילות אלו למה, מלמד שאמרו לו אומה זו משולה לעפר ונמשלה לכוכבים, כשהו יורדין יורדין עד עפר וכשהו עולין עולין עד לרקיע. וכ"ש הצדיקים שנאמר [דניאל י"ב] ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ונדמה לנחותי ימא הקטן שבנו גדול מאוד (גר"א).

⁸ כמ"ש [ב"ק דף יז.] א"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב [ישע"י ל"ב] אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל שור וחמור כל העוסק בתורה וגו' וזכה לנחלת שני שבטים וכו'. ולכאורה בפשטא דקרא וכן בדרשא מלת "כל" הוא מיותר ה"ל זורעי על מים, ונראה שתורה נמשלה למים מפני שמתהרת את האדם כמים כ"ש [ברכות דף טז:] אמר רב חמא בר חנינא למה נסמכו האלים לנהלים כתיב [במדבר כ"ד] כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע ה', לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות. ולפעמים עולה בדעתו של אדם תיכף כשמתחיל האדם ללמוד הוא נטהר והיצ"ר כבר נפרד ממנו, לכך נאמר על כל מים כמו שמים אינן מטהרין אלא בארבעים סאה מים שכל גופו עולה בהם, כך בתורה עד שכל גופו יוכחש, כאמרם נמשל לחדל מה חרדל מר ואינו יכול לאכול אלא ע"י כתישה כן התורה מתשת כחו של אדם, כ"ש ר"ל למה נקרא שמה תושיה שמתשת

כחו של אדם. וכן דרשו על שמן זית זך כתיב. וזהו אמרם **מבזר ארבעין גרוי בורא חדרללא**, חרדל רמזו על כתישת מרירת היצר בעול התורה וחובל שמן של היצר מפני עול התורה. וארבעים גרוי הוא שיעור של מי טהרה, והתורה נמשלה למים (גר"א).

⁹ כי סופו ומדריגה העליונה של הגאווה היא מדת הכעס. ואמרו כל הכועס שכינה מסתלקת ממנו. ואמרו [תענית ה.] זה צורבא מרבנן דרתח אורייתא דרתחת ב"י. ו"א **אי דלינן טפי** במדת הגאווה היינו נשרפין מאש הכעס (גר"א).

¹⁰ פ"י כשמתחיל הגל למשול, א"ל לגל העבר כלום הנחת לשום אדם שלא הפכתו לרע (גר"א).

¹¹ **א"ל פוק חזי גבורתיה דמריך דאפילו כמלא חוטא דחלא לית דעבר**. מפני שהצדיקים נמשלים לחול שעל שפת הים, כ"ש בב"ב [דף ז:] רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן, א"ל רשב"ל רבנן לא צריכי נטירותא דכתיב [תהלים קל"ט] אספרם מחול ירבון אלא אלו מעשיהן שר צדיקים שאספרם מחול ירביון, וק"ו ומה חול שמועט מגין על הים מעשיהם של צדיקים שהן מרובים עאל"ו. ואמרו בסוכה [דף נב.] א"ר אסא יצה"ר בתחלה דומה לחוט של בוכיא וכו' אבל הצדיקים אינם מניחים להתפתות מהיצר אפילו כחוט. ואמרו יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום והקב"ה עוזרו. וזה אמרו **פוק חזי גבורתיה דמריך**, שנאמר האותי לא תיראו נאם ה' אשר שמתני חול גבול לים חוק ולא יעברנו. פ"י מדוע לא תראו מפני, וא"ת יצה"ר אינו מניח אותנו, והלא שמתני חול גבול לים, בצדיקים איננו שולט אפילו כחוט של בוכיא.

וסיפור של רב"ח זה הוא על מדת הגאווה וסופו מדת הכעס. וסדר אותו על סדר הפסוקים הספור הראשון ע"פ ויאמר ויעמד רוח סערה, שהוא משבר ומטבע לספינה כמ"ש בפ"י יונה ויהי הסער והאניה חשבה להשבר כו' וע"ש. וספור השני על פסוק שאחריו ותרומם גליו וכו' (גר"א).

¹² ע"ד שאמרו ב"ר"ה [דף יז.] ועליהם אמרה חנה ה' יחתו מריביו, א"ר יצחק בר אבין ופניהם דומין לשולי הקדירה, אמר רבא ואינן משפירי שפירי בני מחווא ומקריין בני גיהנם. פ"י שפירי כל מעשיהן אינן אלא להתנאות בהן וקורדום לחפור בהם. ואמרו בב"ב [דף ח.] אני חומה זו תורה, ושדי כמגדלות אלו ת"ח. וזהו אמרו **דרהיט אקופא דשורא דמחוא**, ר"ל בני ת"ח של מחווא בני גיהנם העוסקים בתורה להתנאות בהם (גר"א).

¹³ שהצדיקים ות"ח נקראים רוכבים כמ"ש בחלק סנהדרין [צו.] ואת רגלים רצת ואיך תחרה את הסוסים, ומה בשביל שכר ד' פסיעות ששלמתי לאותו רשע שרץ אחר כבודי אתה מתמיה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים עאל"ו. ואמרו [עירובין דף נד:] תנא דבי רב ענן מ"ד רוכבי אתונות צחורות אלו ת"ח שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ומבארין כזהרים. ואמר [איוב ל"ה] מלפנו מבהמות הארץ, פ"י שילמוד האדם מן הרשעים שדומין במעשיהם לבהמה, כמו שהם לומדים תמיד שלא לשם שמים בשקידה רבה ככה תלמוד בלבב שלם לשם שמים. כי קשה לאדם מאוד ללמוד בחפץ וחשק לשם שמים כמ"ש [ברכות כח:] יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא ב"ו. ואמר תדעו וכו'. וזהו אמרו **וריהיט פרשא כו' ולא יכיל ליה**, והלומד לשמה קשה לו ללמוד ל"כ בשקידה רבה כנ"ל (גר"א).